

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Industriforeningen for Helsingør og Omegn.

Regler for Udlaan fra Biblioteket.

1. Ethvert Medlem kan faa to Bøger til Laans ad Gangen.
2. **Numrene** paa de ønskede Bøger **maa opgives skriftlig**, og i Tilfælde, hvor Bøgerne afhentes ved Bud, med **Laantagerens Underskrift**.

Dette er nødvendigt for at sikre Medlemmerne imod, at Uvedkommende, hvad der er sket, kan afhente Bøger paa et Medlems Navn uden hans Vidende.

3. **Bøger maa ikke beholdes længere end 14 Dage.** Efter Udløbet af den Tid kan de **mod at forevises** erholdes yderligere 14 Dage, men ikke længere.

Beholdes derimod Bøgerne stiltiende udover den bestemte Frist, har Bibliotekaren at udelukke Laantageren fra at erholde Bøger fra Biblioteket i et Tidsrum af 14 Dage, medmindre Laantageren straks erlægger en Bøde paa 50 Øre.

4. Bortkomne eller beskadigede Bøger erstattes af Laantageren.
5. At skrive og tegne i Bøgerne er absolut **ikke tilladt**.
6. Fremlaan maa ikke finde Sted.
7. Tiden for Udlaan er som Regel hver Onsdag og
fra Kl. 5 til Kl. 7.

Bogudvalget.

SPREDTE

EFTERRETNINGER

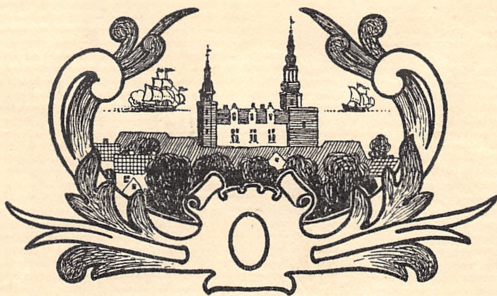
OM

HELSINGØR

APOTEK OG DETS EJERE

VED

V. HOSTRUP SCHULTZ

J. H. SCHULTZ' UNIVERSITETSBOGTRYKKERI

MCMVI

ij Frederich thend anden etc. giøre alle witterligt, att efftherthij wdj wor fiøpsted Zelsingøer thill thesz icke haffuer werit nogit apotecke anret, och som byen sig nu mögit forbedrer och thilthager, och thet therfore well giöris fornöden, att sammesteds et apotecke bleff anret, menige byens indbyggere saa well som fremmede, thiid hender att komme, thill gaffn och

bedste, paa thet the ther kunde bekomme thilkiøbs wrther och anden deell, som paa itt apotecke bör fall att holdis, och huer behoff haffue, tha haffue wij aff wor synderlige gunst och naade wudt och thilladt och nu med thette wort obne breff wude och thillade, att thenne breffuifer ossz elste Peither Pester maa wdj forne wor fiøbsted Zelsingøer anrette ett apotecke och niude sammesteds slig rett och friihed, som en apotecher wdj andre welordnit steder haffue och niude, och skal ingen anden wden hand allene mue holde apotecke sammesteds hanum thill forprang wdj thij sambfelde aar nest effther thette wort obne breffs datum regnendis, ey heller skal borgerne mue holde thilkiøbs wdj theris fram nogen synderlig specerij, som wdj et apotecke bör att holdis, forne Peither Pester thill forprang, dog saa at hand skal were forplicht att holde et gott wstraffelig apotecke med forstandige suenne, nortorffrige wrther, the ther gode och wforfalskede ere, med ald anden thilbehøringe, som bör att findis och were wdj et apotecke, och ther aff selge och affhende thill wore wnder sorte och andre, hues de behöffue och fiøbendis worder, for et sielligt och liideligt fiøb, och sig wdj alle maade therudinden siicke och forholde, att ingen clagamaall med billighed och rett offuer

hanum Kommendis worder. Och skall her med strengeligen och alffuorligen were forbudit nogen anden at holde apotek eller spigerij och wrter fall wdj forne Helsingør, forne Pøtther Pøster paa hans apotek, neringe och bieringe thill hinder och skade, wnder thend straff som wed bør. Cum inhibitione solita. Actum Frederichsborg thend xvj dag Julij aar etc. 1581.¹⁾

Ovenstaaende Kongebrev er det første Vidnesbyrd, vi have om Oprettelsen af et Apotek i Helsingør; men der har sikkert allerede før den Tid været handlet med Medicamenter i Byen i adskillige Aar*), og det er kun et Forsøg paa at faa Eneretten til Handelen med alle de forskellige Sager, der falholdtes paa Datidens Apoteker, der gjordes af Pøster, og som jo tildels lykkedes. Men ogsaa kun tildels. Der blev nemlig fra mange Sider gjort Indgreb i hans Privilegium, og uagtet han vist havde stillet sig ret kulant over for de øvrige Handlende i Byen ved at give dem, der havde Krydderier og Urter paa Lager, Tilladelse til at udsælge disse inden Mikkelsdag 1582, synes dette ikke at være bleven tilbørlig paaskønnet. Vi træffer ham nemlig i Oktober som Klager for Retten, hvor han besværer sig over, at der stadig frit sælges de Varer, han mener at have Eneret paa og beder om Øvrighedens Hjælp til at faa sit Privilegium respekteret.

Især klager han over Povl Apoteker, den franske Koks Hustru og Anne Willum Kræmmer; Borgmester og Raad lover, at de nok skal give dem en Paa-mindelse. Povl Apoteker var selv tilstede, saa ham

*) I det Skødebrev, som Fr. II. den 5. Januar 1578 fik paa den saakaldte Hans Hoffmands Gaard, der senere blev omdannet til Toldgaard, siges det udtrykkelig, at der paa Grunden staar et Stenhus, som Apotekeren udi bor. (Gehejmearkivets Aarsberetning III. Tillæg. pag. 62).

behøvede man ikke at gøre sig stor Ulejlighed med, men til de to andre blev Byfogden Claus Nielsen sendt ned for at give dem en Advarsel; Peiter Pester fik desuden den Trøst, at hvis der senere blev noget galt, skulde han kun komme op paa Raadhuset med sin Klage, saa skulde man tænke over, hvad der videre var at gøre²).

Af dem han saaledes førte Klage over, havde det allerede tidligere været galt med den franske Kok, der tilsyneladende har yndet mere frie Former for Handel, end de der ellers kendtes i den gode Stad Helsingør. Medens alle andre maatte svare Skat, for ikke at tale om Sise, af det Øl og den Vin, de indførte, saa brød han sig Fejl om den Slags Smaating. Øvrigheden blev dog tilsidst ked af hans Egenraadighed og lod ham vide, at for hans Herres og Husbond, den franske Legats Skyld, vilde man have ham forskaanet for den Skat og Tynge, han var bleven skyldig, siden han kom til at bo i Byen; men for Fremtiden skal han yde Skat efter sin Handel og Evne, naboligt. Og hvad Sisen angaar, da har han at betale for, hvad han har indført, ellers bliver han pantet³).

Ogsaa Povl Apoteker er det galt fat med. Han synes at have været en Mand med et hæftigt Gemyt, der let lod Vreden løbe af med sig. Da han en Gang ikke var mødt paa Tinge, hvortil menige Borgere var tilsagt, for at høre et Kongebrev blive oplæst, blev Bysvenden og Fogedsvenden sendt ned til ham for at pante for den Mulkt, han var ifalden for sin Forseelse. Men Apotekeren blev hidsig, greb en Rapir og truede ad dem med den; da han senere

mødte, og Klagen mod ham blev fremsat, sagde han 2 Gange til Peder Fogedsvend for Retten: „Du løyst!“ men saa maate han rigtignok ogsaa stille Byfogden Borgen med to Mænd, at han blev og rettede for sig⁴).

Hvad Udfald Sagen har faaet kan ikke ses, og jeg ved forøvrigt ikke andet om Manden end, at han faar et Barn begravet ($\frac{3}{6}$ 1590) og selv dør $\frac{12}{4}$ 1594⁵).

Om Peiter Pester kan der heller ikke oplyses stort. Han var gift ind i en gammel helsingørsk Familie, idet hans Kone, der hed Mette Pedersdatter Fønbo havde to Fa'rbrødre, af hvilke den ene var Byfoged og den anden Borgmester, ligesom baade hendes Bedstefader og Oldefader var Raadmænd⁶). Hun døde $\frac{15}{11}$ 1605, men om Manden overlevede hende, eller om der var Børn, ved jeg ikke.

Pester fik sit Privilegium fornyet $\frac{2}{6}$ 1593⁷), og der følger nu en Snes Aar, hvor der ikke er stort at meddele om Apotekerforholdene i Byen. Helt uden Apotek har Helsingør næppe været, og der træffes ogsaa stadig Folk, der kaldes Apotekere. Saaledes begravnes den $\frac{25}{7}$ 1598 Christoffer⁸), og i Kæmnerregnskaberne for 1617—19 optræder Hans Mortensen, og det sidste Aar tillige Hans Olesen, og alle tre betegnes som Apotekere, uden at jeg kan oplyse noget om dem.

Ved denne Tid er Johannes Paludan kommet til Byen, og ham vides der dog lidt mere om. Han var allerede gift da han $\frac{8}{12}$ 1621 løser Borgerskab⁹), idet han $\frac{28}{11}$ 1620 havde ægtet en Enke, Gertrud Jochumsdatter Rosennau, efter hvis første Mand

der omtrent samtidig blev holdt Skifte. Med sin Kone fik han Stifsønnen Herman Henriksen Bubbertz og han var den sikkert ufrivillige Aarsag i, at vi ²⁵/₇ 1623 træffe Paludan for Retten.

Da Paludan efter 2 Aars Forløb havde overtaget Apoteket i Viborg og var i Færd med at rejse dertil, synes det nemlig, at Barnets Fa'rmoder ikke har kunnet undvære sit lille Barnebarn, og hun og hendes to Sønner, Barnets Onkler, tilbød saa at tage ham i Huset og underholde ham med Føde, Klæder, christlig Optugtelse i alle Maader, indtil han blev 18 Aar gammel uden al Vederlag og Betaling. Da Forældrene, trods det gode Tilbud, ikke vilde skilles fra Drengen, prøvede hans Slægtninge at bevæge dem dertil ved at forlange, at Stiffaderen ikke maatte bruge Renten af hans Fædrearv til hans Opdragelse, da han jo havde Tilbud om, at denne ikke skulde koste noget. Før at faa Dom i denne Sag stævner de saa Paludan for Raadhusretten. Han møder da ogsaa og erklærer, at da Herman er hans Hustrus eneste Søn, vil Moderen ikke slippe sit Barn, men at han forøvrigt nok skal holde den Kontrakt, som han har indgaaet med Drengens Formynder og forøvrigt opføre sig imod Barnet, som han kan forsvare det for Gud og Mennesker.

Desuagtet afsagde Retten den efter vore nuværende Retsbegreber mærkelige men da ganske selvfølgelig Dom, at Barnet bør være sin Bedstemoder følgagtig, saafremt Stiffaderen ikke vil indgaa paa samme Vilkaar, som hun, og underholde det uden at nyde Renten af dets Fædrearv¹⁰). Trods det,

har Paludan alligevel taget Drengen med til Viborg, men for at blive fri for alt Mellemværende med Helsingørene, erhverver han et Kongebrev om, at Formynderskabet maa overføres til en viborgsk Borger, og dette sker ogsaa¹¹⁾.

Med sin Hustru fik Paludan en Gaard, der laa paa den nordre Side af Stengaden, men den var allerede inden hans Giftermaal stærkt behæftet, idet den var pansat til Henrik Führen den yngre i København for 500 Dlr.¹²⁾.

Paludan beholdt den fremdeles, efter at han var rejst til Viborg, og lejede den ud. Men da de fjendtlige Hære 1628 oversvømmede Jylland, har vel Kreditor ment, at Forholdet ikke var særlig sikkert, og han fik da en Dom over den fraværende Ejer, at enten skulde han betale Hovedstol og Renter, eller ogsaa skulde han lide Indførsel i Pantet. Da Paludan naturligvis ikke kunde møde, og heller ingen anden optraadte paa hans Vegne, blev Ejendommen udlagt til v. Führen¹³⁾ og det viste sig da, at det var et helt godt Pant han havde. Thi da Kapitalen og Renter for 2 Aar (en saa lang Restance var ingenlunde noget Særsyn i de Tider, selv hos Folk, der fuldt ud var i Stand til at betale) var fradraget saa blev der endda 150 Dlr. tilovers¹⁴⁾.

Kort efter at Paludan er rejst til Viborg, træffer vi en ny Apoteker i Byen, idet Christian Grambo^{17/12} 1623 løser Borgerskab¹⁵⁾. Han var der dog kun kort Tid og døde allerede ^{11/9} 1625¹⁶⁾.

Den følgende Apoteker, vi træffer paa, er Jacob Hagenwald, der $^{14}/_{12}$ 1625 fik Privelegium baade paa Apoteket, en Vinkælder og Skattefrihed¹⁾. Han har næppe været nogen helt fremmed i Byen, selv om han ikke har boet der, før han fik Apoteket, idet han sikkert har været en Søn af kgl. Livbarber Daniel Hagenwald, der fra 1619 var Grundejer i Helsingør, da han det Aar havde faaet tilskødet en Gaard i Kongensgade²⁾.

Jacob selv var Livbarber hos Prinsen (∅: den udvalgte Prins Christian) i hvilken Stilling han var bleven ansat $^{31}/_{10}$ 1610, og i hvilken han endnu fik Løn $^{1}/_{7}$ 1629³⁾; ja saa sent som i 1635 kaldes han stadig for Prinsens Livbarber. Hvorvidt han personlig har ledet sit Apotek, eller om han har ladet det bestyre ved en Svend, er ikke ganske klart; men det sidste er vistnok det sandsynligste, og et Par af de nedenfor nævnte Apotekere, der ingen Privelegium har, har vel saa været saadanne.

Forholdet mellem Hagenwald og hans Svende var til Tider alt andet end godt, og navnlig Michel Fürstenwerder har gjort ham mange Knuder. Denne,

der efter hvad han selv oplyser, havde været ved Apotekervæset i 22 Aar, tjente Hagenwald i halvandet Aar; men da han saa selv nedsatte sig, blev denne saa vred, at han paa alle Maader søgte at ødelægge ham⁴). Sagen tager sig saaledes ud:

Gjøre vitterlig at Aar 1636 Mandagen dend 18. Julij paa Selsingørs Byeting waar Schicket Erlig og Velfornumstig Mand Mickel Furstenwerder, Appoteker borger her sammesteds, som wed tuende Stadszens tienere Nielsz pedersen och Olluff Jørgensen haffde ladet *Citere* Erlig welforsfaren Kunstrig Mand M. Jacob Sagenwald Indwaaner ibid til widniszbiurd at paahørre, anlangendis en flagelig *supplication* forⁿ M. Jacob Sagenwald haffuer giortt offer hannom och til Kong. May. Offuerdragit huilcket *supplication* forⁿ Mickel furstenwerder er tilschicket at hand sig derpaa schulle Erklere. Och er Samme *supplication* for Ketten Lest och Ord til Ord som eppterfølger formeldendis.

Durchleuchtigster Groszmechtiger Konig allergnedigster Herr. Dass mein gewesener Apoteker Gesell Michell Unterschiedlicher Leute unter seine Cuhr angenommen, auch mit seinen Medicamenten dieselbigen Curiret, stehet zu beweisen mit Nachbenandten Personen.

Erstlich meinen Nachbarn Lars Michellzen Zollschreiber an der Wasserfucht und Schörbauch Curiret davon ehr gestorben.

Item einen Bürger mit Nahmen Jens Raffuen gleichfals etzliche Medicamenten gegeben, auch sein gebrechen in dem einen Augen sich unternommen zu curieren, ist dass Auge ausgegangen und ubell versehñ worden.

Desgleichen den Herrn Pastoren M. Peter Langen, neben mir wohnendr lange Zeit wegen dass fieber curiret.

Item noch etliche Kinder curiret die alle schleunnig gestorben.

Und noch fur drei wochen den deutschen Organisten, an der Peste *curiret* denselben gantzer 14 stunde schwitzen laszen warnon der *patien* dermassen in Haut erhitzet worden, dass er auch geschwindt gestorben, Vnnd sonst vielmehr Leute, so woll in als aus der Statt, som mir nicht allesz bewust ist. Uber dies alles *dispensieret* ehr *Medicamentena* soihm nicht geburet, mir nur zum trog, und dass er mich armer Man genzlich zu verdenben gedencket. Eur. Kon. Mayst. umb gnedigstesz einschen vund

Sulff hiruber vunderthenigst anruffend dasz wird Gott Eur. Kon. Mayst. reichlich belohnen nnd ich bin es Regen den Lieben Gott zu verbitten. Sögstgefleszen

Eur. Kong. Mayst. Vundertanigster

Jacob Hagenwaldt

Manum propria.

Och findes paa samme *supplication* paaschreffuit som følger:

Hans Kong. Mayst. suar herpaa, Er, att M. Jacobs Suend skall och maa erklere sig forst ohm huis hosfølgende poster Sand angiffuis forre. Actum Croneborg den 22. Junii 1636.

Oloff Brockenhusz.

Manu propria.

Som Samme *Supplication* udi sig selff udniser och formelder.

Ilige made haffde forn Mickel Fürstenwerder citeret Erlige och Velacte Mand Hans Mickelsen och Johan Hansen borgere her ibid anlangende deres Sandhed at vidne, om huis de haffner hørt aff de Personer, som de haffde werit beschildelse wiis hosz.

Da frembkomme forn Hans Mickelsen och Johan Hansen wandt wed deris eder och opracte fingre Ester Lougen, at Ester som de haffuer werit Ombeden aff Erlig Mand Mickell fürstenwerder, at gaa beschildelse wiis till Margrete S. Laurig Mickelsens, Gilleken Peter Thimmermans, Jens Raffn och Hans Sanderßen Skreder at giøre spørmaal til dennem, om huis *patienter* forn Mickell fürstenwerder *apotecker* vdi deris suaghed och siugdum haffde betient, daa haffuer deris suarr och bekiendelser saa werit som nu aff Mickell selffer nirlegges och deres hender paa enhuer deris Suar findes underteignett.

Søst Margrete S. laurs Mickelsen hindis skriffelig underschreffne Suar och bekiendelse for Ketten lest och paascherffuit Ord fra Ord som Efter følger formeldende.

Efter Som ieg Underschreffne er beschildet aff Michel fürstenwerder Apotecker som høilige for hans Mayts. schall werre angiffuen att hand min S. hoesbond Laurig Mickelsen skall haffue *Cureriet* for watersoet och Schorbug och formedelst Samme *Curering* taget sin døed, derpaa er mit Sandheds winde Saaledis. Att der min Salig hoesbond bleff Siug, haffuer ieg

sendt bud efter Mickell Apoteker, der hand kom till hannom
 haffde han ingen goed erhabning til Liffuet aff aarsage Syg-
 dommen haffde Offuerhand hoes hannom, och ei wilde Meddele
 hannom *Medicamenter*, mens sagde at verre forgeffues, do siden
 effter megen begiering haffer Mickell *ordineret* hannom Noget
 som kunde tienne till sliig Sygdom. Nemlich for Schörbuch
 och watersoet och effter at ieg siden forsendte bud til Bisbenhaffn
 effter M. Danckert der hand kom Ater *ordinerede* hand Noget till
 hans Syegdomb som hand hos forn Mickell Apoteker lod
preparere, Saa at M. Danckert loed sig och forlyde, hand wilde
 well effter min Begiering giorre sit beste. Mens dette war
 inted beuent det war dog døeden paa det Sidste hand och
 tillspurde forn Mickell Apoteker huad hand haffde *ordineret*
 hannom det hand och Sagde hannom huilchet docteren befant
 goet at verre och ei kunde verre hannom Schadelig i nogen
 maade. Saa ieg icke fand Plage offer Mickell Apoteker wdi
 nogen maade Mens betacker hannom alt goedt for hans Store
 vmage. Mens min Salige mans Sygdomb war wattersoet
 och Schörbuch Som haffde taget Offuerhand hos hannom, dette
 er mit Suar Som ieg will wed min høigeste Ed were stendig-
 om behøffues. Datum Zellfingør den 27. Junij 1636.

Margrette S. Laurits Mickelshøn.

Egen haand.

At dette forn Saa wdi Sandhed er bekiender wij wnderschreffne.

Jans Mickelshøn.

Egen haandt.

Johan Hansen.

Egen Saand.

Som samme hendis Suar och Egen bekiendelse wdi sig
 selff vduiser och formelder.

For det andet bleff i Rette lagt Gillecken Peter Thimmermans
 Skriffelig med Egen Saand vnderschn Suar anlangende Skipper
 Campe saickes Som hos hinder wed Døeden er affgangen, Som
 Mickel fürstenwerder effter angiffuende skulle haffue vdi hans
 Sygdom *cureret* och er Samme Suar for Retten lest och paa-
 skreffuit Ord till Ord som Efftersølger formeldende.

Efftersom Mickel Apoteker mig med tuende Dannemænd
 haffuer ladet beschicke, och wuidisbyrd aff mig begerrendis
 formedelst den Skipper Campe saickes som døde hos mig wdi

denne Siugdomb som kalldis Colica Er ligesaa wdi sandhed som effter følger. Att mig intett vitterligt er att Mickell Apotecher haffuer giffuit hannom naaget ind Uden dett att hand haffuer satt hannom en *Clisteer*. Iligemaade hans Sohn som hos hannom var icke heller Andet skall sige. Datum Helsingør d. 26 Junij 1636.

Sillicken S. Peter timmermans.
min eigen handt.

For det treidie bleff i Rette lagt Jens Raffns Schriftelig Suar med Egen haand Underschreffue suar for Ketten læst och paaschreffuit formeldendis.

Efftersom ieg underschrefne aff Mickell Apotecker ehr besicket ved tuende Dannemend Nembligh Hans Mickelsen och Johan Hansen Anlangende at hand skall verre angiffuen for hans Kong. May. att hand mig vdi min Suaghed och Sygdomb skal haffe *curerit* och der offuer mist mit eine Øye, for den Schyll mit Vinde weret begierendes Saa er dette vdi Sandhed som eptersom følger at gud verre Lowet Jeg haffer mit Syeu paa begge mine Øyne thi wem Sadan Siger Eller lader berette Sparer Sandhed. Det ieg med min Salighedz Ved will verre stendig om fornøden giørres. Mens betacker Michel Apotecker for Alt gott hand haffuer beuist mig wdi samme min Sygdom. Thi huis hand mig wdi min Suaghed haffer med delt aff *Medicamenter* haffer Jeg befundet mig well effter. Kand ieg thienne den dannemand i nogen Maade igien findis ieg altid willig. Datum Helsingør den 28. Junij 1636.

Dette forskreffne Bekiender ieg

Jens Raffn
met Egen Saandt.

Eptersom Mickel Fürstenwerder aff sin Konst en Apotecker och nu borger og Indwaaner Her i Helsingør angiffuis for sine paa mig anuende *Medicamenter* imod *febrim tertianam* &c. daa bekiender ieg i al Sandhed, at bemelte goede Mand mig ingen *Medicamenta* haffer meddeelt foruden it *sudoriferum* och it *purgans*

och det epter min venlig anmodning Eptersom ieg icke viste mig her i byen Saadanne middel at bekomme, med mindre at ieg dennom med besuerlig forhalning skulle fra Kiøbenhaffn lade hente Saa ieg tacker Gud alformectigste som hialp mig Saa och den goede Mand, som icke weigrede mig sine af Gud meddelte middel. Epter huilcke ieg befandt mig vel. Det alt sammen ieg Saaledis her med Egeu Saand schreffuit och Underschreffuit bekiender och ydermere stendig werre wille naar behoff giørris. Zelltingør dend 4. Julij 1636.

Peter Lange.

wuerdig *pastor loci manu propria.*

Eptersom ieg Underschreffne Hans Sanderfsen er beschicket aff Mickel Appotecker wed tuende Dannemend Hans Michelsen och Johan Hansen belangende at han schall were angiffuen for høig Offrighed Angaaende min giest Joachimus Othmarus *Organist* Som er døed vdi mit Hus for Nogen tid siden at bemelte Mickel Apotecker schall haffue giffuit hannom en Suede drich ind som hand fiorten timmer schall haffue Suedet Epter Huilcket icke Saa vdi Sandhed er, mens bemelte min giest bleff heftig Syg aff denne graserende Pest begierede strax forn Mickell Appotecker til sig som waare goede wenner och Landsmend tilsammen, der Mickell kom till hannom, sagde hand Strax till mig och min Hustrue saauel som och till flere gott folk som tilstede waar samme tiid at hand haffde ingen goed formoding om hannom, dog wilde hand præparere noget till hannom, som hand skulle tage ind och Suede paa, Quicket hand och gjorde om Søndagen Som war dend 22. Maij och der hand haffde indtaget det, Suette hand icke fuldkommeligen en timme, och befandt sig wel derepter til paa dend tredie Dag, som war Onsdagen, att Singdom tog offuerhand, och forwandlede sig til døden, Saa man Saache de wise tegen och Zellspetter paa hannom imod hans endeligt huad hans Suigdom war Saa att den Suededrich kunde icke were hannom Kadelig eller nogen Marsag till hans døed. Mens waar en heftig Pest som mange got folk tilstede waar wel er beuist det ieg med en goed Sambwittighed wil siqe Och wiedere wil were stendig om be-

høffuis och paaefchis. Och efterdi ieg icke Sielff Skriffue kand
 Saffuer ieg trøgt mit Zigarette herheden vnder. Datum hel-
 fingøer dend 29. Junij 1636.

Imod Guilden bemeldte Mickel fürstenwerders loulige *Citation*
 och indlagde documenter Guercken M. Jacob Hagenwaldt eller
 nogen anden paa hans wegne er møet At giørre Gienfuar.

Suorepter forbemeltte Mickel Fürstenwerder waar it wuilligt
 Thingswindue begierendis dett wi hannom paa Rertens wegne
 billigen icke kunde benecte. Att saaledis her i daug till ringe
 er faarhandlet som forschreffuit staa der till er winde med os
 epterschrefn Thinghørere och laugfaste dannemend som ere Hans
 Zummell, Niells Adeven, Daniell Schoemager, Hans Jordan
 Kleinsmed, Søffren Claußen Kredder, Erich Poffuelsen och Niels
 Claußen desz till wiudnisbuid wnder woris Zigaretter. Actum
 supra⁵).

Allerede tidligere havde det været galt med
 Michel, og Hagenwald passede som en Smed paa,
 at hans Rettigheder ikke blev traadt for nær, og da
 han i 1633 blev truet med Konkurrence, idet Fürste-
 werder havde etableret sig, foranledigede han, at
 Prins Christian sendte Borgmester og Raad et ret
 skarpt Brev, i hvilket det blev dem paalagt at sørge
 for, at det udstedte Privilegium blev overholdt⁶).

Hans Byesbørn syntes maaske nok, at han ud-
 nyttede sit Kendskab med de højeste Herskaber
 lovlig meget, og det kom ogsaa af og til Rivninger.

M. Hagenwald maatte saaledes en Gang stævne
 sin Nabo for Injurier og det var ganske vist heller
 ikke lutter pæne Ting, der var bleven sagt om ham
 og hans Kone. En af deres Tjenestepiger vidnede saa-
 ledes for Retten at nogen Tid forleden der for. M. Jacobs
 Zustro war i hindes Saffge i lille Jydland, same Tid kom for.
 Anders Pottemagers Quinde ned thill hinde och sagde, dersom

hun icke haffde Jord nok, da bad hun Gud giffue hinde och sin Mand Jord nock i Gallibacken. Sich Andersis Quinde saa effter hindes Mand och hendte hannem Ud i deris egen hauffge, saa Raabte Anders Pottemager och hans Zustro och sagde till M. Jacobs Zustro at hun och hindes Mand haffde Tagit deris Jord fra dennem som Ingen Erlige folck, och bad dennem giøre saa well och gaae till Kongen saa kunde di bekomme husit med Jorden, derhos bandede hinde och bad dieffulen schulle fare i hende den Lang Næfit diefful, och ydermere sagde di till hinde, at hun haffde It Apotech hieme, och It haffde hun hoes dennem bekommit det kunde hun sette i hindes bøser, dertill M. Jacobs Zustro dennem suaride, at di kunde sætte ded i deris Potter. Toeg saa M. Jacobs Zustro och kastede neder It stöcke Træ och sagde ded schulle Suare Pottemageren och hans Zustro, hun vilde dennem Iche suare. da spranc Pottemageren op och wiste hinde | med gunst at melde | Sans Rumppe. Fremdelis Sagde Pottemageren at hand altid haffde hørt Lang Næs och Spiz Kin dar sitt de deuwel in, och hand schulle fare i hinde.⁷⁾

Helt klare er Pottemagerens Udtalelser jo ikke, men det kunde synes, som om Hagenwald af Kongen havde faaet overladt et Stykke af lille Jylland, som hans Modpart tidligere per nefas har benyttet, og at Raseriet stammer derfra. Dette er imidlertid kun en Hypotese, og jeg har forgæves søgt efter Adkomstdocumentet til den omtalte Have; men at han beholdt den, saa længe, han levede er vist, og først efter hans Død overdrager Arvingerne den til Mag. Meiland⁸⁾. Det var imidlertid ikke den eneste Grundejendom, han havde i Helsingør. I 1631 købte han Halvdelen af en Gaard paa Stengadens Nordside, som Hartvig Heltt havde arvet efter sine Forældre, og som siges at ligge mellem Præstegaarden i Øst og hans eget Hus i Vest⁹⁾, ligesom han havde to Boliger med tilhørende Haver i Kongensgade¹⁰⁾.

Hagenwald, der vistnok er død 1642 har været to Gange gift. Hvem hans første Kone var, vides ikke, men han havde med hende to Børn, der overlevede ham, Sylvester og Frederik, der vistnok er fødte lidt før 1620. I de første Aar efter Faderens Død, optræder der nemlig en Formynder for Sylvester, men 1644 er han bleven myndig¹¹). Den anden Kone var den omtalte „langnæsede“, men ud over denne Egenskab, og at hun hed Hanna, kan jeg intet oplyse. Jacob Hagenwald har været en velstaaende Mand, hvad der jo allerede fremgaar af de betydelige Jordejendomme, han havde, og hver af Sønnerne fik over 600 Dlr. efter ham. Helt let er Skiftet ikke foregaaet, (desværre findes selve Skifteforretningen ikke) for Stifmoderen maatte stævne de to Sønner for at faa Kvittering for, at de havde faaet deres Part, hvad de til at begynde med vægrede sig ved at indrømme; men tilsidst bliver de dog enige.

Lidt før Mester Jacob døde, er ogsaa hans Kontrapart Mikkel Fürstenwerder død. Hans Enke lader skyde hans Skudsmaal paa Tinge, men baade Slotsherren paa Kronborg, Frederik Urne og Hagenwald kom med Indsigelser, saa der blev ikke udstedt noget Tingsvidne om ham. Hvori de Indsigelser har bestaaet, ved vi ikke, men de maa have været af temmlig alvorlig Art, ellers vilde næppe en saa højtstillet Mand, som Fr. Urne, have blandet sig i Sagen.

Silvester Hagenwald fulgte efter Faderen som Apoteker, og han havde til at begynde med de samme Spektakler som Formanden med, at der

blev gjort Indgreb, i hans Rettigheder; hele Forskellen var, at Manden nu ikke hed Fürstenwerder men Johannes Guden. Ellers gentog hele Processen sig, idet Apotekeren stævner den anden og lader sit Privilegium af $16\frac{1}{5}$ 1642 læse og ~~høder om~~ Magistratens Beskyttelse¹²).

Men ogsaa med andre kom han paa Kant. „M. Gotfri Frölich, Pæstmester her ibid. cit Siluester Zogenualt for huis hand høignødig hannem haffr at tiltale med meere da skulle foregiffuis; och gaff M. Gotfrid tilkiende, at hand sig offuer Siluester haffuer at besuerge for schieldsord, Næmblig at hand schall haffue schellit hannem for en wdodtig Mand, huor udoffr Bartscher laugsbrøderne hannem hans Laugs Rettighed, som welwise B. och R. hannem haffr meddeelt haffr nederlagt. Siluester loed begiere Copi aff hans angiffuende¹³).“

Samme Gotfried Frölich, der var født i Thorn, havde boet en Række Aar der i Byen, og man maa jo indrømme ham, at han havde „høignødig“ Grund til Klage, naar han saaledes paa en løs Beskyldning af Apotekeren blev berøvet sit Levebrød; men der har næppe været særlig meget Hold i den fremførte Anke, vi træffer i alt Fald Frölich adskillige Aar efter som Baber i Helsingør, efter at Hagenwald havde forladt Byen.

Hvor dygtig denne har været som Apoteker kan ikke ses, men sin Faders økonomiske Dygtighed har han ikke arvet, thi medens denne samlede sig Formue og efterlod sine Børn en pæn Skilling, gik det ret hurtig til agters med Sønnen. Allerede i 1647 havde han optaget et ret betydeligt Laan hos Samuel Meyer, der var Ejer af Svaneapoteket i København, og som Sikkerhed for de modtagne Penge, 400 Rdl., lod Kreditor tinglæse hans Haand-

skrift ifølge hvilken han faar Pant i hans, „nu havende og vordende Formue“¹⁴). Da det saa senere kneb yderligere pantsætter han Lavrids Rasmussen Brygger en Have liggende ved Rosenkilden ²⁷/₉ 1657, men allerede den Gang var hans faste Ejendomme saa behæftede, at Bryggeren har ment, det var fornuftigst at faa hans Løsøre med ind i Pantet¹⁵). Om han har haft stor Fornøjelse af dette Pant er imidlertid tvivlsomt, for da Apotekeren ²⁷/₆ 1664 bliver stævnet for resterende Husleje, 60 Rdl., møder han ikke, og Tingmændene berette „at forⁿ Silvester er fløtt hemmelig her fra med sin Hustru, børn och hvis formue hand haffr hafft for gields besvering och meenis, at hand nu schall bo i Helsingborg¹⁶)“. I Dommen, der faldt i denne Sag, udtales, at selv om der var Grund til at dømme Hagenwald, fordi han hemmelig er bortrejst, saa henstilles det dog at søge ham i Helsingborg, hvor han nu bor, da det er saa kort herfra, saa faas Pengene nok uden større Vidtløftighed¹⁷).

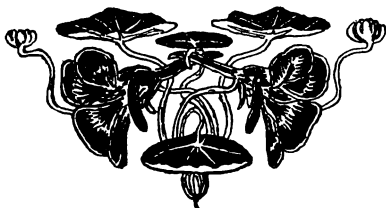
Det er imidlertid tvivlsomt, om dette fromme Ønske er gaet i Opfyldelse; Døden har hurtig befriet den plagede Mand for hans Kreditorer idet han er død i Begyndelsen af Aaret 1665.

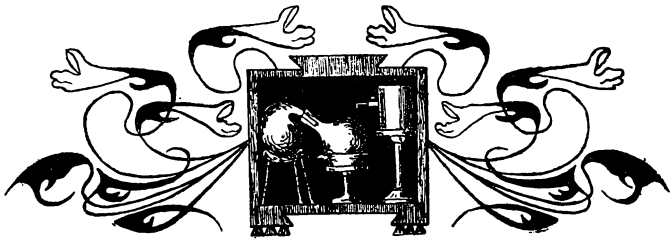
Hagenwald var ⁸/₉ 1650 bleven gift med Enken efter Toldskriver Mikkell Berendsen, Elisabeth Peitersdatter du mulin, med hvem han havde flere Børn. Hun giftede sig efter hans Død med Apotekeren i Helsingborg Mattis Rande¹⁸).

Hvorledes Johannes Gudens Forhold til Apotekervirksomheden har været er ikke saa let at se. Han kaldes stadig Apoteker, og som ovenfor omtalt, laa

han ogsaa i Strid med Hagenwald, der beskyldte ham for at gøre Indgreb i sine Rettigheder, men Privilegium har han næppe haft, og uagtet han lever lige til 1684 synes Forholdet til Roht alligevel at have været helt godt; de træffes i ethvert Fald ikke som Kontraparter for Retten.

Maaske er de første Aars Stridigheder kun en Arv, han har faaet efter Fürstenwerder, med hvis Enke han var gift, og som han har opgivet efter hendes Død. At han skulde have drevet et Smugapotek hele sit Liv, derimod taler hans Slægtskab med Byens bedste Familier, hans anden Kone var en Datter af Borgmester Jørgen Andersen, samt hans betydelige Formue, der sikkert vilde have gjort ham det let at erhverve sig lovlig Adkomst til at drive Apotekervirksomheden. Men hvordan det nu end forholdt sig; Navnet Johannes Apoteker beholdt han til sin Død¹⁹).

Strax efter at Hagenwald var flygtet fra Helsingør eller maaske allerede inden den Tid, træffer vi hans Efterfølger. Henrich Roht faar nemlig ^{27/6} 1663 Bevilling paa at være Apoteker i Byen og han sad der til sin Død i samfulde 27 Aar. Naturligvis var han ikke tilfreds med Tilværelsen; det er man jo aldrig og „de gode gamle Dage“ adskilte sig i den Henseende absolut ikke fra Nutiden, og naturligvis var det hans Privilegium, det var galt med. Hans Klage er en Blanding af den loyale Undersaats Harme over at kgl. Maj. allerhøjeste Befaling ikke punktlig adlydes, tilsat den gode Borgers forklarlige Frygt for, at hans kære Medborgere skal komme til Ulykke, hvis ukyndige Mennesker faar Lov til at handle med saa farlige Ting, som Medicamenter, begge Dele paa en ret kraftig Baggrund af Indignation over, at disse samme Lovbrydere og Fuskere tager ham paa det ømmeste af alle Menskenes ømme Steder — Pengepungen. Klagen lyder saaledes:

„Dennach denen selben meinem hochgehrten Herren vnd Patronen allermaßen wohl wissendt welcher gestalt Ihre Königl. May. vnser aller Gnädigster Herr vnd König, mich bey antre-

tung dieser ohrts mit einen Privilegio begnadiget vnd mich darinen befehliger, allhier eine auffrichtige vnd unsträßliche Apotek auff vnd an Zurichten, darinen mich auch begnadiget mit unterschiedlichen freyheiten, welsches Privilegium E. hoch vnd wohlweyses, selbiges mahl affendlich auffn Rahthause haben ablesen lassen, vnd ohne Zweifel auch annodiren lassen. Zum überfluß habe Ich davon auch Copi beygelegt. Weilen den nun eine unsträßliche vnd wohlbestelte Apotheken auff Zurichten vund zu erhalten ein vieles Kosted, auch Jährlich darinnen sich viel schaden findet (wie Ich leider erfahre) soweiln ich eben so vollkōmen alles was zur wohl bestelten Apotheken gehörig halten vnd erhalten muß beiweiten aber nicht abgehert noch verkauffet kan werden als wie in Copenhagen vnd andere Grosen Stäten. Damit man sich aber seines Schadens in etwas erholen könne, als haben Ihre Königl. May. Insonderheit auch mich mit einen solchen Privilegio begnadiget, darinnen verboten, daß kein anderer in der Stadt, er sey auch wer er wolle, mit allerhandt wahren (auff die Apotek gehörig) solle handeln noch kauffen. Ist auch in sonderheit dahin gesehen, daß ein unerfahrener solche dinge, welche ahrt vnd eigenschafft Ihm unbekandt, niemanden damit schaden zu füge.

Vndt weilen ich den eine Zeit her erfahren vnd vernehmen müssen, wie daß sich vnterschiedlige unterstehen, mit apothekerwahren zu handeln Insonderheit auff den würz Krähmer dergleichen offentlich verkauffet worden, als nemlich Sennesblätter, allerhandt Gifftige Mineralien, Summata etc. welche Ihnen (laut meines Privilegi) ganz verboten auch vnterschiedliche frawen umbdiese Zeit, mit gebranten wazren auch wohl gar mit falchen vnd betrieglichen schlag, Cannehl vnd dergleichen wahren von hauß zu hauß vmbherlaufen Sovol wieder Ihre Königl. May. verbot vnd zu meinem Schaden gerichtet als habe Ich derenthalben Sohe ohrsach, solches bey E. hoch vnd wohlweyssen Herren Bürgemeister vnd Rahr dieser Stadt als meinem hochgehrten Patronen kläglich für vndt an zu bringen, In ansehung Ihre Königl. Maj. mir gnadigst ertheiltes Privilegium, zu respectieren vnd meinem schaden zu hindern.

Als Gelanget in gesampt vnd Sonders an E. hoch vnd wohlweyssen Herren Bürgemeister vnd Rahr, mein unterdenstlichstes ersuchen vndt bitten, solche meine kläglich fürbringen großgünstig erwegen, vnd in verbietung solcher sachen Ihr

Königl. May. mir allergnädigst ertheiltes Privilegium, helfen erachten, schützen vnd handthaben dadurch meinem Schaden zu hindern vnd miüdren. Damit ich hinfüro (nach Gottes willen) dieser ganzen Stadt zu nutz vnd Ruhm allewege ein wohlbestelte officin erhalten vnd behalten könne. darzu Ich mich versche vnd ganglich verlaşe vnterdessen verbleibe Ich stets E. hoch vnd wohlwaysen gesamtlichen Herren Bürgemeister vnd Racht neben demüttigsten vnd ganz freundlichen Grufes vnd befehlung gottlicher Prodection

vnterdienstschuldigster

Heinrich Roht

Apotecar. 1)

Zelsingør 8. Julij 1669.

Maatte Roht saaledes paakalde Magistratens Hjælp over for sine Medborgere, saa blev han paa den anden Side nødt til at ty højere op for at faa Hjælp mod Magistratens formentlige Overgreb mod ham. Han havde nemlig fundet ud, at hans Privilegium hjemlede ham Ret til ikke at betale nogen Slags Skat, og til en Begyndelse synes det ogsaa at være gaaet godt.

Han leverede en Tid de Barberkister, som Byen skulde udrede til Flaadens Brug, og da han saaledes havde Mellemregning med Magistraten, og denne ikke var særlig ved Muffen, havde den intet Jag med at faa Regnskabet opgjort; og da den ikke havde i Sinde at betale Regningerne, var den høje Øvrighed ret lige glad med, hvad han skrev paa dem. Men senere fik Piben en anden Lyd.

Magistraten skulde indbetale de ikke faa kgl. Skatter, der udskreves, og den maatte se at faa Pengene indkassere hos dem, der havde nogen; der var saamend flere end nok, for hvem det var en fuldstændig Umulighed at betale.

Hvor intet er har Kejseren tabt sin Ret.

Apotekeren vilde imidlertid ikke betale men lod gentagende sit Privilegium læse, med særlig Fremhævelse af de Punkter, der handlede om Fritagelse for Skat og Tyngde, ja han lod sig endog give Kvittering for, at det var læst²⁾. Men tilsidst blev det dog Magistraten for meget af det gode, og den indgik til Rentekammeret med en Forespørgsel om, hvorvidt Apotekeren skulde betale Grundskat eller ej. Den fik det Svar, at Skatten er ingen „efter kgl. udgangen Ordre fri for, alt endskønt det var Kongens egen høje Ministri og Geheimeraad“. Da Roht alligevel ikke betalte, fandt Magistraten sig foranlediget til at indlægge to af de den forundte „Exciquerer“ hos ham til Restancesummens Fyldestgørelse.

Nu hørte det sikkert langt fra til Livets Behageligheder at faa saadanne Folk tildelt, men det var jo heller ikke for sine Dyders Skyld, man fik dem, saa i og for sig kan man ikke fortænke Apotekeren i, at han gik til Guvernøren paa Kronborg og bad ham skaffe sig af med de ubudne Gæster; det maa ogsaa være lykkedes ham at faa denne overtalt til at give dem Ordre til „sig ikke med Apotekeren at befatte“.

Men nu blev Magistraten vred og skrev til Guvernøren, at den „ej kan forbigaa at lade højædle Hr. Guvernøren tjenstlig forstendige, at Hs. Excellence vilde herudi gjøre den moderation saa at Kongens Skatterettigheder til de assignerede kunde vorde betalt“³⁾. Der er næppe nogen Tvivl om, at Roht tilsidst maatte krybe til Korset og betale, hvad han skyldte.

Ellers spores Apotekeren ikke meget i Byen; han har siddet og passet sin Bedrift, men forøvrigt ikke ladet noget særligt komme frem om sig. Velhavende gift, som han var, har han vist siddet lunt inden Døre, og selv om Sygdom og Død har hjem-søgt hans Hus, har han vidst at tage sig i Skæbnes Tilskikkelser. Første Gang var han gift med en Datter af Hofapoteker Christopher Herfort, med hvem han havde 7 levendefødte Børn, og efter hendes Død giftede han sig med en Datter af Raadmand Gallas Clausen, der skænkede ham 5 Børn og af disse 12 Børn overlevede de 9 ham. Tre af dem blev ved Faderens Profession, idet den ældste Søn Christoper blev Apoteker i Frederikshald i Norge, den ældste Datter Dorothea blev gift med Apoteker Mylius i Slagelse, og Ingeborg blev gift med Frantz Pechel, der senere fik Helsingør Apotek. En Søn, der var opkaldt efter Faderen, blev Præst til Maribo, og endelig blev to af Døtrene gift i København den ene med Byfoged Enevold Brun den anden med Tracteur Michel Luttjohan, medens de andre tre Børns Skæbne er ubekendt.

Naar det ovenfor er sagt, at Apoteker Roht sad lunt inden Døre, saa er det nærmest de første Aaringer, han var i Byen; senere er det gaaet noget til Agters for ham. Skiftet efter hans første Kone findes ikke mere, men af det der blev afholdt efter hans Død kan man se, at der er tilfaldet hver af Børnene en ret betydelig Arvepart. Sønnen Polycarpus havde saaledes 220 Rdlr. tilgode i Mødrenearv og Datteren Marie 110 Rdlr.; naar man gaar ud fra disse Summer bliver den samlede Formue ved hendes

Død henved 2,000 Rdlr., en for den Tid ret betydelig Pengesum.

Ogsaa ad anden Vej ved vi, at der var en ganske betydelig Arv efter Dorothea Herfort. Hendes Broder, Christopher lod nemlig $14\frac{1}{2}$ 1680 læse Henrichs Pantebrev til sig og sine Brødre for den Mødrenearv, der var tilfalden deres Søsterbørn, „som er 1,100 Rdlr. foruden deres Faddergaver saa og de 2de Døttre hver en Guldkjæde paa 4 Lod, en god Brudeseng og en Brudekiste med tilbehørig Linned, saa og deres sal. Moders Perler, hvorfor saavel som for Hans Christian Herforts fædrene og mødrene Arv bem^t Henrich Roht har paataget sig at være Formynder for og bedrager til 530 Sltldr. 2 $\frac{1}{2}$ 15 β vel bem^t. Sr. Christofer Herfort og hans Brødre og Svogre forsikres og prioriteres udi Sr. Henrich Rohts Apotek med al sin Tilbehør og Specier med desszen Instrumenter og Mortere, Kaaber, Tin og Messing samt Privilegier saa og alle hans Mobilier og al hans Boskab af hvad Navn nævnes kan, efter samme Forsikringsbrevs videre Formelding“⁴⁾. Som man ser, er her ligesom et Tilløb til at betragte Privilegiet som reelt, idet det inddrages med under Pant-sætningen.

Saa glimrende sad han nu langt fra i det, da han døde; Formuen var forsvunden, og der var endda ikke Dækning til de upriviligerede Fordringshavere, men Boets samlede Aktiver naaede dog 5,688 Dlr, 2 $\frac{1}{2}$ og 5 β , og naar man ser paa, hvad det var, han havde, bliver Udtrykket „lunt inden Døre“ dog vist alligevel berettiget. Ikke at der dermed sigtes til, at der i hans Gaard fandtes ikke

mindre end 7 Kakkelovne, af hvilke den ene var med 6 Messingskruer og to Messingpiller, men det hele gør Indtryk af at være et lunt og hyggeligt Hjem.

Gaarden, han boede i, laa paa Stengaden mellem Laurs Diennesens Hus paa den ene Side og Campergaden paa den anden Side; der var 7 Jordkældere under, og Bygningen var to Loft høj, hvilket alt sammen blev vurderet til 2,355 Dlr. deri dog Apoteket og Materialkammeret med deres nagelfaste Inventarium ikke medregnet, derimod var Springvandet i Gaarden taget i Betragtning.

Desuden ejede han en Lysthave anlagt i store og smaa Kvarterer og indrettet med Træer, samt et Lysthus med Jordkælder under og en hel Del Havemøbler i. Yderligere ejede han et Par Huse, der var udlejede.

Indboet var godt og solidt, uden at der var nogen særlige Pragtstykker imellem; dog havde han „et Slaug Vechende Uhrwerch“ til 6 Dlr. „en Egge Tresur med 4de Dørre indlagt med sort“ til 10 Dlr., „en Egge Himmelseng med sort Indlagt“ til 7 Dlr., et Par store Messingstager paa 14 Pd. til 3 dlr. 2 Ɔ „et Rødt tafftis omheng bestaaende udj 8 Gardiner, 2 Capper med lange Silche Frøndtzer, It dechen og En Stopped pude af adtlasch“ vurderet til ikke mindre end 30 dlr. Der var Skilderier rundt om paa Vægene og Overflod baade paa Messing og Tintøj, ligesom baade Linned og Dækketøjskabene har været rigeligt forsynede; af Servietter var der saaledes ikke mindre en 78 Stkr.

Den 7de Oktober holdtes der Auktion over Indboet, der betaltes betydelig højere, end det var vurderet, og en stor Del af det blev købt af Enkens Lavvæрге og Svoger Hans Nordborg, saa man har vel Lov til at formode, at hun fik det meste af sit Hjem reddet fra at splittes for alle Vinde. Apoteket, der var bleven vurderet af Johan Kirchof og Johan Gotfried Becher fra Kjøbenhavn for 1,655 dlr. 1 $\frac{1}{2}$ 13 β blev udlagt til Enken og hendes Stifbørn, saa det fik hun Raadighed over.

Naar man nu spørger, hvor det kan være, at det er gaaet saaledes tilbage for Roht, om hvem man dog skulde tro, at han i Ly af sin Eneret, var nødt til at blive en formuende Mand, saa er det næppe tilstrækkeligt at henvise til de daarlige Tider i al Almindelighed, skøndt det har selvfølgelig spillet en stor Rolle og haft en endog meget væsentlig Indflydelse paa Misèren. Der er imidlertid Tegn, der tyde paa, at Henrich Roht har været en ganske godmodig Mand, og som Følge deraf er han bleven misbrugt i en ikke helt ringe Grad. Først og fremmest har han næppe, mens Tid var, traadt tilstrækkeligt energisk op imod Barberernes og andres Indgreb i hans Rettigheder, noget der ikke alene kom til at svide til ham selv men ogsaa, som vi senere skal se, til hans Efterfølgere. Noget har vel dertil bidraget, at en af de mest fremtrædende blandt Barbererne, Feltskæreren ved Garnisonen, Hans Nordborg, var hans Svoger, og saa længe han levede, har Forholdet ladet sig regulere nogenlunde; men de Friheder, han paa Familieskabets Vegne har taget sig, og som vel nok har holdt sig

inden for tilladelige Grændser, har saa de andre lidt efter lidt ogsaa taget sig.

Men ogsaa gode Venner og Bekendte have misbrugt ham endog i høj Grad. Vi se saaledes, da en af dem, en Major Crumse, var død, blev han nødt til at indgive sin Fordring i hans Bo. Af de i den Anledning optagne Vidneforhør, viser det sig saa, at Majoren i samfulde 3 Aar havde nydt Kost og Logis, ikke blot for sig personlig, men for sin Tjener og sine Heste, hver Gang han var i Helsingør. Og naar han var nødt til at blive oppe paa Kronborg, sendte han ganske rolig Bud ikke blot efter Mad til sig, men naar han havde Gæster deroppe, fik han tillige Vin fra Apoteket. Hele Summen Roht mente at have tilgode var 431 Dlr. 13 β; naturligvis vilde Majorens Enke ikke betale den, men forlangte tvertimod, at Roht fuldt ud skulde indfri en Obligation paa 460 Dlr., som han havde givet hendes Mand, uden at han maatte fradrage sit Tilgodehavende, og det synes næsten, som om hun har faaet Medhold⁵⁾ I ethvert Tilfælde maatte han deponere Pengene paa Tinget for at blive fri for at svare Renter af dem⁶⁾. Stadig ser vi, at naar han vil have sine Penge, maa han for Retten, og som Regel var det slet ikke Smaasummer, det drejede sig om, og næsten aldrig fik han, hvad han gjorde Fordring paa.

Men medens han sely gav Kredit og laante ud, blev han tvungen til at optage Laan, og heller ikke her var det Ubetydeligheder, det drejede sig om. $\frac{2}{5}$ 1681 maa han saaledes laane 1,200 Dlr. i sin Hovedgaard paa Stengaden, som han fik imod en

Obligation til Licentiat Just Valentin Steman, Præst til Mariekirken.

Ligeledes havde han meget ondt ved at faa den Arv, der var tilfaldet hans anden Hustru efter hendes Forældre. Raadmand Jørgen Buhr havde været Formynder for hende, og det var kun gennem en meget langvarig Proces, at han fik denne tvungen til at gøre Rede og Regnskab for de Penge, han havde under sin Varetægt. Der maatte en kgl. Kommission og to Højsteretsdomme til, mindre var ikke i Stand til at gøre det, og om han saa har faaet Pengene kan maaske endda drages i Tvivl.

Var Roht imidlertid godmodig, naar det „kun“ drejede sig om Penge, saa synes det, at han ikke har været slet saa blid, naar det var hans Apotekerære, det gjaldt. Da han saaledes en Gang havde stævnet Rothgieter Matties Hecht for Gjæld, blev denne saa rasende herover, at han havde brugt mindre pæne Udtalelser om Apotekeren og bl. a. havde sagt, at Roht havde fordærvet ham med sine Medicamenter, og at han var bleven trukket op af denne. Naturligvis fragik Matties det hele, da han kom for Retten og erklærede, at han vidste ikke andet end godt om Roht, og Apotekertaxten var noget, han slet ikke forstod sig paa, men den Forklaring blev foreløbig ikke taget for gode Varer, især da det viser sig, at han er løben rundt til „fornemme Godtfolck her i Byen“ med „slig Utillbørlig paasagn og tillæggelse.“ Imidlertid møder Matties Hecht den næste Tingdag med en skriftlig Undskyldning, og Retten kommer da til det Resultat at „denne Sag ey kand hentydes til Schielszmaal

Men er Alleneste løsø ord Rohtgieteren Udi Enfoldighed“ har udtalt hvorfor de ikke bør regnes for noget og Sagen være at ophæve⁷).

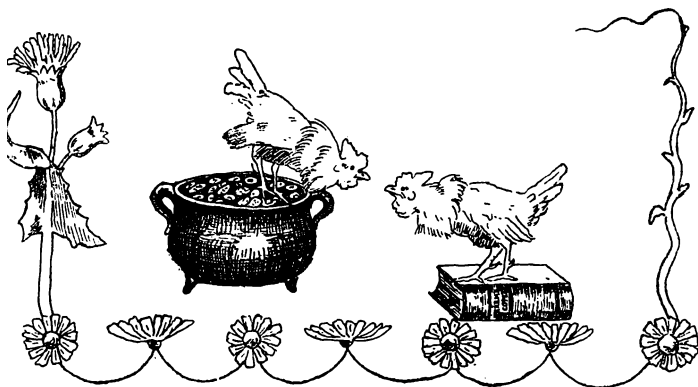
Henrich Roht blev begravet i Mariekirken i et Begravelsessted som han ²⁸/₈ 1671 havde købt. Det laa paa den sydlige Side af Kirken imellem den hollandske Resident Crakowes og The Watzens Gravsteder, og han havde betalt Kirken 50 slette Daler for det. Stort var dette Gravsted ganske vist ikke, det var kun 7 Fod langt og 4 bredt „nach Kirchen Maasse“ men fint var det at have Arvebegravelse inde i Kirken; derefter stræbte jo alle, der paa nogen Maade var i Stand til at betale de ikke ganske ringe Omkostninger, der var forbundne dermed. Og saa var det endda ikke gjort med den ene Udbetaling; vilde Arvingerne beholde Gravstedet, maatte de pænt møde hos Kirkeværgen og forny det formedelst en Daler, og fremmede eller andre af Byens Indbyggere maatte ikke nedsættes deri „wodurch der Kirchen groszer Abbruch und Præjuditz geschiet“. Endelig skulde der hver Gang Gravstedet aabnedes betales for en voxen 10 Rigsdlr. for et Barn 5⁸). Her hvilede hans første Hustru og tre af hans Børn, og her blev han begravet ⁵/₇ 1690 med al mulig Pomp og Pragt. Det sidste har man da Lov til at antage, da den Regning Enken indgav i Boet, og som hun ogsaa fik godkendt, saavidt man kan se uden nogen Protest, beløb sig til ikke mindre end 300 Rdlr.

Efter Rohts Død indtraf det ret mærkelige Tilfælde, at ingen af Autoriteterne turde inklade sig paa at afholde Skiftet. Sagen var nemlig den, at

Apotekeren, efter al Rimelighed for lettere at kunde hævde sin Stilling i Skattefrihedsspørgsmaalet, ved sin første Kones Død havde ladet sit Bo behandle ved Slotsretten af Forvalter Christian Falch og Hans Rostgaard og saaledes ikke kom ind under Byens Jurisdiction.

Da der jo skulde en Ende paa Forholdet, søgte Enken om, at Magistraten maatte faa Ordre til at ordne Skiftet; og uagtet den, der fik Ansøgningen til Erklæring, navnlig fremhæver, at Roht ikke var Borger, og stadig paa det bestemteste havde vægret sig imod at deltage i en saadans Byrder og Pligter, fik den dog Befaling til at behandle Boet, hvad der saa ogsaa skete.

Til at begynde med har Alheit, Henrich Rohts Enke, selv prøvet paa at drive Apoteket, og hun har taget energisk fat. Hun har aabenbart haft et ganske fornuftigt Blik for, hvor det var Skoen trykkede, og det har staaet klart for hende, at dersom Apoteket skulde bringes paa Fode, maatte Bartskeerernes Handel stoppes, og allerede $\frac{4}{11}$ 1691 faar hun ved Landstinget 3 af dem, Johan Henning, Christoffer Baltzer og Johan Drevitz idømt hver at betale hende 8 Rdlr. for at have indført og falholdt Medicamenter og udstedt Recepter¹⁾.

Den største Interesse faar vel Alheit Roht for os ved den Ejendomshandel, hun indlod sig paa kort efter Mandens Død, idet hun købte den Gaard paa Strandgaden, i hvilken Apoteket nu har været i 225 Aar. Det var ikke nogen nybygget Ejendom hun overtog, tværtimod havde den allerede den Gang adskillige Aar paa Bagen, og det kan maaske nok interessere at høre lidt om, hvad der kendes om dens tidligere Skæbne.

I Aaret 1553 levede der i Helsingør en Borger, der hed Hans Hoffmand; han havde pantsat en Gaard, han boede i, til den bekendte Reformator Mag. Christiern Pedersen, og efter mange vidtløftige Forhandlinger paa Tinge, der var nemlig ogsaa andre, der havde Pant i Gaarden, fik denne Ejendommen endelig tilskødet. Efter hans Død optraadte hans Svigersøn Bastian Hülsebroch fra Malmø og vilde overtage den, men ogsaa for ham viste der sig en hel Del Vanskeligheder, som han ganske vist tildels selv var Skyld i, inden han fik den overdraget. Han beholdt den saa i omtrent en Snes Aar indtil han den 5te Juli 1574 sælger den til ingen ringere end Rigens Hofmester Peder Oxe. Den beskrives ved denne Lejlighed som „en stennhus gaard liggennde her y Hellszingør søndenn wd mett Stenngadenn, westenn wd mett thett gamle byes Fergestrede oc østenn op till Willum Hennrickszens gaardt“²⁾. Allerede fire Aar efter skiftede den imidlertid atter Ejer, idet Kongen købte „den Gaard og Grund i Helsingør, kaldes Hans Hoffmands Gaard, hvorpaa der staar et Stenhus, som Apotekeren udi boer, liggende ned imod Stranden“ af Peder Oxes Arvinger den $\frac{5}{6}$, og allerede samme Dag udgaar der Kongebrev til Johan Taube om at han skal „mett thett første forbøgge“ det og „samme huss tillfly till en tolldegaardt, saa tollden mett første kunde ther opberris“³⁾.

Toldgaarden i Helsingør har altid kunnet rose sig af de danske Kongers specielle Bevaagenhed og det var ikke mere end faa Aar siden, at Herluf Trolle, som Lehnsmand paa Kronborg, havde haft

ikke saa lidt Ulejlighed med at faa rejst en ny Bygning til det Brug. Tømmeret var hugget i København og sendt ned, og Herluf Trolle giver det det Lov, at det er „skønnt gott tømmer“. Men det havde sin Vanskelighed at faa det skønne Tømmer anvendt. Først var det galt med Pladsen til det, og Herluf Trolle opfordrer Kongen til enten selv at komme til Helsingør og udse Pladsen eller ogsaa skrive til Tolderen Jens Mogensen⁴⁾ derom og høre hans Mening for at Frands paa Krogen⁵⁾ kan faa Ordre til at lade det rejse. Senere viser det sig, at han ikke kan faa nogen Tømmermand til at gøre Arbejdet og foreslaar derfor at „Hans Fasthen naw⁶⁾“, som faltt Och Slog seg iy Esszerum“ og som har erklæret, at han nok turde paatage sig det, skal betros med det⁷⁾. Om Huset er bleven rejst ved jeg ikke, men jeg antager at det er den Bygning, der paa Billedet af Helsingør i Brauniis „Theatrum urbium“ betegnes som „Olde Tolbod“. Lang Tid har den altsaa ikke fristet Tilværelsen som offentlig Bygning, da den sikkert er bleven afløst af Hans Hoffmands Gaard, men heller ikke denne blev længe ved med at være Sæde for Toldembedsmændene. Sikkert er det, at 1643 er den det ikke mere og har vist i flere Aar ikke været det, da den beskrives som meget forfalden, saa forfalden at Bygningen ud mod Stranden, det nuværende Apotek, helt burde nedbrydes. Det er den imidlertid ikke bleven; Hr. Musæumsassistent Chr. A. Jensen oplyste i et Foredrag han $\frac{7}{4}$ 1904 holdt i Helsingør at Bygningen er opført 1543, og det havde maaske ogsaa

sine ganske forklarlige Grunde hvorfor den blev omtalt som saa meget brøstfældig.

Det er nemlig i en Skrivelse fra Tolderen Mads Mortensen Rosenvinge til den kgl. Sekretær Otte Brockenhus, at vi finder den nævnt, og denne Skrivelse gaar ud paa, at Brevskriveren vilde finde det ganske passende, om Kongen forærede ham Gaarden, og han opregner mange Grunde derfor. For det første var han bleven „sagt op“ der, hvor han boede, idet Ejerinden af Gaarden selv vilde bo i den, og da han ingen Gaard kan faa at købe paa Stengaden „och at boe i jt bagstrede er mig megett wbeleiligt for bestillingens schiulld“, var han i en slem Vaande. Dertil kommer, jeg havde nær sagt naturligvis, at han saa at sige sætter Penge til ved at være kongelig Embedsmand navnlig paa en saa fremskudt Post som Øresundstolder, thi i den „schall mand dog noget mehre vere iblandt folck“ saa han synes „dersom hans k. ma. mig naadigst med same pladz forehrett, waare dett iche synd“. Efter at have opregnet alle Manglerne ved Gaarden slutter Brevet meget naivt: „Eders welb. forstaar vell meningen“, og den var saamænd tydelig nok.

Fra Mads Mortensen gik Ejendommen over til Toldskriver Christen Davidsen, efter hvis Død den, der var vurderet til 3,000 Rdlr., gik over til Enken og fra hende til Datteren Anne, der var Enke efter Toldskriver Dirich Christoffersen. Hun stykker den ud, idet hun først sælger en Del af den til Dirich Siffertsen, og ham var det, af hvem Alheit senere køber den Del, i hvilken Apoteket nu findes. Det Stykke, det her drejer sig om, siges at ligge østen

op til Johan Krusse Raadmands Gaard paa den ene Side og vesten op til Byens Stræde som løber ned fra Torvet til Stranden paa den anden Side. Dette Stræde er kendt gennem hele den foregaaende Tid og kaldes almindelig Hans Kierilds Stræde, og Torvet var den lille Plads, der fandtes foran Raadhuset. Ved Købet fik han yderligere den Del af Bymuren, der hørte til Ejendommen samt „Fortoget der Inden og Uden“ d. v. s. alt hvad der laa syd for Ejendommen. Her havde imidlertid en Handelsmand Seger Albertzen bygget en Bod, og da han var død og Enken senere havde giftet sig med Raadmand Johan Berentsen, mente denne at have Krav paa enten at faa Boden betalt eller ogsaa Lov til at rive den ned og benytte Materialerne og anlagde i den Anledning Sag mod den nye Ejer. Denne havde imidlertid sine Papirer i Orden, og da der i det Skøde, han havde faaet af Anne udtrykkelig stod fremhævet, at intet var undtaget fra Handlen og at hun paatog sig Ansvar for de Krav, der eventuelt maatte blive stillet, blev han med Glands frifunden.

Dirich Siffertsen beholdt nu Ejendommen i en Række Aar, indtil han solgte den til Alheit Gallasdatter sal. Henrich Rohts saaledes at hun kan tiltræde den til Paaske 1692. Hun skal betale 860 Dlr. for den, hver Daler til 64 β , og Dirich skal have Lov til at tage det Skilt, som hænger ud fra Huset til sig. Hvad hun købte var imidlertid ikke stort mere end det nuværende Apoteks Grund, og det fremhæves udtrykkelig i en Indførsel, der omtrent samtidig blev gjort i de Ejendomme, som Dirich endnu

havde i Helsingør, selv boede han hos en Søn i Helsingborg, at han var i Besiddelse af en Bolig ved Stranden, „Som er biugt paa Fortouget, ud for Gaarden kaldis Pinassen.“

Alt var imidlertid ikke gjort med at skaffe Apoteket Tag over Hovedet, der stillede sig hundrede Vanskeligheder i Vejen for Alheit. Vi har allerede nævnt, at Barbererne gjorde hende Afbræk i Nær- ringen, og som Modsætning til dette Folkefærd havde de helsingørske Apotekere altid fremhævet Lægerne; naar blot der var en rigtig *Doctor med.* i Byen saa skulde Apoteket nok komme i Flor, saa var al Nød forbi.

Nu var der kommen en saadan Mand, idet Nicolaj Grimberg bosatte sig i Byen ja endog hos selve Apotekersken; men længe varede Herligheden ikke. Det kan godt se ud, som om det var et Slags Forsøg Sr. Grimberg har gjort for at undersøge, om der kunde skabes en Praxis i Helsingør, og da det Forsøg slog Fejl, vilde han drage videre; men han glemte rent en Ting, og det var at betale, hvad han skyldte Mad. Roht. Da hun sad meget smaat i det, kan man jo ikke fortænke hende i, at hun stævnedes Doktoren til at betale 49 Rdl. 2 $\frac{1}{2}$ 6 β , hvortil hun havde gjort Mellemværendet op.

Langt om længe svarer Grimberg endelig og siger, han skylder ingen Ting; baade Kost, Medicin og hvad andet, der er ført paa Regning, har han faaet forærende af Mad. Roht, og han tilføjer, at hun „med gredende thaare och Mangfoldige Bønner“ har bedet ham om endelig at blive i Helsingør. Hvorvidt det sidste er sandt eller ej, faar vi ikke

at vide, da Alheit med en hos Kvinder sjælden Sans for Logik svarer, at hun „Estimerer sligt af verdi Ej at besvare, J henseende sligt ej Sagen ved kommer“; men det kan jo derfor gerne være, at der har været noget om det.

Da Doktoren ikke kan slippe fra det paa den Maade, gør han Indsigelse mod de enkelte Poster paa Regnskabet og fremhæver navnlig, at han selv har været en 5 Uger borte, og at hans Hustru har været 3 Uger syg „og snart Intet spiset“, og hertil tager Retten Hensyn og nedsætter Kostpengene til 2 Rdlr. ugentlig saa han slipper med at betale 23 Rdlr. 2 $\frac{1}{2}$ 6 β^8).

Omtrent samtidig blev hun stævnet af Jacob Gotfried Becher, Apoteker i Odense, for 300 Rdlr. som hendes afdøde Mand havde udstedt en Obligation paa. Denne Obligation var vandret vide om i Verden, idet den oprindelig var udstedt til et Firma i Hamborg, som havde forsynet Apoteket i Helsingør med Varer og Skifteforvalterne i Hendrich Rohts Bo havde forhandlet saa godt med Hamborgerne, at de havde faaet en betydelig Decort paa den oprindelige Sum, og til Dækning af Restbeløbet var der saa anvist forskellige af Boets Varer, som imidlertid aldrig var bleven afhentede. Hamborgerfirmaet solgte saa senere Obligationen til en Købmand Anhelman for 50 Rdl., hvilken Transport de meddelte Mad. Roht ved en Skrivelse, og hos ham havde saa den Odense Apoteker erhvervet den og kræver nu hele det oprindelige Beløb, som Alheit udtrykker sig „af had till at Ruinere hende“. Hun paastaar selvfølgelig, at Becher skal nøjes med det Beløb,

der i sin Tid er udlagt i Boet, og ved Dommen, som afsiges ²³/₉ 1695 faar hun ogsaa Medhold.

Selve Ledelsen af Apoteket havde hun maattet overgive til en Provisor, det fordrede jo Anordningerne, men den, hun havde faaet ansat, kunde vist have været heldigere.

Det var en Tysker, Christian Troisin, der lader til at have været noget mere af en Verdensmand, end det just passede til Forholdene i Helsingør. Han holdt Ridehest, som blev opstaldet hos Hans Hansen Knivsmed, gik med Kaarde og førte sig i det hele som grandseigneur; Herligheden varede dog kun kort. Da han i Maj 1695 skulde rejse fra Byen, lod Knivsmeden ham arrestere for Gæld, dels for noget Elfenben og nogle Hjortetakker han havde købt dels for Foderpenge til Hesten, men efter et Par Dages Forløb slap han atter ud, uden at der blev gjort noget videre ved Sagen. Men da Troisin saa kom igen, lod Hansen ham atter arrestere nede paa Skibsbroen, og han sad nu i 4 Dage under militær Bevogtning. Naurligvis udviklede der sig en langvarig Proces heraf, under hvilken det paa det bestemteste af Troisin blev gjort gældende, at han ikke skyldte Knivsmeden en Skilling. Der blev ført en Mængde Vidner fra begge Sider og et Udsagn af et af disse kaster et lille Streiflys over Apotekerforholdene paa den Tid. Manden fortæller nemlig, at Hans Knivsmed bad ham „at hand Vilde gaa Med hanem og Carsten Nielsen paa Apoteched, och driche It glasz *Aquavita*“. Vi ser der Apoteket betraget som et Sted, hvor man gik hen og nød sin

Genstand, ligesom man nu om Dage gaar paa en „American bar“.

At Troisin er bleven uretfærdigt behandlet af Knivsmeden er klart og denne taber ogsaa Sagen og da Provisoren har oplyst, at han skulde have været til Königsberg for der at overtage et Apotek, hvori han blev forhindret ved Arresten, og som Følge deraf fordrer en Skadeserstatning paa 2,000 Rdlr., udnævner Retten uvillige Mænd til at undersøge dette Forhold og dømme dem imellem⁹⁾. Ogsaa paa dette Punkt viser det sig, at Troisin var stort anlagt; 2,000 Rdlr. var jo den Gang en svimlende Sum. Imidlertid, Sagen kom for Sjællandsfar Landsting hvor begge Parter fik en Dom for deres Fordringer, men da det var uden for al Tvivl, at Knivsmeden var gaaet langt videre, end lovligt var, ved at belægge Troisin med Arrest, blev han idømt en Erstatning til denne dog kun paa 100 Dlr. foruden 25 Dlr. i Sagsomkostninger. Styrket Troisins Stilling har Processen næppe; og netop nu skulde man tro, han vilde gøre alt for at staa sig vel med sine Bysbørn. Den ^{30/5} 1696 havde han nemlig faaet kgl. Bevilling¹⁰⁾ til at være privilegeret Apoteker i Helsingør og havde købt Apoteket af Alheit Roht. Han laante i den Anledning af Justitsraad Günther 600 Rdlr., som han har brugt til at udbetale Alheits Stifbørn med, der havde deres Mødrene arv staaende paa 1ste Prioritet i Apoteket¹¹⁾. Disse Penge maa imidlertid ikke have forslaaet rigtig, for knapt et Aar efter bliver han allerede stævnet af Gæld, og senere skete det hyppigere og hyppigere.

Hans egen Svend Johan Piile maa stævne ham, ikke alene for sin tilgodehavende Løn 30 Rdlr. for et Aar, men ogsaa for en hel Del Smaalaan han havde ydet sin Principal. Troisin paastod, han havde en Contrafordring paa sin Svend, navnlig fordi han havde forladt sin Tjeneste i Utide, men da det viste sig, at Piile endnu opholdt sig i hans Hus, ganske vist kun af Mangel paa de fornødne Rejsepenge, saa skønnede Retten, at Apotekeren burde betale¹²⁾.

Fra Udlandet indløb der accepterede Vexler, der, da de ikke blev indfrieede gik til Protest, og da han ogsaa kom i Konflikt med Barbererne, begyndte Stillingen at blive alt andet end holdbar. Han laaner ganske vist Penge mod Pant, faar bl. a. 100 Rdlr. af Magister Boldich, men det forhaler kun Katastrofen uden at afvende den. I Mai 1700 bryder Stormen løs, og for ikke at miste alt, hvad hun ejede og havde, lod Alheit Roht Apoteket stille til offentlig Auction som ufyldestgjort Pant-haver. Da Troisin selvfølgelig for Auctionsretten protestere herimod, det var i det hele taget hans Specialitet at protestere mod alt muligt mellem Himmel og Jord, kom det frem, at Mad. Roht for et Aarstid siden med Troisin Vidende og Villie havde solgt Apoteket til Johan Georg Sauer, Materialist i Hamborg, for 3,500 Rdlr.

Ved denne Handel var alle Parter bleven dækket, ja der vilde endog blive nogle faa hundrede Daler tilovers til Troisin, som han kunde bruge til sin uprioriterede Gæld, men der var en meget kedelig Mangel ved hele Handelen, nemlig den, at Køberen

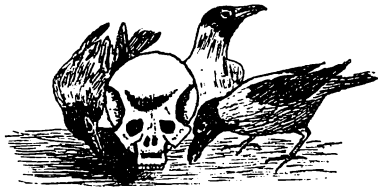
trods gentagende indtrængende Anmodning hverken mødte, hvad der i og for sig maatte blive hans egen Sag, men hvad værre var, han betalte heller ikke den Pengesum, der var stipuleret i Købekontrakten.

I al denne lange Tid stod Apoteket lukket, og der var ingen Handel, men da Folk jo skulde bruge Medicamenter, og Barbererne var mere end villige til at tage den Fortjeneste med, der kunde blive ved denne Udvidelse af Bedriften, fik de samlet næsten alle Kunderne hos sig.

Forøvrigt oplyser Troisin selv paa Auktionen, at han er paa det rene med, at Meningens slet ikke fra Alheits Side er, at nogen skal byde paa Apoteket, det er hende selv der vil have fat i det. Dette er dog vist meget tvivlsomt, men alt hvad hun ejede og havde og ikke saa lidt mere var bundet i det, saa der var for hende ingen anden Vej at gaa, hvis hun da ikke fuldstændig vilde opgive det hele. Hans Beregning slog imidlertid rigtig nok til; der var trods Opmuntringer fra Auktionarius Side ingen, der bød, saa det hele, der kom ud deraf var, at man blev enig om, at da Sauer ikke med det gode vilde indfinde sig og betale, maatte man se ad Rettens Vej at faa ham til at opfylde sine Forpligtelser.

Den ²⁸/₄ 1701 var Apoteket paany til Auction, og det viser sig nu, at selve Officinet og Materialkammeret er forsegleet, saa at „Huis nering Som burde Effter Privileger at Holdis gandske bordtfalder“. Første Prioritetshaver forlanger nu ved Auctionen, at der skal en Ende paa Forholdet, da Pantet stadig forringes mere og mere, og det viser sig, at Sauer aldeles ikke vil opfylde sine For-

pligtelser, og efter at der har været holdt en Pavse til Klokken 4 om Eftermiddagen for at se, om der ikke skulde indfinde sig nogen Liebhaber, fik Alheit, som den eneste, der foruden Günthers Arvinger bød, Hammerslag paa et Bud paa 1,525 Rdlr. og fik samtidig Nøglerne til hele Huset udleveret¹³⁾. Den ¹²/₁₂ lader hun Auktionsskødet tinglæse, og samme Dag udsteder hun en Panteobligation paa 1,100 Rdlr. til Justitsraad Günthers Arvinger¹⁴⁾ og var nu i ethvert Tiltælde nominelt Ejer af Apoteket. Christian Troisin rejste til København, hvor han boede hos Mad. Bodil sal. Edvard Funches, og der døde han ²⁶/₁ 1704¹⁵⁾.

Nu sad Enken altsaa atter med Apoteket, og selv om det ikke havde været under særlig gunstige Forhold, hun første Gang havde overtaget det, saa er der dog ingen Tvivl om, at hendes Stilling den Gang var betydelig lettere end nu.

Alene den Omstændighed, at en Apoteker var gaaet fuldstændig i Stykker ved det, lad det saa aldrig saa meget have været hans egen Skyld, maatte gøre, at det vilde blive meget vanskeligere at finde en Køber til det; og at det havde været lukket i saa lang Tid, skulde jo heller ikke gøre Sagen bedre.

Kunderne havde faaet andre Forbindelser og købte deres Varer andre Steder. Det kan maaske nu om Dage lyde lidt underligt at tale om, at et Apoteks Kunder gik andre Steder hen; nu vilde vel i de aller fleste Tilfælde Folk uvilkaarlig søge det Apotek, der laa i Byen og meget faa finde paa at søge andre Forbindelser. Men man maa huske paa, at der er en væsentlig Forskel paa Omsætningen nu og da. Selv om der nu om Dage rundt om paa

Apotekerne forhandles Varer, der ikke kan betegnes som Medicin, f. Ex. Parfumerier, Sæbe o. l. saa er dog langt den overvejende Del af de Varer der udleveres bestemt for Syge.

Anderledes dengang.

Krud (Krydderier), Delicatesser og tusinde Ting, hvis Navn nu næppe kendes var Hovedomsætningen. Medicin var en ren Biting og var vistnok det, der tjentes daarligst paa, da en stor Del af Varerne blev ubrugelige og stadig maatte fornyes, medens Confect, Macroner, Sukkerbrød og Specerier dels omsattes hurtigere, dels ogsaa, naar galt skulde være, taalte en længere Opbevaring.

Ogsaa Kreditforholdene var sikkert vanskeligere nu 1701 end forhen. Vel havde Henrich Roht i de senere Aar maaske ikke været nogen absolut fin Betaler, men det var dog kun ganske enkelte, der ved hans Død havde lidt Tab, og disse var endda kun smaa; men Troisin havde næppe forskaffet Helsingørs Svaneapotek et saadant Navn, at Købmændene i Lübeck og Hamborg var særlig ivrige efter at yde Ihændehaveren nogen videre udstrakt Kredit.

Og Kredit maatte Alheit have; rede Penge ejede hun ikke. Hvad der muligvis var bleven reddet i sin Tid var gaaet med til efterhaanden at udbetale Stifbørnene deres Arveparter. Hertil kom saa endelig det spændte Forhold til Barbererne paa Grund af deres idelige Indgreb i Apotekets Privilegier, som Alheit kendte saa godt fra tidligere Tid, og som heller ikke just skulde virke opmuntrende. Hendes Svoger Barber Norborg, der ved den forrige Ord-

ning af Forholdene havde været hende en udmærket Støtte, var død for nogle Aar siden; alt syntes saaledes at lægge hende uoverstigelige Hindringer i Vejen.

Saa meget mere maa man beundre, at det virkelig lykkedes hende at faa Forretningen i Gang igen, ganske vist under beskedne Forhold og med et Varelager, der, hvis Apotekerordinancen skulde opfyldes i alle Punkter, langt fra var, som det burde være. Men netop det, at hun kneb, hvor det paa nogen Maade var muligt at knibe, at hun slog af paa de ideelle Krav, der kunde stilles til et Apotek og ved hvis Opfyldelse, der ingen Penge var at tjene, for at sætte saa meget større Kraft ind paa det mere materielle, der skulde give hende og hendes Brødet, viser, hvor praktisk og fornuftig et Syn hun havde paa Livet. Naturligvis var der en Fare ved saaledes ikke at opfylde Lovens Bogstav; hun kunde være sikker paa, at hendes Modstandere strax vilde benytte en saadan Omstændighed til Angrebspunkt, naar det kom til Kamp. Og at det vilde føre dertil, har hun næppe noget Øjeblik været i Tvivl om, men som en klog General holdt hun sig i Ro og forberedte alt saa godt som mulig til det afgørende Slag. Hun søgte hos Kongen at faa nogen Moderation i de Krav Privilegierne stillede, hun forsynede sig med Varer, og lod Apoteket visitere, hun skaffede sig Beviser for, at der var Liebhave nok til et Apotek, men at de ikke turde overtage dette paa Grund at Konkurencen med Barberene, og først da hun har alt dette i Orden aabner hun Kampen med følgende Skrivelse:

Edle Højachtbare og Welwiisze herr: Borgemeester og Raad,
 Mine gunstige Herrer.

Eders Welwiissheder er wel bewust I Guad for Een *Miserabel* tilstand *Apotechet* her forhen hafuer været udj; Marsagen dertill er alle her paafteden Welbewust, at de Mange, som findis her, som Gandsche hafde betaget dez Brød og Nering, huor wed ded schulle holdis wedlige af, derwed *Totalruinerede* ded; som fra Ingen Steder før er Blewen Hørt, at it *Apoteck* saa *Skammelig* er blefuen *Ruineret* af Schlige derudj u-erfahrne som Dette, huorføre Ingen hat troet sig til ded Igen At andtage, sig her at Nedsætte for saa mange som ded hafuer beseedt, ded Noch wel befahlet. Mens beklaget at ded Intet bedre blef Taget I Forsuar, at Nogen derwed Kunde *Subsistere*, altsaa hafuer Jeg allerundedanigst beklaget mig derover for Hans Kongl. Mayt. at Jeg War Nødt till at søge *Privilegerne*, med till sagen *Apotechet* Igen saa at Lade Indrette at ded for Hølszingiør kunde *Passere*, huorpaa mig allernaadigst blef Medehlt *Privilegr.*: med Allernaadigste befahling till Eders w. w. mig udj Alle tilfelde tilbørligen till min Ret at Sandthøve og Forsuare Imod alle dem som *Apotechet Præiudicere*. Derpaa hafuer Jeg med min Store bekostning ladet *Apotechet* bringe udj Stand igien, Esfter hans Kongl. Mayt. allernaadigste befahling saa Een huer som forlanger Noget deraf at Kiøbe ded kan bekomme og der Edr. w. w. Wilde behage ded at lade *visitere*, schal der befindis at ded mehre end som Forsuarlig noch for hølszingiør er Indrettet helst Wj Ingen *Doctr.* haver som Noget deraf kand Forschriue. Mens om Jeg ded kand Holde wed Lige esfter hans Kongl. Mayt. Allernaadigste befaling saa som ieg till Min Store schade og med liden u-frihebahre *Ruin* maa Erfahre at balberene her end nu Dagl. *Continuerer* med at holde offentlig udj deris huusfe alle slags Dennem forbødene *Materialier, Medecamenter,* og *Specier* dendum *Self Laborerer, Ordinerer, Præparerer* og till alle og Een huer uden schy Selger som di wahre *Apotechere* og der till berettiget, som er Tuert Imod hans Kongl. Mayt. Allernaadigste *Apotecher Ordinantz* og *Privileger, Apotechet* till Forprang og *Ruin* lader Jeg Eder welwiissheder og huer fornufftig *Iudicere* om; og for Edr. W. W. ej at *Mollestere* hafuer Jeg alt forlang tiid siden I det gode schriftlig balberne Ombedet, at dj ofuen melte Imod hans Kongl. Mayt. befaling Maatte esfterlade som mig Intet Suar paa ergisuet, mens dj Siden som før hafuer fortsfahret

med ofuenmelte, hvoraf Mand maa slutte at dj Ingen Kongl. *Ordre* agter at *Parere*, huorfore Jeg høveligen er foraarfaget for Eder w. w. mig ofuer balberne her at Besuerge som hans Kongl. *Majts.* befaling Nuttwillige ofuertrædere med ydmyglige Begiering, at Edr. W. W. wed Deris høye *Authoritet* gunstig wilde Behage Balberene at tilholde, at dj allerunderdanigst Ketter sig effter hans Kongl. *Majts.* Allernaadigste *Apoteker Ordinantz 28 Articul* og Ellers mig Allernaadigste *Uparte gifne Privileger* som dennem understraf og u-naade alt Sligt som dj dennem underkaar forbyde at dj Intet schal Besatte Dennem med ded som dj Intet har lærdt, forstaar, eller er kaldet till Mens forblifue wed deris *Profession* saa og at Eder w. w. gunstig wilde behage Naar dj med Deris *Fordringer* paa Skiftet Effter Nogen *Indkommer* for *Indwaartis Medecamentr* eller *Wed Proces* *Indfordrer* eller hereffter slige *Medecamtr*: till Nogen udgifuer og Selger same *Fordringer* og huiis af Sligt dj udj Deris huise have Wilde *Conficere* lade og dennem udj Strafen Ansee till de *Wedkommende* som udj *Fordringen Mentioneret* er. Ilige maader og Beder *Edle Welwiifsheder* ydmygelig at di wilde lade sig behage *Signr. Friderich Jacobsen* at tilholde at hand af Skaffer alle *Apoteker Materialier* og *Specier* hand hafuer at Selge som *Privilegerne* og forordningen forklarer hannem forbøden er at Selge og forblifue wed ded som egentlig Een *Kremmer* tilladis at fahholde; for paa Slig Maade kand Aldrig *Apotechet* her blifue *Wed Magt* og holdis wed lige dend *Gemehne Mand* til Beste.

Og som Edr. W. W. for nogen tid siden Lod mig Sige, at den *Indquartering*, som er Ladet paa min hauge skulde ieg betalle, eller hafde dj gifuet *Granedereren Ordre* at hand self udj mit huus maatte pandte derforre (*Apotechet* war wel frj, mens Intet haugen) behager Edr. w. w. at effter see udj *Apoteker Ordinantz 15 Articul* da befahler der hans Kongl. *Majts.* at at mand schal holde Een hauge till *Apotechet*. Alt saa *Dependerer* jo hauen af *Apotechet* bør derforre og saa være Dehlagtig udj Dendz frihed; thi der Gioris Ingen *Seperation* paa Huus, have Eller *Apotech* Mens *Jhuus Apotekerens* *Nefnis*, huorwed Ded Andet forstaais som altidz udj. min *Sahl. Mand* og effter Sans tid er blesuen *Considereret* saa der Ingen tider er holdt *Indquartering* mehr paa hauen End som paa *Zufet* og *Apotechet* End og *Jche* udj. sidste *Krig*, der hans Kongl. *Maj.* befahlede at

Ingen Skulde Were frj ja End og iche Giestligheden, saa war hans Kongl. Maj. Dog saa Naadig Og befahlede *Apotechet* schulde Were frj. Widis Derforre Iche huor fore Jeg nu Dermed Skal besuergis; saa og Saa Narligen fordris for Byschat som og hans Kongl. Mayt. Allernaadigst mig forre forschaaner. Beder derforre Allerydmyl. at Edr. welwijsheder Wilde behage Dehne og Alle andre Kongl. Naade mig at lade komme til gode og borgerne befahle, mig for slikt ej Mehre at *Molestere*, at Jeg Iche Altid Skal Edr. W. W. bemøye med mine Klager. Forhaaber og saa og ydmygel. beder at Edr. W. W. i mine Andre begieringer mig med deris Høye *Assestentz* Forsuarer Imod alle dem, som *Apotechet* paa forhen Naade vndertröcher og forderfuer. Erwarter Edr. W. W. goede og skriftlige Suar herpaa med begiering at mig Dette igen Maatte tilstillis till min efterretning Og Nest guds beschermerkis forönschung.

forbl.

Helsingør Dend.
15 Juny A^o 1702.

Edele og w. w. *Magistrat*
ydmuygligste Tienner Inde
Alheit Sahl. hendrich Rohts.¹⁾

Selvfølgelig var det ikke at vente at Barbererne rolig skulde finde sig i disse Beskyldninger, og de svarede da ogsaa saaledes paa Klagen:

Edele hoyagtbare og welwiske Hr. Borgemester og Raad woris Gunstige Øfrighed.

Saa som *Mad^m Alheit Henrich Roths* udj hendis Indgifne Klage till *Magistraten* over os *Barberere* og *Chirurgi* her udj hetsingør sig fornemmeligen haver besuerges, at wj till hindis *Apotechis* Ruin hafuer wæred og Endnu Ere Narlsage Da paa Saadan hendis u-billige og u-bewisflige Klage følger wores Korte og Enfoldige Suar.

Først at Eders Welwijsheder wilde Gunstigst behage at *Considerere* hendis *Supplic* til hans *Mayts* huor udj hun Self Andrager Dend Slette tilstand *Apoteched* (wed *Christian Trosin*) war Geraaden udj, huilket skeede iche udj Een kort mens temmelig lang tid Baade Da hand Sielf dett udj Nogle Nar hafde udj *Prosession* ja Siden Der efter, da det en Kom tiid war gandsche tillucht, Saa at mand Deraf huerchen kunde saa

det Vene eller Under, som alle och Ven huer Noch som er be-
 fiendt heldst udj De Da værende *Trouble* tider, Da mand
 Schulde have det best nøddig, om wj Iche Da hafde Største
Raison till, ey allene for wort Eget saawelsom Byens Indwaaners
 Og Andris Nytte Og Gasn, at Forsiune os med Tienlige *Medi-*
camenten, en og Anden paa kommende tilfælde (Nest Guds hielp)
 Dermed at begegne. Dernest Saa som *Apoteched* endnu (efster
 hindis Andgifuende), Iche er saa Ferdigt og welbestilt, som hans
 Mayr. hende dett udj hans Naadigst med dehlte *Privilegier* be-
 fahler, Om hun da med Billighed Kand besuerge sig osuer os,
 at wj Indtill Det scheer, Forsiuner os med de *Medicamenten* som
 ej udj hendis Mens udj it andet welbestilt *Apoteche* Kand be-
 kommes Naar wi dem ellers Ichun Allene udj *Woris Praxi* till
 Wores *Patienter* anvender og ey (som Sendes Foregifuende er)
 till alle og Ven huer offentl. fallholder. Thj som det er hans
 Kongl. Majts. Willie, at hindis *Apoteche* Kal were som it ferdigt
 og welbestilt *Apoteche* indrettet og ey Saaledis, at det (efster
 hindis Tanche) for Selsingør noch Kand *Passere* Saa formoder
 wj at Sun worder først tilholdt, ey allene Dette at efsterkomme,
 mens End og forskaffe, at hindis *Bovisor* efster høyst bemte Hans
 Majts. Forordning Worder af *Facultate medica Examinered*, og
 der om frembwißer sine *Attestata*, Sorend hand sig noget med
Apoteched befatter. Naar da dette er sked, og hindis *Apoteche*
 (efster Kongl. Anordning) af *Doctoribus* er *Visitered* Ere Wj plicht-
 schyldig og willige, Som Tro Undersaatter og ey som Not-
 willige Overtrædere woris Naadigste Konges willie og befahling
 at Efsterlesue og fuldbyrde. Til Dets formoder wj hun blifuer
 udj Stilhed med sine Øfrige u-billige *Præntioner* og som en
 Goed *Christen* og It fredeligt Menische under sin Næste sit
 Brød; thi Ingen af os Misunder hende hendes, mens Ven
 huer for sig Wil gierne Efster dags de behøffuende *Medicamenten*,
 Som hoes Sende findis gode og Oprigtige og mand for en
 billig pris Kand bekomme, hende af handle, Naar Mand i
 Øfrigt (Som Skick og Maner er) høfligen begebnis.

Forblift hermed Edle og w. w.

Magistratens ydmyge Tiennere

Helsingør dend
 29 Juny A^o 1702.

Gertrud Sahl. H. Lindorp.
 Johan Drewes. Christopher Mejer.
 H. Schwitzer.²⁾

Det er jo ret alvorlige Anker, som Barbererne fremsætte imod hendes Officin, og som vi allerede har set, er en Del af dem jo ogsaa berettigede, selv om de Mangler, som de fremhæver, nok for en Del har været overdrevne. Hovedklagen, at Apoteket ikke var saa godt forsynet, som det burde være, er jo meget vanskelig at kontrollere; det vil til alle Tider være en let Sag til et Apotek at indgive Requisition paa et eller andet ganske specielt Lægemiddel, som ikke haves, og saa derover raabe op om, at det er slet forsynet og ikke leveringsdygtig. Og noget saadant synes det næsten, at Apotekerskens Modstandere har gjort. At Provisoren ikke var eksamineret var derimod sandt; men for det første vedkom det jo strengt taget ikke Barbererne, og for det andet skyndte Alheit sig med at faa denne Mangel afhjulpen.

Da Forholdene imidlertid stadig ikke blev bedre, gik hun videre med sine Besværinger og skrev til Kongen, at den yderste Nød og uundgaaelige Ruin tvang hende til at søge til ham med sin Klage, da det havde været hende umuligt at faa nogen Hjælp andetsteds til Trods for, at hun havde søgt den. Hun fremhæver, at Kongen har været saa naadig at give hende Privilegium paa Byens Apotek, som hun omtrent fuldstændig har ladet indrette fra nyt af, og at hun derfor har gyldig Aarsag altid at bede Gud „at hand der forre ower Eders Kongl. Maytt. sin Rige welsignelsze wilde udgyde“. Hun fremhæver ligeledes, at hun har ladet Privilegiet læse baade paa Raadstuen og Bytinget og søgt Magistraten om

Bistand til, at hun kunde nyde det i „dend Rette forstand og kraftt“.

Men til Dato har det ikke hjulpet hende stort; hun har baade af sin Fuldmægtig, som er en edsvoren Prokurator, som ogsaa af Magistraten kun faaet slet Besked. Og da hun efter 4 Maaneders Forløb ikke havde faaet noget som helst Svar paa en Klage, hun havde indgivet, sendte hun sin Provisor op paa Raadhuset med en ny Besværing samt en Visitationsattest, men hun fik ikke noget andet Svar af den høje Øvrighed, end at den allerede skriftlig havde svaret hendes „Provirator“. Hvorvidt nu dette er sandt, ved hun ikke, thi trods al hendes Spørgen, Skriven og Budskikken til hendes Fuldmægtig, har det ikke været hende muligt at faa klemt nogen Besked ud af ham.

Som noget for hende særlig krænkende fremhæver hun, at Borgmester Caspar Hansen, efter at have læst Visitationsattesten, havde udtalt til Provissoren, at der var dog intet at faa tilkøbs paa Apoteket, det vilde han skaffe Bevis paa.

Hun fremhæver yderligere, at hun har efterkommet alt, hvad der staar i den kgl. Forordning om Apoteker, idet hun har en Provisor, der er eksamineret af det medicinske Fakultet i København; hvad der har været nødvendigt for at indrette et Apotek, saaledes at det svarede til Byens Tarv, har hun skaffet i friske og gode Varer, saa at de Visitorer, der er kommen dertil, har befundet alt at være i Orden, saaledes som den vedlagte Attest udviser.

Hvorledes er det nu muligt, spørger hun, at hun kan leve og fremdeles holde Apoteket i god Stand,

naar Byens Barberer enten selv præparerer indvortes Medikamenter eller forskriver dem andetsteds fra og sælger dem til alle og enhver, der blot vil købe; naar Urtekræmmerne falholder alle Slags „Apotheker Materialier og Specier“, som netop i mindre Byer, hvor der kun er lille Afsætning paa de egentlige Medikamenter, spiller en saa stor Rolle i Apothekernes Omsætning og hjælper til, at Officinet kan holdes vedlige. Og alt dette sker stik imod Apotheker Ordinancen og de særlige Privilegier.

Hvis alt dette skal have Lov til at gaa uhindret, og Barberene og Urtekræmmerne fremdeles tilside-sætter hendes Eneret til at handle med de Varer, saa kan det ikke undgaas, at Apoteket for anden Gang kommer i „degadantz“; og det er dog alle Byens Indbyggere til Nytte i Nødstilfælde.

Hun bønfalder Kongen om i sin Naade at tage sig af hende, der er en fattig Enke, og forhjælpe hende til saadanne Midler, at det hende allernaadigste forundte Privilegium baade efter Ord og Mening maa komme hende til Gode, og at hun kan faa kraftig Hjælp mod alle, der vil berøve hende den Næringsvej, af hvilken hun ikke alene skal leve, men ogsaa tage de Penge fra, som skal bruges til Apotekets Vedligeholdelse. Magistraten venter hun sig ikke Spor af Hjælp af, den henviser hende til Loven, hvilket hun som en fattig og enfoldig Enke ikke kan forstaa anderledes „Eens som at *Magistraten* søger der wed at ieg mine *Contraparter* for *Maliter* skulle forklage for desto bedere at bringe mig i stoer bekostning og Penge Spilde, til at Giøre

mig min Retfærdige Sag kedsommelig og *Total derved Ruineres.*“

Og endelig, til hvem skal hun klage. I Stedet for at Øvrigheden i Følge den kongelige Befaling paa hendes Anmodning i alle Tilfælde burde hjælpe og støtte hende og straks bistaa hende „med Rettens Midler“; i Stedet for at foretage Visitationer hos Barbererne og Urtekræmmerne, og hvis der hos dem fandtes forbudne Varer, som det ene tilkom det „Kongl. *Privelegirede Apoteche*“ at sælge, da i Følge Forordningen at konfiskere dem, saa vises hun fra Herodes til Pilatus om Svar, og ingen Steder kan hun faa det, for slet ikke at tale om Hjælp. Imidlertid vedbliver baade Barbererne og andre ganske frit og uhindrede med at gaa hende i Næringen, saa hun næsten ingen Afsætning har paa Medicamenter til Trods for, at der stadigt er Patienter, baade fremmede og „*einheimsche*“, som af Barbererne med „*Inderlige Medicamenter* wordet betient“.

Hænder det saa af og til, at der sendes Bud paa Apoteket efter en eller anden Smaating, saa skal de nok sørge for, at de sender saadanne Folk efter det de vil købe, som ikke kan forklare ordentlig, hvad det er de skal have, og saa hedder det naturligvis straks, at paa det Apotek kan man ingen Ting faa.

Nu da hun ser sig forladt af alle, indflyr hun endnu en Gang til Kongen og beder ham allerunderdanigst og for Guds Skyld, at han vil forbarme sig over hende, saa at Apoteket kan holdes i god Stand, og hun ikke skal berøves sit fattige Brød af andre. Og hvis det ikke skulde behage Hs. Majestæt at forordne andre til at hjælpe hende, end Magi-

straten, saa ansøger hun om at den „Ernstlig og Nach Druchtlig allerunderdanigst maatte befahles“ straks at hjælpe hende, naar hun forlanger det, og ikke at søge Udflugter til at trykke hende eller til „Apotecket at sette i *Blam*“, men snarere at holde sin Haand over det saaledes, som det paalægges i den kgl. Anordning om Apotekerne.

Hvis Barbererne saa tillige vil være Doktorer, saa faar de lige som Doktorerne give deres Patienter Recepter, saa disse selv kan lade Medicinen præparere paa Apoteket og betale den der; men de bør ikke „*Doctoris agere, Barberere Være*“ og idet de enten selv fremstiller Medikamenterne eller forskriver dem fra andre Steder gøre Apoteket Skade. Ligeledes bør Urtekræmmerne afholde sig fra at sælge de Materialier, som i Følge Forordningen er forbudt.

Hun tvivler ikke om, at Kongen, som elsker Retfærdigheden, og som befaler, at Øvrigheden skal haandhæve og understøtte den, og den ene Under-saat ikke „*Meere schal undertrychis End som dend Anden*“ [sic.], vil at enhver skal blive ved sit Fag og Embede, for at det kan gaa vel til i Stad og paa Land, og at han vil tage sig af hendes retfærdige Sag i Naade for hendes egen og hendes fattige og uforsørgede Børns Skyld. Hun slutter sin ualmin-delig friskt og frejdigt skrevne Ansøgning saaledes: „Gud som er Een belløner af alt got og gifuer acht paa Enckers Røst, hand wil der fore iche aflade Eders Kongl. Mayt. og det gandtze Kongl. arfuehuus med Jit langwarig Sundt Lif, Løchsalig Regering og Alle høye Kongl. *Prosperiteter* Rigelig med at vel-

signe huor om Jeg altid udj mine daglige Bønner til Gud schal om bede³).

Den af hende omtalte Visitationsattest har det maaske sin Interesse at se. Den er udfærdiget af to for deres Tid saa fremragende Mænd som Dr. v. Francenau og Apoteker Becher og lyder saaledes:

Wir Zu end unterschiebener bekenne hæmit und Krafftdeßen das auf ersuchen des weilandt Edlen und Groszachtbarchen Sr. Henrich Rohts wolfüruehmr *Apoteker* zu Zelsingor hinterlassene Sr. witwe wir das da selb in der Strandstraßen befindliche *Apotecke*, Zum weißen Swan, den 2 *November* dieses iezo Zu endlauffende 1702 Jahrs besichtigt und in augenschein genommen, da wir dan befunden, das wohl bemte *Officin* nach des Orths gelegenheit und abgang das Zu mahlen mit tüchtigen, fridschen und guten *Simplicien Materialien* auch nothigen wäseren und *Compositionen* benebenst einen Von der *facultate Medic. aproberte provisore* Zur genüge Versehen, welches wir dan mit guten wifen und gewifen hiemit *attestire* und Jeder männigliche Versichren nicht Sweiflende, es werde hie führ allen so wohl frembden als einheimischen dergestalt begegente und billige *Satisfaction* gegeben werden, das sie nicht uhrsache haben möge selbige auf Einigerley weis Zu *accusiren* Oder aus bößen argewohn ferner Zu *blamiren* wie wir dan nochmahlen allen und Jede dieselbe, so sie hinführs benöthiget hiermit aufsbeste *Recommendire*, und dahin *Cooperiren* wolten, das selbige alle Zeit in guten und tüchtigen stande Erhalten und befunden werden möge. Zu mehrer bekræfftigung deßen haben wir beide darzu *Requirierte* Zeugen, mit unßeren handt und gewohnliche pitschaft obiges *attestiren* sollen. Copenhagen d. 8 Novbr. No 1702.

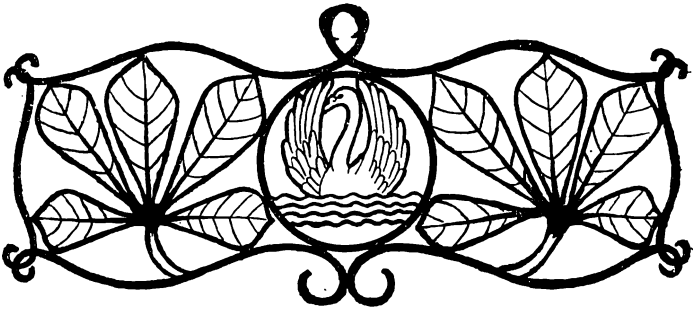
[L.S.] D. G. F. F. v. Francenau. Johan Gotfrid Becher. [L.S.]⁴)

For saa vidt hjalp Mad. Rohts Ansøgning, som der allerede under 22de November udgik Kongebrev til Borgmester og Raad, der paa det alvorligste tilholdt dem, at staa Apotekersken bi mod alle, der gjorde Indgreb i hendes Privilegier. Men alligevel

vil det ikke undre at høre, at hun, saa snart hun kunde, trak sig ud af Forretningen og overlod til andre at føre Striden mod Barbererne. Vel var hun endnu en Kone i sine bedste Aar, hun var født 1658, men 13 Aars Kampe for at holde sammen paa, hvad hun havde, kunde alligevel tage paa Kræfterne og gøre, at selv en energisk Kvinde længtes efter Hvile og Fred. Da derfor Provisoren, den lybsk fødte Fantz Pechel, i Oktober 1703 havde ægtet hendes ældste Datter, overdrog hun ham Forretningen og trak sig tilbage til den mere fredelige Syslen inden Hjemmets Vægge. Det blev imidlertid kun ganske faa Maaneder, det blev hende forundt at tilbringe paa den Maade, for allerede den $19\frac{1}{12}$ s. A. døde hun.

Nu skulde jo Boet gøres op, og det viste sig da, at det var fuldstændig insolvent. Hun skyldte Smaasummer til mange forskellige, saa at hele Gælden beløb sig til 957 Dlr. 1 β , men de to eneste Poster, der veje noget til, skylder hun til sine to Svigersønner, Lutjohan og Pechel, der figurerer med henholdsvis 300 og 216 Dlr. Da hele Underskuddet i Boet kun var 405 Dlr. 2 Ɔ 2 β vil man se, at hun har administreret godt og dog trods de umaadeligt vanskelige Forhold, hun var kommen i, havde faaet det mest mulige ud af, hvad hun havde haft mellem Hænder.

Havde det tidligere været galt med at faa overholdt Privilegierne, saa blev det ikke bedre nu, da Pechel havde overtaget Forretningen; før havde Apotekerne dog indskrænket sig til at paakalde de høje Herres skriftlige Hjælp, nu maa Stiftamtmanden personlig møde paa Raadhuset og mundtlig befale Borgmester og Raad at beskytte den betrængte Apoteker, og saa hjalp det — ikke en Smule. Pechel jamrer sig lige saa højlydt som nogen af hans Forgængere, og er ikke helt fri for at stikle lidt til Stiftamtmanden, fordi hans Advarsel „aldeles intet har frugtet“, men beder ham nu række sig „fattige Mand sin Naademilde Haand til *assistens*“, og den fik han i Form af følgende Resolution, der ligesom største Delen at de følgende Breve er gengivet med moderne Stavemaade for at lette Læsningen.

„Endskøndt at jeg, senest da jeg var nærværende paa Helsingørs Raadhus, alvorlig foreholdt deres Velvisheder Magistraten og Byfogden at *maintinere* bemeldte klagende *Apoteker* ved de ham forundte

allernaadigste *Privilegier* og i saa Maade at gøre deres Embede forsvarlig med at holde god Skik og *Politi* efter Loven og kongl. allernaad. Anordninger og saaledes gjorde Forbud til vedkommende *Barberer* og Anden som til den Ende samme Tid var indkaldt, at de under tilbørlig *Mulkt* skulle entholde dem fra at gøre *Apotekeren* Indpas i sin *Profession* og Næring med at *præparere* og forhandle deslige forbudt Vare tvertimod højstbemeldte kongl. *Privilegier*. Saa dog ses endnu med Fortrydelse, at det intet har frugtet. Aarsagen at forbemeldte ikke retter sig efter Lov, kongl. Forordning, eller allernaadigste givne *Privilegier*, men uagtet al Formaning gør tvertimod og det er alle vitterligt at *Apotekeren* har sat mere paa det der velindrettede *Apotek*, end han ejede, dog ej efter kongl. *Privilegier* derved bliver haandhævet, hvortil *Magistraten* er *autoriseret* ved deres Embeds Pligt, Lovens *Pag.* 432, saa og *Politi* Forordninger, baade gamle og nye, nemlig Anno 1681 og 1701 at den ene ej maa gøre den anden Indpas i sin Næring, at falbyde eller sælge de Varer, som dem ikke er tilladt med videre, som føjer sig dertil. Thi vil jeg endnu paa det mig af Hans Kongl. Maj. allernaad. betroede Stift Befalingsmands Embeds Vegne ydermere have deres Velvisheder, særdeles Byfogden, alvorlig anordnet og erindret at de dog vilde haandhæve og *maintinere* merebemeldte *Apoteker* efter højstbemeldte *Privilegier* og i saa Maade rækker ham Haanden, at Misbrug med *oliteters* og anden deslige Vares Forhandling, som ham alene vedkommer, vorder afskaffet, og at Barbererne tager fornøden Vare efter

deres skriftlige *Recepter* hos ham og ej lader dem forskrive eller selv *destillere* og *præparerer Medikamenter*, hvorved Pengene udgaar og *Apotekeren ruineres*. Hvilken Misbrug hos Barbererne saavel hos andre bør at afskaffes, saa at *Apotekeren* som billig og Ret kan vorde Klagesløsholden. Hvilket til Deres Velvisheder *Magistraten* og *Byfogden* endnu erindres og *recommanderes*

af
O. Krabbe.¹⁾

København, 6. Aug. 1707.

Sagens videre Forløb vil ses af følgende Korrespondance.

*Højædle og Velbaarne Hr. Geheime-
Etats- og Justitsraad
højstbydende Hr. Stifts Befalings Mand.
Naadige Herre!*

Deres *Ekcell.* højst gunstige *Resolution* af 6. Aug. sidstafvigte paa *Apotekeren* her ved Staden *Sr. Frants Peckels* indgivne *Memorial* er os af *dito Peckel* levered, hvorpaa vi efter hans skriftlige Begæring til os, som herhos *Sub. Nr. 1* følger, paa Raadstuen for os har ladet opkalde de anklagede Barberer, og dem Deres *Ekcell.* naadige Vilje og *Resolution* forelæst, samt dem erindret om Hans Maj. allernaad. *Apotekerne* givne *Privilegier* at efterleve, og derhos i Anledning af *Apotekerens* forbemeldte Begæring tilholdt Barbererne, at de sig derpaa skriftlig vilde erklære, som og af dem er skeet, ved hosgaaende *Dokument Nr. 2* og som *Sr. Peckel* i atterommeldte sin skriftlige Begæring forlanger, at samme Bar-

berernes Erklæring ham til videre Besvaring maatte vorde *Communiceret*, saa er det og bevilget og efterkommet, hvorpaa han endelig med sin Besværing er indkommet d. 19. November sidstleden, som samme *in Originali Sub. Nr. 3* her hosføjet videre udviser. Nu har vi fundet os skyldige formeldte *Dokumenter Deres Ekcell.* i Underdanighed at *communicere*, især efter Barberernes indstændige Bøgøring i deres *Memorial*, paa det Deres *Ekcell.* maatte vide, hvori deres Undskyldninger og *Raisons* bestaar, forventende altsaa ydmygst Deres *Ekcell.* naadige *Decision* heri. Imidlertid er Barbererne paa ny i *Apotekerens* Nærværelse anbefalede, at efterleve Hans Kongl. Maj. allernaad. Forordning og Deres *Ekcell.* højgunstige Befaling, saafremt de ville undgaa den Mulkt og Straf, som allerhøjstbemeldte Hans Kongl. Maj. allernaadigste udgangne Forordninger dem i vidrigt Fald *dikterer*, hvori og *Apotekeren* af os kan vente al den mulige *Assistance*, vi i allerunderdanigste Følge af Hans Kongl. Maj. allernaad. Forordninger ham pligtige er.

Vi forblive med underdanigste Respekt

(Tit.)

Hetsingør d. 14 Deebr.

Anno 1707.

Deres *Ekcellences*
underdanige og allerydmygste
Tjenere

B. Garben. Lodvig Jespersens
Eghd.

C. Farenhuusen. Anders H. Richarts.

P. S. De udi *Apotekerens* Besværing dat. 19. Novbr 1707 *allegerede* Beviser følger ej hermed, saasom han formener at ville selv fremvise dem for deres *Ekcell.*

Velædle, højagtbare og velvise Hr. Borgmester
og Raad, højgunstige Øvrighed.

Endog vi havde formodet, at *Apotekeren, Monsr. Frans Peckel* skulde have forskaanet Hans *Ekcell.* velbaarne Hr. Stifts Befalingsmand med sit Overløb og os med sin ubillige Klage, saa maa vi dog af indgivne fornemme, at han atter igen Hans *Ekcell.* dermed har *incommoderet*, da han dog ingen Føje eller Aarsag kan have dertil, i Henseende at Gud giver ham sit Brød saa vel som os Andre; mens han som en ufor nøjet og imod Gud utaknemlig Mand kan ej lide sin Næste at leve med sig, mens stedse med misundelige Øjne anser hans Lykke og Næring, hvorfor han og altid findes urolig, og er hverken tilfreds med Guds Forsyn ej heller med den Fordel han dagl. har af Mennesker. Ti om han ikkun vilde *considerere* den slette Tilstand, han for nogle Aars Tid siden var i, da han først kom her til Byen, og der imod den igen, han nu befinder sig i, saa havde han sandelig ej Aarsag til at beklage sig, helst fordi han stedse jo mere og mere (som Een hver dagl. ved og ser) mærkelig tiltager, ej alene ved sit Apotek, mens og ved anden Brug og Næring, hvilke ej henhører til hans *Apotek.* Da dog ingen ham i ringeste Maade derover *graverer*, men efter eget Behag lader ham søge sit Brød og Næring, det bedste han ved og kan, uden nogen *Contribution*, Paalæg eller Borgl. Tynge. Dette uanset, kan han dog hermed ej være fornøjet, men søger endvidere at *torquere* sin fattige Næste, som er ej forundt slige Friheder, hvorfor vi vel havde billig Aarsag til at besværges os over ham,

mere end han over os, i Henseende vi formedels hans Skyld om Sider maa *ruineres*; thi vi formedels hans *Privilegier* ej maa have den Frihed at øve *Praxim Medicam* til videre *Perfection*. Saa kan vi ej heller vores *Patienter* med den *Succes* betjene, som for os og dem kunde være gavnlig, hvorover vi i vores Brød og Næring at erhverve, maa lide mærkelig Afgang. Men som denne Fordel os formedels hans *Privilegier* er betagen haver vi paa Hans Kongl. Maj. allernaad. Vilje og Behag (efter underdanigste Pligt) os heri *accomoderet*, og især fra den Tid hans Ekcell. velbaarne Hr. Stiftbefalingsmand var her nede i Helsingør, saavel *Simplicia* som *Composita medicamentis* hos ham ladet afhente. Hvilket af hosfølgende Opsats (som ene alene af os ham har afhandlet) kan ses. Dette endog uanset er han dog hermed i ingen Maade *Content*, men *prætenderer Stricte* at vi skulde *ordinere Recepter* og ham dem paa *Apoteket* indsende, som dog efter hans Tanke ej kan ske, i Henseende en stor Del heri Byen, særdeles de fornemste lader sig betjene af *Doctoribus* i Kjøbenhavn, hvilke dem med *Medikamenter* fra *Apotekerne* samme Steds forsyne. Thi hvad de øvrige *Patienter* angaar, da er det under Tiden med deres Tilstand saaledes bevendt, at mange af dem, om endskønt de gerne vilde, saa kan de dog ej formaa at gøre den Bekostning han *Prætenderer*, hvorfor vi som dem betjener maa (efter deres Lejlighed og Tidens Tilstand) saaledes indrette *Medikamenterne* at de (næst Guds Hjælp) med mindre Bekostning kan vorde *restitueret*, hvilket vi ogsaa paa denne Maade hidindtil har *prakticeret*,

saa at alle og enhver med os i slige Tilfælde er veltilfreds.

Hvad sig ellers hans Foregivne angaar, at vi skulle forfordele ham i hans Næring med et og andet *Medikaments* Forhandling, da ved vi ikke hvori det kan ske, efterdi vi jo køber dem hos ham, uden det kan være ved en lille *Profit* han afgiver formedelst hans *Præparation*, som dog kun er liden og ringe for os. I Henseende vi maa tilforn for en Del *Medikamenter* betale mere end de i *Taksten* ere *takserede*, hvilket af et og andet kan bevises, og endog vi lader os det for Fred og Enighed vel befalde, saa kan dog alligevel hermed hans umættelige Gerrighed ej fornøjes. Saasom han under ingen uden sig selv al Fordel, men vil *absolut* have vi efter de *Privilegier*, for i *Apoteker* *Taksten* ere opsatte, os skulde foreholde, hvilket dog umuligt formedelst fornævnte Aarsager kan ske. Thi vilde eders Velvisheder gunstig *Considerer* Tidens Længde, da *Apoteker* *Taksten* tillige med hossatte *Privilegier* *Anno 1672* ere indrettet, hvorledes Helsingør fra den Tid er forandret, om man ikke da (naar man den rettelig betragter) vel havde Aarsag at beklage dens slette Tilstand for alle og enhver som deri findes. Det var at ønske at Hans Maj. naadigste Vilje heri kunde efterkommes at enhver sig ved sin *Profession* kunde ernære, men som Stadens Lejlighed og Tidens beklagelige Tilstand ej kan taale det, vilde vi allerunderdanigst formode hans *Ekscell.* velbaarne Stiftsbefalingsmand højgunstigt *considerer* forberørte Aarsager, og forunder os den liden Frihed, at vi selv efter vores *Patienters* Evne og Tilstand maa saaledes indrette vores *Praxim Medicam*, at vi med

dem og de med os kunde *subsistere*, naar vi ellers hos *Apotekeren* de behøvende *Medikamenter* lader afhente og ej i noget, som han beskylder os for, gør ham Indpas. Denne vores billige Begæring med ombemeldte Omstændigheders *Demonstration* vilde vi ydmygst ombedet velædle og velvise *Magistraten* at de vilde hans *Ekscell.* velbaarne Hr. Stiftsbefalingsmand paa vores Vegne gunstigt *Insinuere*, paa det vi fattige Borgere som til *Hans Maj., Byens* og anden Paalæg daglig maa *Contribuere* ej formedelst sliq *Apotekerens* ubillige Paastaaende ej skulde ganske og aldeles blive *ruineret*. Thi om det saaledes efter hans Vilje imod os skal forholdes ser vi ingen Redning til vores *Conservation*, helst efterdi vi ved vores *Kirurgiske Profession* umulig kunde *subsistere*. Formodende velædle og velvise *Magistraten* heri beviser os deres gunstige *Assistance* saa som vi efter vores underdanige Pligt, nest al lykkelig Velstands Ønske stedse er og forbliver deres ydmygste Tjenere.

Helsingør d. 14. Septbr.
Anno 1707.

H. Lindorph. H. Svitzer.
Christopher Meyer.
Jacob Drevisz.

Læst paa Helsingørs Raadstue *Torsdagen den 22. September 1707.*

Nr. 20 [L.S.] 24 β
1707.

Ædle og velvise Borgmester
og Raad
respektive Velyndere.

Paa det af de gode Mænd Barbererne imod mig den 22. 7br. indgivne, følger dette til tjenlig Gen

svar. De siger jeg har uden billig Føje eller Aarsag søgt hans *Ekscell. Hr. Gehejme-* Raad og Stiftsbe-
falingsmand Hr. *Otto Krabbe* om dette mit Angivende. Dertil svares, at jeg dertil har været og endnu er stærk nødtvungen, formedelst Barberernes daglig øvende *Insolentier* imod kongl. allernaadigste Anordninger og mine allernaadigste givne *Privilegier* samt min nu paa syv Aars Tids Velfærds Eftertragtelse. Thi i den Tid har jeg mit Apotek med stor Møje, Omkostninger og Besværligheder indrettet, hvorfor jeg og stikker i stor Gæld, og er alene indenbys over 400 Rdlr. skyldig foruden hvis jeg i *Amsterdam, Hamburg, Lübeck* og andre Steder til *Materialisterne* for bekomne Varer staar i *Debet*. Jeg kan med Guds Sandhed *testere* at jeg (formedelst saadan Barberernes Fornærmelse) nu paa 4de Aarstid ej har kundet svare mine *Kreditorer* den sædvanlige Rente, men resterer derpaa 700 Rigsdaler, hvoraf en ny *Kapital formeres* og jeg i saa Maade maa svare til Rente og Rentes Rente alt mig til største Skade og Fordærv som aldrig kunde sket, i Fald de gode Mænd Barbererne mig ikke havde fornærmet. Ikke desto mindre siger de dog jeg har ej Aarsag mig at beklage, forestillende mig min Velstand da jeg kom her til Byen, og den jeg nu er i, som er *miserabel* nok; og dersom mine *Kreditorer* mig vilde *ængste* eller *strengere*, var jeg i langt slettere Tilstand end da jeg kom hid til Stedet, betænkende jeg da var en ung Person og fri for saadan Tyngde. Derimod er eders Velvisheder og enhver her i Byen vitterligt, at de fleste af disse gode Mænd Barbererne ere som *Kapitalister*, laaner Penge

paa Rente, holder Rideheste paa Stald, bruger Herbergeri og andet Købmandskab, det jeg dem dog ikke misunder. Men efter deres paa Raadstuen indgivne, samt videre deres Medfart, kan jeg sige og bevise, at de misunder mig det lidet Brød, som Gud og min allernaadigste Arvekonge og Herre mig beskaaret og forundt har. Og derfor er Aarsagen hvorfor *Apoteket* i min Formands Tid har staaet tillukket over Aar og Dag, saa at jeg det saa godt som øde antog, og derfor maatte søge *Kredit* for at faa mit *Apotek* forsvarlig indrettet, i Mening derved at *subsistere*, samt af dem at være *ugraveret* og nyde det mig allernaadigst betroede *Apoteker* Embede, som desværre er at beklage, de mig hidtil i Brød, Næring og Velfærd har betaget, og formedelst jeg for saadan deres store Forurettelser har talt om min Ret efter allernaadigst meddelte *Privilegier* (som dem ikke godt syntes) har de *tituleret* mig urolig. Jeg skulde mene efterdi Hans Kongl. Maj. mig allernaadigst bemeldte Embede har betroet og mig saa vel som alle andre *Apotekere* med kongl. Forordninger og *Privilegier benificeret*, det ikke skulle vedkomme Barbererne, medens de at blive ved deres *Kirurgi* som de har lært eller vil *praktisere*, og ikke gøre mig Indpas i det de hverken har lært eller forstaar, mindre deres *Profession* medfører; thi endskønt de har nogle *Apoteker* Bøger, hvoraf de kan se en eller anden *formalier*, saa er det dog dermed ikke gjort, saa som jeg mener, der hører mere til, gunstig betragtede de, som i mange Aar ved vores *Profession* har været Dreng og Svende, samt idelig og altid *laborerit* og derved *studderet*

finder noksom saa meget med slige *Affærer* at *observere*, at han har vel i sin egen Del. Nu vil jeg indstille til enhver *upassioneret*, hvorledes andre uerfarne det kan begribe eller og tør understaa sig med sligt at befatte, som de aldrig har lært, eller og hvorledes Gotfolk ved dem kan være betjent, helst i det de hverken har set eller lagt Haand paa (saa vidt *Apoteket* vedkommende); hvorfor det og mig saa meget smerteligere falder, at jeg saadan Uret skal lide eller længere taale, end jeg i syv Aarstid med største Taalmodighed (til *Præjudit* og anseende *Ruin*) overbaaret har. Derfor de gode Mænd dog maatte betænke Samvittigheden og lade mig nyde et Brød. Hvad de melder i deres Indgivende at jeg er en utaknemmelig Mand, som ej kan lide sin Næste at leve med sig *etc.* det er urimeligt og løber ud paa farisæisk Snak; jeg kan med bedre Føje sige, at de ere saadanne Mænd. Thi hvem en anden imod Guds og Kongens Lov samt meddelte *Privilegier* hans Brød betager, eller og deri søger hans Fornærmelse, *passerer* ikke for en Kristen enten hos Gud eller Mennesker. Iøvrigt skal de aldrig kunde bevise mig over, at jeg har gjort dem Indpas i deres *Kirurgi*. Men hvad de har gjort og deraf indrettet dem et *Husapotek* og deraf sælge eller forhandle daglig for 3 à 4 Sldr. kommer ikke alene mig til *Ruin*, imod kongl. allernaadigste Anordninger og *Privilegier* til første *Prejudits*. Foruden det betragtede hvor mange *Specier* Aar efter Aar for mig, og flere mine *Medkolleger* fordærvs, og igen friske eller dygtige maa forskaffes, om ellers et *Apotek* forsvarlig skal vedligeholdes; derimod kan en *Kirurg*

alle sine *Instrumenter* og *Materialier* med faa Penge bringe til Veje, og sig i mange Aar der af betjene. Hvad deres *kirurgiske Praksis* angaar vedkommer ej mig, men deri kan de gøre hvad de lyster, og de agter at forsvare; dog efterdi de sig saa meget berømmer, vil jeg *producere* nogle *Attester Litra B*, hvoraf enhver kan se deres berømmelige Gerninger. Dog var det vel at ønske, at deres Foregivende var saa rigtig som de siger. Jeg kunde vel videre bevise deres Embedes *Adfærd* men denne Sinde vil jeg lade det i Bero. Imidlertid er det fortrydeligt at de gode Mænd vil besmykke deres ulovlige *Procedur* med deres Velgerninger mod de fattige, som var at ønske bestod i Sandhed, dog derom fattes Bevis; men jeg kan (uden Ros) med hosfølgende *Attester* bevise, at jeg for rum Tid siden mig har tilbudt min fattige Næste med Raad og *Medikamenter* foruden Betaling at gaa til Haande, det jeg og har efterlevet og videre fremdeles vil (saa længe Gud mig Livet og Velfærds Kræfter forunder) de i de fattige Huse, arme syge og skrøbelige ligeledes uden Betaling med Raad og *Medikamenter* gerne at betjene, det med hosfølgende og forbesagde Bevis *Litra B* forklares og stadfæstes. Dersom nu de gode Mænd Barbererne (som retsindige Kristne og Indbyggere) vil holde sig kongl. allernaadigste Forordning og mine *Privilegier*, om de allerunderdanigst er forbunden til, efterrettelig vil jeg ikke alene forunde dem deres *kirurgiske Varer* foruden *Profit* eller ringeste Skilling derpaa at fortjene, men endog hvis *Medikamenter* jeg efter deres *Recepter* herefter *præparerer*, forsikres dem og (naar de sig redelig imod mig vil forholde) for

billig Pris at skal nyde, saa de i den Post ej skal have Aarsag at sige (som de hidindtil har sagt) de mig har beriget eller jeg mig ved dem agter at berige. Foruden det, lægger de Skylden paa den allernaadigste udgangne *Apotekertakst* og understaar sig den at vil *disputere*. Bemeldte *Apotekertakst* er hverken for dem eller nogen af mig bleven forhøjet, skal mig heller ikke overbevise nogen Tid at være sket. Hvad den indgivne *Specifikation* af Mester *Holger Lindorph* angaar paa de 53 halve Sletdalere, hvorfor han *Medikamenter* i tre Aarstid paa mit *Apotek* har købt, saa endskønt det ikkun er lidet eller intet imod den *Kvantum* han i den Tid paa faa Skifter har oppebaaret, saa dog er det ikke alligevel hans egen, men fornemme Folks Regning deriblandt; og naar samme Regning eller *Specifikation* endvidere overvejes imod det af mig fremlagde *Litra B* saa befindes stor *differens* imod den liden *Kvantum* jeg i tre Aarstid af dem har nyt. Jeg vil ikke melde hvad de af *aparte* Patienter har i den Tid bekommet som *rekonvaléserer* eller ikke i Skiftebogen findes, beløber det sig vel 20 eller 30 Gange mere, og naar *considereris*, hvad 53 Sletdalere kan forslaa at holde et *Apotek* vedlige i 3 Aar og jeg med Hustru, Børn, Svend og anden Tyende har til *Subsistens*, da kender enhver upartisk hvor vidt det sig vilde strække. Barbererne derimod finder daglig bedre Middel til deres *Subsistens* end jeg, thi ved denne *Passage* (og ankommende Rejsende her ved Stedet fra Lands og Vands i Særdeleshed Skibsfolk) lader de sig hos dem barbære, hvorfor de straks faar *Betaling*; dernæst *præsenterer* eller falholder for dem

Medikamenter, som de og af dem køber. Alt det gaar mig og mit *Apotek* forbi. Derfor de rundelig kan *subsistere*, medens jeg formedelst saadan ulovlig Medfart *absolut* maa *ruineres*. Hvorfor jeg vil afbryde og *referere* mig til hans kongl. Maj. Anno 1673 allernaadigst ergangne Anordning og mig forundte *Privilegier* i den stadige Forhaabning saa længe de ej ere igenkaldede, Barbererne i Helsingør sligt vel lader uforandret *passere*. Haaber og stadig, naar bemeldte Barberernes Svar imod dette og hvis videre af mig indgivet er, at deres Velvisheder imod mig er notorisk, og saa vidt berettet. De forekaster mig end ydermere at jeg skulle have saa stor Fordel af dem, da det dog er aabenbar Usandfærdighed og aldeles ubeviseligt *Raison*. Skulde jeg have nogen Fordel af dem, skulde det jo bestaa i *Recepters* Indgivende, *Medikamenters Præparation*, eller andet *Apoteket* egentligt vedkommende, da jeg dog med Gud kan vidne, at jeg ikke af *Mester Holger Lindorph* i Aar og Dag har haft en *Recept* i mit *Apotek*, men i syv Aar *Netto* 3, som han har *ordineret*, da han dog har de meste Huses Indbyggere her paa Stedet samt Slottets, Amtets og Skaanelands Patienter, og sig som *Doktor* og *Apoteker* og Barber lader bruge, saa det lidet jeg nyder for mig, Kone, Børn og Svend samt andre Tyende til *Subsistens*, samt *Apotekets* Vedligeholdelse er ikkun alene ved Rejsende, som sig af og til kan indfinde, saa det lidet Brød jeg nyder, sendes mig ved Guds Naade, og ikke ved Barberernes Hjælp. Og i hvor lidet jeg nyder, kan jeg dog ingen Dag leve med Rente

at svare ringere end 4 à 5 Ɔ, hvortil jeg mange Dage af Barbererne ikke nyder en Skilling.

Iøvrigt *estimerer* jeg al deres Indgivende kun for løs Snak, tilmed har en god Samvittighed, er og forsikret at mit *Apotek* er saaledes med *Medikamenter* forsynet, saa ingen (uden mine Avinds Mænd) det skal dadle. At de gode Mænd siger mit *Apotek* lider jeg gerne, skulde de eller andre derom bære Tvivl, ser jeg gerne at de formaar en eller flere *Doctoris medicine* at hidkomme for derom at gøre *Inkvisition* og var at ønske, at saadan en god erfaren *Doctor medicine* var her i Byen som *Physicus* boende, var jeg forsikret om bedre *Subsistens*, samt mit *Apoteks Konservation*, i det Barbererne søger dets Undergang. Videre vil jeg forestille *Mester Christopher Meyers* Forhold, idet han har ikke købt her paa *Apoteket* enten *Theriac*, *suderifera*, *vomitoria*, Purgerpulver eller Piller nu i 7 Aarstid jeg har været, da han dog betjener *Artillerie-Kompagniet* som Feltskærer samt mange andre Godtfolk baade inden og udenbys boende; foruden det holder han ikke alene de, men andre *Medikamenter* (for indvortes *Kur*) fal og sælger dem daglig, saa vel som *Mester Holger Lindorph*, til hvem dem forlanger; det med deres egne *Medikamenter* og Skrifter, som jeg har i Hænde kan bevises. Den tredie Barberer er *Mester Hendrik Svitser*, Regimentsfeltskærer ved *Garnisonen*; med ham er lige det samme som med de andre tvende. Ellers det lidet han lader afhente, er mest til *kirurgisk* Brug, da han dog har med *Over- og Under-officerer* samt gemene i adskillige indvortes Svag-

heder at betjene foruden mange andre Godtfolk inden og udenbys boende, saavel og sælger ligesom de andre *Med-Kollegaer* offentl. uden Huset lige som de vare *Priviligerede*, det jeg skal og kan bevise. Jeg vil ikkun *producere* herfor det første en mig af By- og Raadstue Skriveren *Sr. Niels Boltt* given *Attest den 14de Oktober* næstafvigte tegnet *Litra A* hvormed jeg beviser at *Mester Holger Lindorph* paa 4de Aars Tid paa nogle faa Skifter har nydt og for indvortes *Kur* bekommet over 300 Sldr. foruden hans *Med-Kollegaer* 100 Sldr. Deraf ses og befindes de berømmelige Velgerninger de mig i saa mange Aar har bevist og om de ikke i Stedet for Gavn, har gjort mig største Skade og om jeg ikke med bedre Føje dem kan paasige, at de mig fattig Mand *torquere*, end de mig beskylder, jeg skulde gøre imod dem, idet de efter øjensynlig Bevis eftertragte at styrte mig i timelig Velfærds Undergang, og var de vel tilfreds, at det gik mig lige som min Formand, der for 8 Aar siden maatte entvige for saadan Barberernes Medfart; det dog Gud naadeligen afvende. Hvad endelig deres *pretenderende Praxin Medicam* angaar saa vil jeg formode sligt er tvert imod Hans Kongl. Maj. *Apoteker* Forordnings 4de og 28ende *Artikel*; ligeledes og i den 12te meldes at ingen uden *Apotekere* (hvor ingen *Doctor medicine* er) *Praxin Medicam* maa *exercere, in Specie* hvad indvortes *Medikamenter* angaar, men hvad *kirurgiske Medikamenter* sig belanger, kan og maa de bruge deres *Praxin* for mig gerne uforment, dog efter som *Medikamenternes Succes* alene staar hos Gud, og ikke hos en *Medikus* eller *Apoteker*, langt

mindre hos Barbererne, som de sig dog vil tilegne (naar de selv bruger deres *Hus-Apotek* og mener det skal være kraftigere end det *Priviligerede*) at være af bedre *Effekt*, end som at foreskrive deres *Medikamenter* fra et velbestilt *Apotek*. Dog har jeg Kongl. allernaad. Bogstaver for mig at Praxin dem i des Fald er utilladelig, men mig og mine *Professions Anhængere* (som ere *Priviligerede*) tilladelig. Alligevel og paa det de ikke skal klage (naar de som kristne Naboer med mig vil leve og omgaas) er jeg gerne tilfreds at de sig som *Medikus* opfører, naar de sig som andre retsindige *Medici* anstiller, nemlig at skrive *Recepter*, og dem paa *Apoteket* indleverer til Forfærdigelse, det være sig i lidet eller meget *Kvantitet*, efter deres *Patienters* Vilkaar og Svaghed. Men at de vil hente for en eller to Skill. af en eller anden *Species*, som de hidindtil har gjort, upartisk vorder overvejet, de da ikke andet kunde dømme, end at jo min Begæring med Hans Kongl. Maj. allernaadigste Befaling og *Privilegier Conform* og Barbererne *constrengerer* sig, dem at holde efterrettelig, idet de selv holder *Apotek* forskriver *Composita* og *Simplicia* andensteds fra, om de ikke derfor som Kongl. *Mandats* Overtrædere burde straffes og anses, helst og efterdi de ikke hidindtil har villet agte hans *EKcell.* Hr. Geheime-raad og Stiftsbefalingsmandens baade mundtlige og skriftlige Advarsler. Derpaa jeg og lader al Ting bero paa deres Velvisheders retsindige Skønsomhed og formaaende Haandhævning, paa det jeg ikke skal blive forarsaget, høje Øvrighed herom videre

at anmode hvormed jeg indgiver al Ting i deres
Fromheders retsindige *Assistents* med Forblivende

Helsingør,
d. 19. November 1707.

Deres Velvisheders
ydmygste Tjener
Frantz Peckel.²⁾

Nu skulde man jo tro, at den ulykkelige Stift-
amtmand havde faaet Fred. Tilsyneladende var
hans Ordre til Magistraten holdt i saa bestemte
Udtryk, at der ikke var noget at tage Fejl af. Han
havde udtalt som sin Vilje, at Apotekeren skulde
have Lovens Beskyttelse, og i hine Tider plejede
en saadan Befaling fra en saa høj Herre at frugte
ganske godt. Men i dette Tilfælde hjalp det endda
ikke, hvad saa Grunden har været; ja Apotekeren
beskylder endog den ene Borgmester for at tage
aabenlyst Parti for Lovovertræderne. Det var kun
et Par Maaneder efter, at det igen var galt, og
Peckel indsendte da følgende Brev:

Nr. 20 L.S. 24 β.

1708.

C. Bram. J. Kime.

Nr. 23281.

Ekcellence

Højædle og velbaarne Hr. Geheimeraad
og Stiftbefalingsmand

Hr. Otto Krabbe.

Naadige Herre og *Patron.*

Endskønt Eders *Ekcell.* af stor Nidkærhed til
Hans Kongl. Maj. allernaadigste Anordninger og mit

allernaadigst meddelte *Privilegiums* Haandhævelse sig har ladet være magtpaaliggende, saa dog desto beklageligere for mig fattige Mand forfølges og efterstræbes baade i Velfærd og Næring mere af Barbererne end forhen sket er, og det saa *Publique*, at de ikke lader bære deres *Medikamenter* (som til indvortes *Kur* bruges og de selv *præparerer*) mit Hus forbi, men endog offentlig indkommer med dem i mit *Apotek* for mig derved at *gravere*, lader sig forlyde med de Ord, de vil se hvem dem det vil forbyde.

Nu hændte det sig, en Kvinde kom paa mit *Apotek* næst afdag den 27. Jan. som købte for 2 β Salve og havde med sig 2 smaa Flasker med *Medikamenter* i, hvilke jeg til Eftersyn af hende begærede, dem jeg og bekom; og da jeg dem havde prøvet og fornam, at sligt til indvortes *Kur* var *præpareret*, søgte jeg dermed til Hr. Borgmester *Garben*, som dem tillige med mig forseglede og befalede mig, at jeg dem indtil videre hos mig skulde beholde. Imidlertid efter lange Omveje og til 3die Bekendelse udsagde samme Kvinde, at hun det af *Mester Holger Lindorph* havde bekommet. Han formaar hende til at hun indgiver en slem æreskændende Klage over mig til Raadstuen, beskylder mig deri med Vold, Ran med mere ublue Ord i dette at have begaaet. Da jeg mig derpaa havde erklæret og samme for *Politiretten* blev indgivet mødte mig af *Mester Holger* mange haarde og unyttige, ja imod Kongl. allernaadigste Forordning stridige Ord. Sagde blandt andet *Publique* for Retten, alt hvad deri sket var, vilde han tage paa sig, staa i Kvindens Sted, og for

hende være ansvarlig. Jeg forlangte *Assistance* i Særdeleshed Byfogdens, fandt aldeles ingen. Men formedels jeg mig min Sag lod være magtpaaliggende, truede han mig med Straf til de fattige. Da som jeg af bemeldte Mester *Holger* er stævnet til Bytinget nu førstkommende Mandag d. 13. Februar og jeg (saasom det agter til en vigtig Sag) aarsages at give *Kontra* Stævnemaal, hvilket jeg ikke tør i Henseende dette kunde ske, at Byfogden her i Byen maatte bruges i Sagen som et Vidne) Saa paa det Retten kan have sin Gænge og jeg ikke skal vorde overilet indflyer jeg til Eders *Ekcell.* min høje *respektive* Hr. og *Patron* de af Naade og medfødte Fromhed samt højformaaende Myndighed vilde anordne en anden god i Lov og Ret kyndig Mand, som Retten i Dommerssted i denne Barbersag (samt alt hvad deraf kan flyde) upartisk kunde betjene, Vidnesbyrd afhøre og endelig mellem Parterne i Sagen kende og dømme, saaledes han paa højere Steder agter at ansvare.

Allerydmygst formodende Eders *Ekcell.* naademilde Hjælp heri, paa det jeg fattige Mand ikke gandske og aldeles skal vorde undertrykt, geraade i Undergang; thi om jeg ikke erholder en upartisk Dommer i Sagen maa jeg befrygte det gaar mig lige som Barbererne forlanger, enten bliver forarsaget forlade Kone og andre Godtfolk, som i Henseende Hans Kongl. Maj. mig og mine Formænd allernaadigste *concederte Privilegier* og deres maintenal mig haver *krediteret*, tillige med mig begge i en *considerabel* Skade. Naadigst *Considererende* mig forhen til Eders *Ekcell.* allerydmygste indgivne

Memorialler, hvoraf gunstig er befunden, hvad *Assistance* jeg af Byfogden har haft, derfor jeg venter naadigst Bønhøring. Med Forblivende

Helsingør, d. 9. Febr.
Anno 1708.

Eders *Ekcellences*
underdanige ringe Tjener
Frantz Peckel.³⁾

Resultatet af denne Skrivelse var for det første en meget skarp Reprimande til Magistraten, fordi den ikke tilstrækkelig energisk havde taget sig af Apotekerens Sag og dernæst Ordre til at beskikke Burghoff eller en anden god Mand i Dommers Sted, for at Retten kunde have sin Gang.

Da saa Parterne mødtes paa Tinge, skændtes de to Prokuratorer den første Dag til at begynde med en hel Del om rent formelle Sager, indtil Pechels Fuldmægtig erklærer, at han, „Sagen og Dommeren for Interlocutori at spare“ vil fremlægge Stiftamtmandens Befaling til Byfogden om at vige sit Sæde og overlade det til en anden. Den næste Tingdag, da Burghoff sidder i Dommers Sted, lyder Anklagen imidlertid til at begynde med kun paa, at Apotekeren skal have udtalt usømmelige Ord, „Kirurgi Amtet til Blame“, og det føres der Vidner om. Desværre har Hovedvidnesbyrdet, der afgaves af Raadmand Vincent Riegelsen, været skriftligt og findes ikke længere, saa det er lidt vanskeligt at finde ud af, hvad det er for forfærdelige Ting, der er bleven sagt om Barbererne, men af det andet Vidne, Hans Fahrenhausens Udsagn, fremgaar det, at Pechel har talt om, at hele Hul for eller bag, hvortil Nicolai Angel, der stod paa Kældertrappen

har svaret „Fanden skal tage ved dem, om de heler mit Hul, ellers ser det ilde ud, og saa faar jeg ingen Luft“ hvorover de alle havde let. For Retten tilstod Nicolai denne Udtalelse om Hulstoppen for og bag, og den skulde faa Skam, som stoppede hans Hul, han skulde have til dagligt Brug, og alle tre Vidner udtalte „at Dikussionen skete for Ralleri saasom det alt mellem dem passerede ved Latter“. Apotekerens Sagfører var fornuftig nok til at erklære, at denne Udtalelse virkelig ikke kunde regnes ham til mindste Usømmelighed, men kun vilde være Citanten til Blame, hvor Tingsvidnet blev fremlagt og til denne Udtalelse tav Modparten og begærede kun en Udskrift af Protokollen.

Derefter gik man over til det næste Klagepunkt, nemlig om ulovlig Medfart med en Del „Medicamenters berøvelse, som en Patientz antagelse“ men da alle de indstævnedes Vidner ikke var mødte, blev Sagen opsat i 8 Dage. Men den Dag var det igen galt fat, da et af Vidnerne, Catarina Peder Horsis, er bleven hjemme og har nøjedes med at afgive Forklaring for to Mænd, idet hun beraabte sig paa, at hun baade havde et sygt og et spædt diende Barn. Men denne Undskyldning blev ikke taget for gode Varer, hvorfor hun fik Ordre til at møde næste Tingdag, og saa skulde det gaa løs; men hvem der ikke mødte var Catarina, og saa maatte Sagen igen udsættes, og saaledes gik det i længere Tid, uden at man kom et Skridt videre. Men tilsidst er der dog faldet en Art Dom i Sagen men næppe i Hovedspørgsmaalet angaaende Indholdet af de to forseglede Flasker. Disse blev imidlertid ind-

sendt til det medicinske Fakultet i København med en Anbefalingsskrivelse fra Magistraten, i hvilken den forener sin Bøn med Apotekerens om at faa deres Indhold undersøgt, men det varer temmelig længe, inden der kommer Svar.

Saa kommer Pechel pludselig i Tanker om, at med det samme Fakultetet har med hans Sager at gøre, vilde det være ganske rart at faa Klarhed paa en Del andre Forhold, og han opstiller en hel Række Spørgsmaal, som han ønsker Besked paa.

1. Hvem det „mest kunde tilkomme *proxim Medicam* at exercere enten Apotecheren eller Barbererne“ hvor der ikke findes nogen Doctor medicine.

2. Om det, da det jo dog er forbudt Lægerne at tilberede Medicin, ikke i endnu højere Grad maa gælde Kirurgerne.

3. Om ikke en Kirurg er forpligtet at skrive Dag, Datum og Patientens Navn paa Recepten, naar han ordinere noget.

4. Om det ikke er en Kirurg forbudt at ordinere *purgantia, vomitoria, diaphoretica, dirretica, Rehica* og i det hele alle indvortes Medikamenter, og om de selv maa fremstille disse Ting eller skal hente dem paa Apoteket.

5. Om de ikke skal hente alle de Species, som de anvender til „*decocta* og *wunddrick* imod franske Poker, Gurgelvand etc.“ paa Apoteket i Byen, eller om de har Lov til at forskrive disse Ting andet Steds fra.

6. Om Feltskærerne ved Garnisonen har Lov til at give sig af med privat Praksis.

7. Endelig forespørges, hvorledes de Ord i den kgl. Forordning er at forstaa nemlig: „hvad Egentl. til Chirurgien henhører“ for at Barbererne kunde vide at rette sig derefter „og deris Profession ey videre extenteres een lowlig og forswarl. kand were“.

Magistraten giver ogsaa denne Begæring sin Anbefaling, men det skinner ligesom igennem den, at nu er den ked af alt det Vrøvl mellem de to Parter. Og nægtes kan det jo heller ikke, at det var højst uheldigt, at Forholdet var saa slet. Barbererne var sikkert tildels dygtige og pligtopfyldende Mænd, og selv om Ingerslev i sin „Danmarks Læger og Lægevæsen“ siger, at „Pechel bestyrede Apoteket slet og var daarligt forsynet med Lægemidler“, saa er det en Udtalelse, der faar staa for hans Regning, men som ikke rigtig passer med det Indtryk man ellers faar af hans Forhold, saa en fredelig Samarbejden mellem begge Parter havde sikkert været til Gavn baade for dem selv og Byen.

Men var det uheldigt, at Forholdet var saa slet under ordinære Forhold, saa var det naturligvis hundrede Gange mere beklageligt under saa vidtrækkende en Ulykke, som den der ramte Helsingør i 1710. Man skulde tro, at hvis der overhovedet var noget, der havde kunnet bringe de to Parter nærmere til hinanden, maatte det være de fælles Bestræbelser for at bekæmpe Pesten og lindre deres Byesbørns Lidelser; men netop det, at de stadig kævledes, medens deres Medmennesker i tusindvis bortreves rundt om dem, viser, hvor dybt Hadet bundede hos dem.

Det er ikke her Stedet at komme nærmere ind paa Pestens Historie, denne frygtelige Farsot, det sidste Stød Helsingør fik, og som var tilstrækkeligt til at bringe Byen, der for kun et Aarhundrede siden havde staaet i Glans og Herlighed, og som den Gang havde været en af Nordens livligste Stæder, saa nær til Ødelæggelsens Rand, at den behøvede mere end et Aarhundrede til at rette sig nogenlunde igen, og den gamle gennemvelhavende By som den var i Slutningen af det 16de og Begyndelsen af det 17de Aarhundrede er den vel aldrig siden bleven. Men ved at gennemgaa dens Historie, faar man uvilkaarlig en vis Grad af Respekt for de Mænd, som man, hvis man kun kendte deres smaalige Strid om Privilegier og gensidige Chicanerier, let vilde dømme uretfærdigt. Ikke en af dem forlod deres Post, og flere af dem satte Livet til, ved trofast at opfylde deres Pligt skøndt Fristelsen til at lade fem være lige og bjerge sig selv og sine var ikke saa ganske ringe. Jo dygtigere og samvittighedsfuldere en Mand var, jo mere pinagtig maatte det være at se, hvor smaaligt og smaatskaarent alt blev behandlet fra de Steder, fra hvilke man burde vente at faa al den Støtte, der kun var Mulighed for.

Ved Pestens Udbrud blev der ansat en Dr. Westphalen i Byen, med en maanedlig Gage af 50 Dlr.; han skulde have en Slags Overtilsyn med Barbererne, der alle som en bleve benyttede under Sygdommen. Navnlig Lindrop og Drewis var i uafbrudt Aktivitet, og begge døde i deres Kald, den første allerede den 21. April den anden den 17. Juli, og Pechel havde saaledes mistet to af sine værste

Uvenner. Nu da Lindrop var død, viste det sig, at Pechel ikke havde haft saa ganske Uret, naar han klagede over, at Barbererne drev stor Medicinhandel. Den afdødes Enke indgav nemlig en Ansøgning til Kongen om Hjælp, og som et Moment, der særlig skulde tale for, at hun fik denne, fremfører hun, at hendes Mand „self besørgede og skaffede alle de Medicamenter og Medicenske Sager, som paa Cronborg behøvedes og blev forbrugt“.⁴)

Havde han imidlertid mistet to Uvenner saa havde han i Dr. Westphalen erhvervet sig en, der godt kunde veje op imod dem. Vel har jeg intet Sted fundet noget om, at Apotekeren, som Arnholtz fortæller i sine „Bidrag til Byen Helsingørs Historie“, ligefrem har faaet Prygl af Doktoren, da han paa en Spadseretur mødte ham ude ved Ladegaarden, men det er dog udenfor al Tvivl, at han er bleven behandlet paa en alt anden end hensynsfuld Maade af ham. Den gode Doktor har i det hele taget følt sig højt hævet over dem, han var sat til at arbejde sammen med og saa grundig ned baade paa Kirurger og Apotekeren som Folk, der stod langt under ham.

En travl Tid fik Pechel; han skulde jo sørge for, at hans Apotek var forsynet med alt, hvad der kunde blive Brug for, og det var ingenlunde nogen let Opgave. Den 1. Juni maatte han møde for Sundhedskommissionen, der ved sin Formand, Generalmajor Rodsteen, spurgte ham, om hans Apotek var velforsynet med de Medikamenter, der var Brug for under de forhaandenværende Forhold, navnlig *Simplicia*, der var friske og gode, og hertil

kunde han svare, at dels havde han et temmelig betydeligt Lager, dels havde han forskrevet friske Varer fra Lübeck, men om han kunde faa dem hid var jo et Spørgsmaal, da han manglede Penge til at betale dem med, og det var vanskeligt at faa Kredit paa dem.

Ved samme Lejlighed spurgte han, hvordan han havde at forholde sig med Udleveringen af Medikamenter, og hvem der skulde betale dem. Generalmajoren svarede, at han skulde udlevere Medikamenterne til dem, der kom med Lægernes og Pestbarberernes Recept eller med Bestilling fra Regimentsfeltkæreren. Hvad Betalingen angik saa kunde han være ganske rolig; Kongen havde været saa naadig og mild, at han lovede sin faderlige Omsorg i alle andre Maader, „saa maa I noch være forsichret at hand icke heler vil have, at I som een fattig Mand skal lide u-ret i henseende til Eders betaling, og jeg vil med de andre gode Mænd forhjælpe Eder dertil saa vidt muligt være kand med det første“. ⁵⁾

Dagen efter foreslog Dr. Westphalen, at man til yderligere Betyggelse for Sundhedskommissionen skulde lade Apoteket visitere af ham og Dr. Heini-chius samt af to Barberer i Overværelse af en Magistratsperson, og det blev ogsaa vedtaget. Om nu Pechel har været bange for, at hans gamle Uvenner ved denne Lejlighed skulde gaa ham for nær og derfor har faaet det ordnet saaledes, at Visitationskommissionen fik indpræntet, at den ikke maatte være partisk, eller om Generalmajor Rodsteen selv har haft en Fornemmelse af, at den burde have en

saadan Paamindelse er ikke til at se, men inden de skred til Arbejdet, maatte de alle fire aflægge „Deris Corporlige Eed“ paa, at de vilde foretage Visitationen oprigtig og uden nogen Argelist, Had eller Avind, Fordel eller Nytte, Fjendskab eller Uvenskab.

Visitationen fandt saa Sted med det for Apotekerens tilfredsstillende Resultat, at alle fem Medlemmer af Kommission maatte erklære, at i det store og hele var alt i ønskelig Orden. Der var som Dr. Heinichius skriver „nicht alleine ahn guten Materialien, sondern auch an tüchtigen Medicamenten“ „einen zimlichen Vorrath“ og selv om „einen hauffen *aquæ simplicis destillata, Sirupi, Conserven* und andere unütze sachen, deren man wohl entbehren kan, *in defect* seyn“, saa kunde man ikke undre sig over det, for det var just paa den Tid af Aaret, man skulde til at lave dem. Ogsaa Regningerne blev gennemgaaede og, med Undtagelse af et Par „*errores Calcoli*“, befundne rigtige. Heller ikke denne Udtalelse af Visitatorerne staar rigtig i Samklang med den ovenfor omtalte Kritik af Pechels Virksomhed, der findes i Ingerslevs Bog.

Sin Regning havde Pechel meget svært ved at faa betalt, det gik langt fra saa glat som Generalmajor Rodsteen i sin Tid havde ment. Trods det, at der ved Visitationen var udstedt Attest om, at den var i Orden, forlangte Politi- og Komercekollegiet dog, at den endnu en Gang skulde gennemgaaes, og det skete ogsaa, og den fik da Paategning om, at man havde „samme Regnskabs indeholdende

Medicamenters opførte Priisz, med dend Kongl. Allernaadigst givne Apoteqvertaxt confronteret og der efter befunden, at dend største deel af de berørte Medicamenter, langt ringere, Ja mange støcher under dend halve deel ringere udj Regenskabet er opført, endsom de vel efter Høystbem^t Hans Kongl. May^{ts} Taxt kunde waaren ansatte. Wii altsaa iche følgelig noget widere deraf haver kundet deminuere“.⁶⁾ Men derfor fik Apotekeren alligevel ikke sine Penge. De ikke store Summer, som Sundhedskommissionen fik, havde Ærinde mange Steder hen, og skøndt den ønskede, „at her var de Wilkor, at hand kunde blive betalt, som dett baade er fornøden og billigt, at han bør Nyde sin betaling, men de høye og ærede Herrer befinder klarlig at disse Penge iche Nær kand være Rechelig om hands Reigninger deraf skulle med andet betales“, saa maatte den trøste ham med en Anvisning paa bedre Tider.⁷⁾

Da Sundhedskommissionen stadig vedbliver at presse paa for at faa Penge til Pechel, navnlig fordi det viser sig, at han ikke kan faa nogen frisk Forsyning af Medikamenter, dersom han ikke betaler, hans Korrespondenter i Hamborg og Lübeck har ligefrem nægtet at afskibe det aller mindste, før de havde faaet indsendt Pengene derfor, svarer Politio- og Kommercekollegiet, at den helsingørske Sundhedskommission har jo personlig garanteret Apotekeren, saa den maatte ogsaa se at faa ham betalt, hvad der var brugt til Byens fattige. Hvad de velhavende angik, da blev det hans egen Sag der at faa Pengene indkasseret, og hvad Medikamenterne

til Regimentet angik, da kunde han jo søge General-kommissariatet, der var en Mulighed for, at det vilde betale.⁸⁾

Det var selvfølgelig en udsat Post, Pechel havde i sin Egenskab af Apoteker; hvert Øjeblik kom saa den ene og saa den anden løbende med Recepter, og gennem dem alle maatte han frygte for at blive smittet. Han spurgte derfor, om han ikke i Lighed med, hvad der skete andre Steder under Pest-epidemier, maatte lukke sit Apotek i, saa han ikke fik Kunderne lige ind paa Livet af sig; men da Lægerne og Kirurgerne ikke var for det, mente Sundhedskommissionen, at det var bedst at høre Politio- og Kommercekollegiet derom. Dette mente, at en saadan Tillukkelse ingenlunde kan tilstedes, men at han fik „at lade gjøre saadan Separation, at de Misztenchte iche løber lige ind paa ham, og derhos have een Skuffe, hvor de kunde legge deres Recepter og Penge, som af ham forsigtig kunde indtages og derved have en Kloche, som de, der forlanger noget, ringer med“.⁹⁾

Dr. Heinichius Optræden overfor Pechel, og for øvrigt ogsaa overfor dem, han ellers kom i Berøring med, var af en ganske mærkværdig Art. Stadig maa Apotekeren føre Klage over ham, men den 7. September kulminerer det dog. Han var den Dag „i sin Enlighed udgaaen for at samle Urter i Marken“, da Doktoren kom ridende til ham ved Kronborg Ladegaard og „med sin blotte Kaarde i Haanden attaqveret og trachtet at over Ride hannem“, og det var, efter hvad der fra anden Side berettes Sundhedskommissionen vistnok ogsaa sket, hvis

ikke tilfældigvis en af Beboerne paa Ladegaarden havde haft sin Havelaage ud mod Marken staaende aaben; gennem den slap Apotekeren ind og undgik saaledes sin Forfølger. Da Doktoren bryder sig Fejl om, hvad Kommissionen siger, anmodes Kollegiet om at give ham Tilhold om at „give Apoteqveren een Retmeszig og billig Satisfaction“. ¹⁰⁾

Kollegiet svarer hertil, at Dr. Heinichius har gjort gældende, at deres Tvist stammer udelukkende deraf, at Apotekeren „ei i qvantitete og qvalitete har leveret Medicamenterne saa oprigtig som ske burde“, og det benytter selvfølgelig dette til at anbefale Sundhedskommissionen til at se sig for ved Regningens Afbetaling. Forøvrigt henviser det Parterne at søge Dom ad ordinær Vej, i Fald de ikke indbyrdes kan forliges. ¹¹⁾

Denne Paastand fra Doktorens Side fandt Sundhedskommissionen dog var lovlig usmagelig, og i sit næste Brev tager den alvorlig Afstand fra ham. Beskyldningen om, at baade Barbererne og Sygepasserne havde klaget over Medikamenternes Beskaffenhed, erklærer den aldrig at have hørt noget om, men den „tvivler om Doctoren til saadan sin beskyldning nogen Retmeszig føye haver“, og den anfører som Grunde for sin Tvivl dels at hverken den ene eller den anden og aller mindst Dr. Heinichius trods den Ed, de har aflagt paa at bringe enhver Mangel ved Medikamenterne til dens Kundskab, nogensinde har klaget „men contraire naar wi haver spurt derom, da haver de svaret, at de ingen Aarsag havde til at klage“, dels strider Doktorens Beskyldning mod den Attest, han selv egenhændig har givet

Apotekeren for, at hans Regninger var i Orden, og endelig har Pechel ved to ekstraordinære Visitatser i den sidste Tid faaet et „got og berømmeligt skudsmaal, Saa wi af denne beskyldning ej kand slutte andet, end at *Doctr. Heinichius* søger siin tiids fordriv udj at hand kand *Militere* vores Stachels *Apothequer* baade inden og uden byen. Og paa det *fundament* at hand her hos os *prætenderer* at være *ex lex* saa haver Wi os og at frøgte for hans *mali-sieuse Pen*“¹²⁾. Vinket angaaende Regningerne skulde de imidlertid nok tage sig ad notam.

Sagen kom for Retten, hvor Doktoren den første Tingdag ikke mødte og den næste skød sig ind under, at han som akademisk Borger har sit rette Værneting for Konsistorium og fordrer Sagen afvist; men nu hævnede det sig, at han havde været stor og var udebleven forrige Gang. Var han den Gang mødt, kan det godt være, at han havde haft Loven paa sin Side, men nu var det for sent at komme med den Slags Indvendinger. Om det nu har været af Frygt for, at det ikke vilde gaa ham rigtig godt for Bytinget, eller om der har været andre Grunde, nok derom; efter et Par Forhør, i hvilke der ikke fremkom noget om Overfaldet udover, hvad der ovenfor er meddelt, søgte han Forlig med Apotekeren, og denne tog saa sin Klage tilbage.

Foruden at Apotekeren, som man skulde synes havde nok af egne Sager at tage vare, saa havde han alligevel Tid til at tage sig af sine Medborgeres Vel, og han synes at have haft et ganske klart Blik for, hvad der hygieinisk var forkasteligt. Da saaledes Militæret en Gang havde forandret Kantonne-

ment, var det kommet til at ligge oppe i „Malche bachen“, hvor røde Kilde, som forsynede Byen med en stor Del af dens Drikkevand, laa, og da han mente, at de havde „opstochen deris Kost til deris ureenlighed“ for nær ved samme Kilde, fik han foranlediget, at Oberst Moltcke straks gav Ordre til, at Kosten blev flyttet til et Sted, „hvor dend ej nogen af de derom henliggende wandspring skal være hinderlig“.

Ligeledes fik han, da alle Jordemødre var døde, Sundhedskommissionen til at undersøge, om der var „nogen af een og anden smoch borgerekone som sig dertil vilde lade bruge og sig til dend ende af Doctoren, barberderne og forstandige Matroner lade examinere og under rette udj det som de iche forstaar“.

I Juli Maaned isoleredes Kronborg fra Byen, og al Forbindelse skete ved, at Budet fra Fæstningen afleverede sine Rekvisitioner, og hvad han ellers havde, ved en Vagtpost, der bestredes af Borger-skabet, og der hentede han saa igen, hvad han skulde have. Efterhaanden som Farsoten greb om sig, blev det selvfølgelig vanskeligere og vanskeligere for de styrende i Byen at faa denne Vagttjeneste ordentlig besørget. Det oplyses i et Brev¹³⁾ at medens der tidligere i et Kompagni var 56 Mand, der kunde gøre Vagt, var der nu kun 25, og i den Anledning havde Borgmester og Raad inddraget den ene af de to Ordonancer, der hidindtil havde været til Disposition for den ovennævnte Vagtpost. Følgen heraf blev, at da der en Dag bl. a. blev indleveret en Kurv med Flasker og Krukker, som

skulde besørges til Apoteket for der at blive fyldt med Medicin, kom den ikke tilbage til Fæstningen. Det gav straks Anledning til, at Oberst Moltke skrev et dundrende Brev, selvfølgelig paa tysk, til Sundhedskommissionen, hvori han beklagede sig over, at saa mange syge, har maattet lide Nød „oder wohl gar crepiren“, og han beskylder glat væk den kommanderende Underofficer, Jacob Preutz, for, at det er hans Skyld og forlanger ikke blot, hvad der jo var meget rimelig, at Kurven øjeblikkelig skal skaffes tilveje fyldt med de rekvirerede Medikamenter, men ogsaa at „ein solcher Kerl“ „ein so boszhafter Mensch“ „da für nachdruchlichen angesehen werden möge“. Nu viser det sig imidlertid, at den haardt anklagede Jacob Preutz er fuldstændig uskyldig; han har umiddelbart efter, at Kurven er bleven afleveret ved Lappevagten, sendt den ind til Apoteket. Saa har Skik og Brug været, at naar den var bleven fyldt, er det bleven meldt til Borgmester Fahrenhusen, som saa har ladet den transportere tilbage. Men den Dag havde Pechel intet Bud sendt, han har vel tænkt som saa, at den blev nok hentet, eller den er bleven glemt i Travlheden paa Apoteket, nok er det, den var bleven staaende der, saa man maa jo haabe, at Underofficeren er sluppen nogenlunde helskindet fra Historien.¹⁴⁾

Da Sygdommen var ophørt, skredes der til en efter de Tider grundig Udrensning og Desinfektion af de smittede Huse, og til dette maatte Pechel ogsaa levere, hvad der brugtes; men heller ikke for disse Varer var det ham muligt at faa sin Betaling. Endnu saa sent som i 1719 fordrer han 37 Rdl. 2 ŷ 4 β ,

som han har tilgode, og han oplyser, at Magistraten forlængst har indkasseret Beløbene blandt de saakaldte Apotekerpenge i Dødsboerne, uden at han har kunnet faa sin Afregning.¹⁵⁾

Efter Pesten faldt der mere Ro over Gemytterne, og Pechel gik hjemme og passede sit Apotek og puslede i sin Have. Vi har fra denne Tid et Brev fra Stiftsfysikus i Sorø, hvori han i høje Toner priser det Helsingørske Apotek og udtaler, at han har fundet det saaledes, at han „ickun ynschede at de ware saa vel forsynede allesam̄en“. Han fremhæver, at Pechel, mere end nogen anden Apoteker han kender, beflitter sig paa at plante Urter og medicinske Vækster i sin Have, hvorved det kan opnaas at skaffe Smaafolk friske Medikamenter til en rimelig Pris; og uagtet Tiderne er meget slette, har han dog udvidet sin Have meget betydeligt i Haab om, at ogsaa dette Stykke maa nyde godt af de Skattelettelser, der er forundt „Apoteket og dets vedkom̄ende requisita“. ¹⁶⁾ Faa Aar efter faar vi ved en Ejendomsoverdragelse en Beskrivelse af den omtalte Have; den var 174 $\frac{1}{2}$ Alen lang, 75 Alen bred i den søndre Ende og 82 i den nordre, og den var næsten helt indhegnet med Plankeværk paa alle Sider. Inde i Haven laa et firkantet Lysthus paa to Etager, med Forstue, Stue, Køkken og Spisekammer. Ovenover var der en stor Sal; ud imod Sct. Annægade var der nok et Hus, der brugtes til Materialhus, og her var en Port til Indkørsel i Haven.

Hvad Træer angik var der 31 højstammede Pæretæer, 64 højstammede Æbletræer, 28 Kirsebærtræer og 41 halvstammede, 3 højstammede Morbærtræer,

1 Mandeltræ, 11 Ferskentræer, 12 Apricoser, 8 Vinranker og 5 Quitter. Foruden en Mængde Spalietræer langs Plankeværket, fandtes der foruden andre Ting ikke mindre end 230 Æbletræer i Planteskolen. Blandt Sjældenhederne nævnes 4 „levendes bomme“ Træer, 2 forgyldte *acher folium*, 2 *arbora summa*, 4 Annæeristræer, 4 „serenetræer“, 78 Castanie chine-træer, 4 højstammede og rundskaarne Buxbomtræer, 2 dito firkantede, 2 dito „udj svane form“, 1 lidet i samme Form, Pyramider af Tax og Buxbom, 1 Paa-fugl udskaaren af Tax og 1 hvidt Morbærtræ foruden meget andet. Her var desuden en udmærket Samling Haveredskaber. Her færdedes altsaa Pechel, men helt i Ro kunde han dog ikke være, og her skal gengives et Brev, som han skrev til Borgmester og Raad:

„For Eders VelEdelheder forarsages Jeg at besvære mig, at Jeg een tidlang haver haft store *insolentier* for min Koe, som Jeg efter gammel Sædvane, haver ladet udgaa af mit Huus om Morgenen for at nyde Græsgangen med de andre Borgeres Køer paa dend *ordinaire* Byens Platz, som er nær veed dend (saa kaldede) Grønne Hof, hvilcken grønne hof, høyEdle og velbaarne Hr. *General* og *Commandant Schnitler* understaar sig ganske at tilegne sig self. Mens af hvad *raison* dette sker er mig indtil *Dato* ganske u-vitterligt efterdj det strieder imod Byens gamle frie- og Rettigheder. Da, efterdj erfarenheden beviser, at *soldaterne* som holder Vagten hosz ovenbemeldte grønne hof med stor vindskibelighed, dog allene til deris egen *profit*, paszer derpaa, at saasnant min Koe gaar een udaf Veyen og nærmer sig *Commandantens* tilegnede Græszgang,

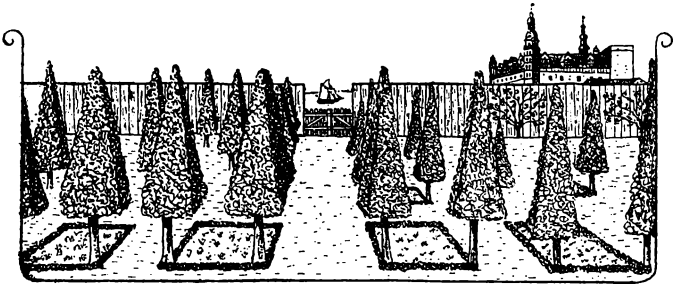
da strax anholder dend og leverer dend til Hr. *Commandanten*, til hvilcken Jeg udj afvigte og denne Uge, haver maattet betale i nogle Gange Een Marck danske for hver gang *soldaterne* haver anholdet Koen, for at indfrie dend hosz hannem igien. Og som dette falder mig meget kostbahr og besværligt, og mig vel vitterligt er, at Vel Edle og Velvise Hr. Borgemester og Raad ere berettiget at paatale Sagen, og at giøre anstalt derimod, at Jeg, og andre byens borgere for slige *insolentier* i fremtiden kunde befries. Thi er min tjenstlige ansøgning til dennem, at de vilde være af dend Godhed at tage denne handel udj nærmere *deliberation*, og forhielpe det dertil, at der kunde giøres et lille hech om Plätzen, hvorpaa Kørne gaar, paa det de icke kunde vige derfra og saaledes forfalde udj *soldaternis* Hænder, som for hver Koe (effter beretning) nyder fire danske Skilling af *Commandanten* og hand derimod Een Marck danske af borgerne, hvilcket kommer mig og andre til stor besværlighed. Jeg forventer herpaa de gode Herrers gunstige *resolution* og *assistance* saa snart muligt er forblivende o. s. v.“¹⁷⁾

Hvorledes det gik med Koen, ved jeg ikke, men det er den sidste Klage Pechel finder sig foranlediget til at indsende til Magistraten, hvem han jo i mange Aar jævnligt var tyet til, naar noget gik ham imod.

Hvad hans huslige Forhold angaar, da var han, som allerede nævnt, 1ste Gang gift med Ingeborg Roth, hvem han imidlertid mistede efter faa Aars Ægteskab, hvorefter han giftede sig med Eva Marie Gallas, men ogsaa hun døde temmelig hurtig. Af hans 9 Børn blev den ene, Sønnen Marcus, Læge

og Ole Borch blev Apoteker i Kongsberg. Selv døde han den $27\frac{1}{2}$ 1727. Skiftet voldte en Del Vanskeligheder, navnlig da det viste sig, at Pechel ikke havde været ganske klar over, hvordan hans Ejendomme havde været behæftede og som Følge deraf givet flere forskellige Panteret i det samme. Imidlertid blev hans Efterladenskaber sat til Auktion, og Hovedgaarden og Apoteket den 27. April tilslaaet Kancelliraad Herfort for „5000 rd. Croner“. Denne havde allerede $14\frac{1}{8}$ faaet Privilegium og samtidig Tilladelse til at lade Apoteket bestyre ved en Provisor, (denne hed Samuel Ansorg)¹⁸⁾ men da han allerede døde Aaret efter, maatte hans Enke skille sig ved det. Hun tilbød da Claus Seidelin at købe det af hende, og han tog ogsaa op til Helsingør for at se paa det; men, som han skriver „endskiønt Byen nock befaldt mig, saa befaldt mig *Apotecket* dog icke, eftersom det ved dend forrige Mands *negligence* ganske var kommet i *decadence*, og desuden var Kiøbenhavn saa nær, at ventelig de meeste vilde forsyne sig med *Medicamenter* derfra, som de nu vare komne i Vane med, hvorfor ieg i Guds Navn *resolverede* at *abandonnere* dette Forslag og at reyse med uforrettet sag hiem igien“¹⁹⁾.

Den Køber som saa meldte sig var fra Helsingør, idet Johan Gotfrid Wissel's Fader var Garnisonsbager her. Den $\frac{5}{5}$ 1724 havde han aflagt Prøve for det medicinske Fakultet. Han fik sikkert Apoteket paa billige Betingelser idet han i Følge Skødet af $\frac{3}{8}$ 1728 kun betalte 2153 Rdl. 3 ŷ 9 β ; saa manglede ganske vist den Have i Bøddelgade som tidligere havde hørt med, men da den kun blev udbragt til 220 Rdl. ved Auktion, er det alligevel et alvorligt Tab, Herfort har lidt, saa meget mere som han ikke en Gang fik Købesummen for Haven. Han havde nemlig foræret denne til Vaisenhuset i København; men da dette ikke ret vel kunde have en Ejendom, der laa saa langt borte, besluttede dets Direktion at afhænde den. Gennem Sognepræst Wöldike, den senere Biskop i Viborg, lod Direktionen forespørge hos Helsingørs Magistrat, hvorledes den vilde stille sig,

hvis det blev besluttet at nedlægge Haven og udstykke den til Byggegrunde, og navnlig vilde den gerne vide, om de Byrder, der nu hvilede paa den, kunde anses som fixerede, eller om de kunde ventes med Tiden at stige. Svaret gik meget diplomatisk ud paa, at saalænge Vaisenhuset ejede Haven, skulde der blive taget alt muligt Hensyn til dette, saa at det ikke blev bebyrdet mere end højst nødvendigt, men for al Fremtid kunde man selvfølgelig ikke binde sig.¹⁾ Trods dette noget ubestemte Svar lykkedes det dog for Stiftelsen at finde en Køber, og den fik en Indtægt paa 219 Rdlr.²⁾ ved at sælge den Have, hvor sikkert Apoteker Pechel havde tilbragt nogle af sine bedste og gladeste Timer.

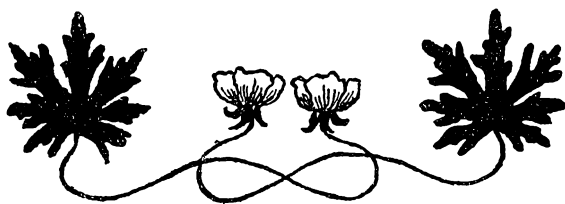
Wissel udbetalte imidlertid ikke hele Købesummen idet Mad. Herfort maatte lade 1750 Rdlr. indestaa i Apoteket, og disse blev først afbetalt lidt efter lidt, det sidste saa sent som 1739. Det har saaledes efter al Rimelighed kun været med smaa Midler, at Wissel, der under $\frac{23}{8}$ fik Privilegium, har begyndt. Han siger selv i sin Ansøgning om Privilegiet: „Skiønt Jeg selv har saare Liden formue, saa har jeg, som ved Guds Bistand ved megen udstanden besværlighed og Mange aars tjeneste har Habilliteret mig in pharmaceuticis“ dog vovet at overtage Apoteket i Tillid til Fremtiden³⁾. Han var en meget forsigtig Mand, der inden han bebyggede den afbrændte Gaards Tomt sikrede sig, saaledes at der ikke kunde paalægges den Indkvartering, idet han fik Stiftamtmand Holstein til personlig at møde og tage den i Øjesyn og derpaa afgive den Erklæring

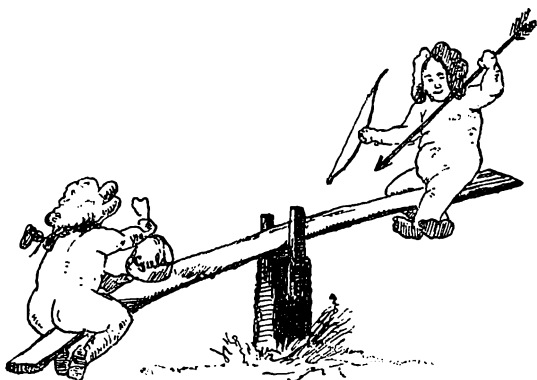
„at den höyligen behøves til Apothechet“ og at det er „billigt at den, som een med Apotheket incorporeret Bygning, og saalænge den dertil bruges, vorder fri for Indqvartering“. Ligeledes sikrede han sig, at den Have han eventuelt vilde købe og indrette til en „høist fornøden Gevægst Hauge“ ikke kunde bebyrdes med Indkvartering.⁴⁾

Det var kun faa Aar, det blev forundt Wissel at sidde som Apoteker i Helsingør, men det var dog tilstrækkelig lang Tid til, at han fik samlet sig en lille Formue sammen. Den største Del af denne stod naturligvis i Apoteket, som blev takseret til omtrent det samme, som der 9 Aar i Forvejen var bleven betalt for det; desuden var der et udmærket Indbo og for omtrent 1100 Rdlr. udestaaende Fordringer, som imidlertid resolut blev reduceret til det halve, saa saa meget fine Papirer har det ikke været. Alt i alt beløb Boets Indtægter sig til 3745 Dlr. 1 $\frac{1}{2}$ 12 $\frac{3}{4}$ mod hvilken Sum, der kun skyldtes 1989 Rdlr. 4 $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{3}{4}$ bort. Moderen og hendes anden Mand bestemte nu, at Arent Herman Wissel, som var det eneste Barn, Apotekeren havde efterladt sig, idet en lille Pige, der var født 1734, døde ganske spæd, skulde have lige ud 1000 Rdlr. i Fædrenearv og for dette Beløb blev der udstedt en 2den Prioritetsobligation i Apoteket, idet Mad. Herfort endnu havde 200 Rdlr. staaende i 1ste Prioritet, hvilket var Resten af Købesummen.

Om nu Grunden til denne fordelagtige økonomiske Status er at søge i, at Wissel var en særlig dygtig Forretningsmand, eller om han har faaet

Penge med Konen, der var en Datter af den hollandske Kommissær i Helsingør, Arent v. Deurs, eller om det har været særlig gunstige Tider, er lidt vanskeligt at se. Det sandsynligste er imidlertid at det er en Forening af alle tre Ting, der har hidført det glædelige Resultat.

Eftermanden, saavel som Apoteker som Ægtefælle, blev Philip Klein, der en kort Tid havde været Provisor hos Mad. Wissel. Man faar ligesom en Slags Mistanke om, at han har taget Pladsen paa Apoteket for først at lære Forretningen og Enken lidt nærmere at kende, inden han knyttede sig alt for fast til dem, og denne Mistanke bestyrkes ved, at han, inden han gifter sig med Mad. Wissel, sikrer sig, at han kan faa Privilegiet, hvis han indgaar Ægteskabet. Vel paaberaabe baade han og hun sig i Privilegieansøgningen til Kongen deres store Kærlighed, men om de trods denne var bleven gifte, hvis det havde behaget Hs. Majestæt at bortgive Apotekerprivilegiet til en anden, faar staa hen. Det var maaske ganske godt, at deres Kærlighed ikke blev sat paa denne haarde Prøve.

Klein havde allerede været en Del rundt i Verden inden han kom til Helsingør. Han var født i

Hamborg omtrent 1702, og der havde han staaet 6 Aar i Lære og senere været 2½ Aar Svend hos Apoteker Jacob Kalden. Senere havde han konditioneret hos Rechel i Itzehoe, i Melle i Westphalen, 2 Aar paa Kroneapoteket i Stockholm og havde endelig været i henved 5 Aar hos Gotfried Becher i København, hvor han ogsaa havde Plads da han 1/2 1737 aflagde den befalede Prøve for det medicinske Facultet.

Kleins Forhold til hans Svende synes til Tider at have været alt andet end godt. Han kom saaledes alvorligt paa Kant med en af dem, Twitmeyer, og det gik saa vidt, at Magistraten maatte gribe ind for at forsøge paa at faa dem forligte; det var ogsaa lykkedes den for saa vidt, som Klein havde antaget Svenden igen, skønt han havde givet ham sin Afsked. Men Freden varede kun kort; for da de kom hjem fra Raadstuen, og Klein havde meddelt sin Husstand, at nu var Twitmeyer atter traadt i hans Tjeneste, kom det til et Sammenstød.

Apotekeren udtalte nemlig ved den Lejlighed, at han haabede at det ikke mere skulde hænde, at Svenden kom ned i Apoteket med Nathue, Tøfler og nedhængende Hoser, i hvilken noget mangelfulde Paaklædning han tidligere flere Gange var optraadt og „mange honette Folk haffte stødt sig over saadan hands habitt“, og hans Madmoder, der imidlertid var kommen til og stod ved Døren ud til Gaarden, gav sin Tilslutning til sin Mands Udtalelser. Nu blev Twitmeyer studs og vilde gaa sin Vej ud i Gaarden, og paastod senere at Madammen, da han vilde gaa forbi hende, gav ham et Par Slag under

Ørene. Han forlod nu Apoteket og kom først hjem igen ved Sengetid, og ogsaa de følgende Dage blev han borte fra sit Arbejde og mødte kun hjemme for at sove. Dette fandt Klein dog var for meget af det gode, saa det endte med, at han betydede Twitmeyer, at han ikke følte sig beføjet til at yde ham Logi, naar han ikke vilde passe sit Arbejde. Dette skete om Aftenen, da Svenden kom hjem for at gaa i Seng, og Følgen blev, at han straks med det samme vendte om og gik sin Vej, og den næste Dag sendte Bud hen paa Apoteket for at faa sit Tøj og sin Koffert udleveret.

Nu skulde Apotekeren imidlertid til Bryllup den Dag, og har maaske allerede været i Pudsen, saa det passede ham meget daarligt at give sig til at samle sin tidligere Svends Ejendele sammen, hvorfor han afviste Budet, og deraf resulterede naturligvis straks en Stævning. Irriteret herover anlagde Klein Kontrasøgsmaal mod Twitmeyer og lod gøre Arrest i de Sager, der beroede hos ham. Gennem endeløse Vidneforklaringer søger nu denne at bevise, at han er bleven daarlig behandlet, og at hans Madmoder ved den ovenfor anførte Lejlighed har givet ham et Par Lussinger, hvorfor han mener sig at være i sin gode Ret, da han forlod sin Tjeneste, og da han imidlertid har faaet Ansættelse paa Vaisenhusapoteket i København, men ikke har kunnet tiltræde den, paa Grund af den Arrest, der var gjort i hans Klæder, vil han have Erstatning.

Vidnerne vil dog ikke give ham Medhold, navnlig er der ingen af dem, der har set ham faa de omtalte Lussinger, og da han forsøger om 'ikke en

af deres andre Sanser skulde være bedre end deres Syn, der synes at være lidt mangelfuldt, og lader spørge, om de da ikke har hørt det klaske, har han ikke bedre Held; de har hverken set eller hørt nogetsomhelst i den Retning. Derimod har de baade hørt og set, at han var studs og uartig mod sin Husbond og Madmoder, at han ikke har villet svare dem, naar de talte til ham, flere Gange er rejst fra Byen uden Tilladelse og gentagende Gange er gaaet ud uden at saa meget som at byde Farvel. Navnlig Drengen Christian Slottou vidner alt andet end fordelagtigt om Hr. Twitmeyer, men denne søger rigtignok til Gengæld at afsvække hans Vidnesbyrd ved at paastaa, at det i Grunden er ham der er Ophavsmand til det slette Forhold, der herskede paa Apoteket. Hans Brøde synes imidlertid kun at bestaa i, at Klein, en Gang da Svenden havde paalagt ham at trække hans Støvler af, hvad han nægtede, og hvorfor han blev overfuset og udskældt af denne, havde taget ham i Forsvar og prøvet at tale tilrette. Enden paa Historien blev da ogsaa, at Klein paa alle Punkter fik Medhold, og at Twitmeyer blev dømt til at bøde et halvt Aars Løn for uden Grund at have forladt sin Plads i Uide.¹⁾

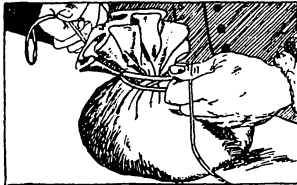
Foruden sit Apotek drev Klein ogsaa andre Virksomheder. Prof. Nyrop oplyser i sin Artikel i „Arkiv og Musæum“ om helsingørske Industriforhold, at han i 1742 anlagde en Lakfabrik samtidig med, at Anders Cederløf ligeledes anlagde en. Er han begyndt paa Foretagendet det angivne Aar, saa har det trukket længe ud med Startningen, for først to Aar efter kommer Fabrikken i Gang, og

Klein foreviser for Magistraten „de til bemelte fabrique behøvende requisita“²⁾. Noget stort er der imidlertid næppe bleven ud af Foretagendet, og han har vist temmelig hurtig opgivet den, for 1757 fik Marcus Jacob en ny Tilladelse til at oprette en Lakfabrik.

I Kleins Tid rejstes igen et gammelt Strids-spørgsmaal, som ofte havde været paa Bane, nemlig om det saakaldte „lukkede Stræde“ imellem Apoteket og Naboejendommen. En S^r. Gyrsting, der ejede dette, havde nemlig ladet det indrette til Svinesti og „med Tømmer gjort saadan Indelukning, at hand der kan have Høns og andre Creaturer, hvorved Vandet forhindres sin rette Gang saa at Kleins Hus derved incommoderes med vidre“. Magistratens Mellekomst blev saa paakaldt, og det gik her akkurat som det gik de to smaa Dreng, der sloges om Nødden og fik en større til at mægle. Magistraten beholdt Kærnen og gav dem hver den halve Skal. Den resolverede nemlig „at samme Gang eller Stræde skal holdes aaben som et publique Stræde, saa at M^r. Gyrsting nedriver de derudi gjorde Indrettelser af Sviinestie“ o. s. v. og at de deromkringboende Grundejere „haver at indrette merbemeldte Gang og Stræde udi saa forsvarlig Stand med broelægning at derigjennem kand være beqvem Passage af Gang og Kiørsel“³⁾.

Ogsaa det offentlige havde Brug for Kleins Arbejdskraft. I 1744 foreslog Magistraten, at han skulde udnævnes til Kirkeværge for Mariæ Kirke, og skønt han kom med en Del Indsigelser og paa flere Maa-der søgte at slippe for det, hjalp det ham ikke

noget; han blev udnævnt ^{19/9.} 4) I det hele taget regnedes Klein med blandt Byens Spidser, i ethvert Fald hvad Formue angik. Da Kongen i 1760 var kommen i Pengeforlegenhed, noget der jo ret jævnligt skete, blev der udskrevet et Tvangsloan, af hvilket det blev paalagt Magistraten i Helsingør at skaffe 10,000 Rdl. Da den nu tilfældigvis ikke selv laa med saa mange Penge, var den nødt til at henvende sig til Byens Velhavere med Anmodning om at overtage en Del af Laanet og det lykkedes ogsaa med en Del Besvær at opdrive Summen, væsentligst blandt Købmændene. Alle de andre, Toldembedsmænd, Apoteker, Slotsforvalter o. s. v., som der skete Forespørgsel hos, var rørende enige om at svare, at de beklagede ikke at have Penge disponible til det Brug. 5)

I 1767 følte Klein sig træt og han havde jo ogsaa i omtrent en Menneskealder arbejdet og slidt, var nu en gammel Mand, der nok havde fortjent Hvile for Resten af sine Dage, og han besluttede sig da at afhænde Apoteket. Køberen der meldte sig var Hans v. Holten, der var født i København 1741. Hans Fader var Hofsnedker Johan v. H., Moderen hed Dorothea Kirstine Jensdtr. Sahl, men hende mistede Hans, medens han endnu var ganske lille. Faderen giftede sig snart igen, Konen hed Marie, men dette Ægteskab var ogsaa temmelig kortvarigt, idet Hofsnedkeren allerede døde 1760, og Børnenes Opdragelse blev fuldstændig lagt i Hænderne paa Enken. Kan man tro hendes Stif-søns Vidnesbyrd, har hun været en udmærket Moder for dem alle, og de fik Lejlighed til at lære noget. Den unge Hans blev sat i Lære hos Apoteker Cappel*) paa Frederiks Hospital, og hos ham blev han i elleve Aar, indtil han blev sin egen

*) Om ham se Biograf. Lex. III pag. 354.

Mand. Cappel var en ualmindelig dygtig Kemiker, der sørgede for, at de unge Mennesker, der var betroede til hans Omsorg ogsaa fik lært, hvad de skulde, og den unge Holten nød ikke alene godt af hans egen Undervisning, men blev ogsaa holdt til at deltage i Prof. Holm og Ascanius botaniske Ekskursioner. Efter 5 Aars Forløb blev han gjort til Svend; men dermed var Læretiden ikke tilende. Han studerede stadig Botanik hos Friis-Rottbøl, deltog i et Kursus i Mineralogi og Kemi hos Møntguardein Müller, samt hørte Forelæsninger af Oeder, Thyholm og Zoega, saa man maa have Lov til at antage, at han var godt funderet, da han $\frac{30}{10}$ 1767 indstillede sig til Eksamen, og han blev da ogsaa erkendt for at have de fornødne Kundskaber til selv at lede et Apotek.¹⁾

Holten skulde betale 11200 Rdlr. for Apoteket med alt hvad dertil hørte, samt for Gaarden og alle dens mur- og nagelfaste Indretninger og af denne Købesum, skulde de 3200 Rdlr. betales kontant, eller dog saa godt som straks, medens de øvrige 8000 skulde staa uopsigelige fra Kleins Side i 6 Aar og forrentes med 4%. De skulde begge snarest mulig indgaa til Kongen med Ansøgning om at faa Privilegiet overført paa v. Holten, men hvis dette mod al Forventning ikke skulde lykkes, betragtedes hele Handelen som ikke sket. Ansøgningerne blev indsendte og Stiftamtmand Knuth, der fik dem til Erklæring anbefaler, at Holten faar overdraget Privilegiet, dog saaledes at det udtrykkelig i dette paalægges ham at svare Indkvartering samt al anden borgerlig tyngde af sin Ejendom. Magistraten der

ligeledes blev spurgt om, hvorvidt det vilde være rigtigt, at Klein fik Lov til at overdrage sit Privilegium til en anden, svarer, at det ubetinget vil være til Fordel for Byen at faa en yngre Mand, da Klein nu er bleven gammel og svag og ikke mere er i Stand til at lede sit Apotek saa godt, som han gerne vilde²⁾. Under 1ste Januar 1768 faar han Bevillingen og da han allerede i Forvejen havde præsteret de i Kontrakten stipulerede Betalinger, var han nu Ejer af Helsingørs Svaneapotek. Men det var kun en kort Tid, han formaaede at hævde Besiddelsen af det, thi allerede 1773 gik han fallit, og hans Ejendom blev da stillet til Bortsalg ved offentlig Auction, af hvilke den 3die og sidste afholdtes 7de August. I Forvejen var det hele bleven vurderet, Bygningen til 2300 Rdlr. og Apotekets Medicamenter til 3000 Rdlr.

Ganske pudsigt er det at se, at den ene af de to Mænd, der vurderede Medicamenterne, og i den Anledning gik og kiggede og rodede i Krukker og Skuffer hos Holten, et Par Aar i Forvejen havde været udsat for en ganske lignende Behandling fra Apotekerens Side. Det var nemlig Cancelliraad og Hofmedicus Homuth. Denne, der var en indvandret Tysker, havde omtrent 1771 nedsat sig i Helsingør, hvor han ganske ugenert ved trykte Anmeldelser bekendtgjorde, at han solgte Medicamenter.

Dette mente Holten selvfølgelig ikke at kunne finde sig i, og han indgav saa en Klage til det medicinske Fakultet og benyttede Lejligheden til samtidig at besvære sig over Urtekræmmerne, som han ogsaa mente gik ham i Næringen.

Det er ganske karakteristisk at se, at det al Tid er de Apotekere, der pekuniært sidder mindre godt i det, der fremkommer med disse Klager. Saalænge de selv har deres gode Udkomme hører man ikke noget fra dem, saa synes de at hylde Sætningen: „Leben, und leben lassen“, men saa snart det kniber, saa hører vi dem himle op om, hvor rædsomt de bliver behandlet af deres Medborgere.

Klagen kom omsider med Fakultetets Forestilling til Magistraten, der lod begge Dele læse for baade Homuth og Urtekræmmerne. Disse sidste beraabte sig imidlertid paa de gamle Forordninger af 19de November 1687 og 20de Juni 1693, fordi de ifølge deres Laugsrettigheder mente, at have samme Privilegium, som deres københavnske Kolleger, og altsaa formelt var berettigede til at sælge visse „species simplices“ ligesaavel som Apotekeren. En Klage over en af dem, som Holten mente at have særlig godt Tag i, idet han i et Auktionskatalog, der var trykt, havde fundet 3 Vareposter opført, som han mente var absolut forbudt Urtekræmmerne at sælge, søger Magistraten at komme uden om med en Udtalelse om, at de der nævnte Varer, som de ganske vist ikke udtrykkelig indrømmer er forbudte, aldeles ingen Rolle spiller i Sammenligning med en Del andre Species, der er af langt større Betydning. Men, Gud bevares, de har selvfølgelig paalagt Urtekræmmerne at afholde sig fra Handel med alt, hvad det ikke „expressis verbis“ er dem tilladt at falholde.

Hvad Cancelliraad Homuth angaar, da ved Magistraten ikke rigtig, hvordan den skal gribe Sagen

an, saa meget mere som denne har bevist, at han har købt for et temmelig stort Beløb Medicamenter paa Helsingørs Svaneapotek, og den udbeder sig derfor Stiftamtmandens „naadigste eragtende“ i denne Sag.³⁾ Forholdet var desuden det, at Cancelliraaden havde rettet et meget stærkt Angreb paa hele Ledelsen af Apoteket, som han aabenbart fandt skandaløs, og det er ikke med Silkehandsker han tager paa v. Holten. En ganske humoristisk Herre har han været, der selv ikke i et Brev i en saa alvorlig Sag gaar af Vejen for at tournere en Vits.

Apotekeren havde fremhævet i sin Klage, at Homuth var den eneste Medicus i Staden men hertil svarer denne: „Ich kann es mit der gantzen Stadt beweisen, dasz sich hier über 10 Medici befinden, wo der eine dafür will eben so gut angesehen seyn als der andere; hier ist beständig Regiments Feldschier mit 3 bisz 4 Gesellen, hier sind 3 Stadt Chirurgi mit ihren Gesellen, die alle für grosze Medici practici passieren wollen jaso gar ansehnliche Königliche Bedient, die vermuthlich in ihrer Jugend die Barbier Profession gelernet, finden allhier einen groszen Zutrauen, so dasz uberhaupt für einen rechtschaffenen Medicus, der seine gantze Lebens Zeit allen Fleis und Kosten angewendt, wenig zu verdienen übrig bleibt.“⁴⁾

Holten opnaaede imidlertid alligevel at forskaffe sig en kongelig Ordre til Byfoged a Moinichen, om at denne, efter Apotekerens Anvisning skulde kassere alle de Medicamenter, som Homuth fandtes i Besiddelse af, og disse skulde saa sælges ved offentlig Auction og den ene Halvdel af det for dem

indkomne Beløb tilfalde Holten, den anden Halvdel Stadens fattige. Den 23de Juni Klokken 8 om Aftenen begav saa Byfogden sig sammen med Apotekeren hen i Kongensgade, hvor Homuth boede til Leje, og da denne havde faaet at vide, hvad deres Ærinde var, erklærede han, at de faa Medicamenter, der fandtes hos ham, havde han købt hos Holten, og han mente derfor i ingen Maade at være traadt denne for nær. Men Apotekeren forlangte, at den kongelige Ordre skulde opfyldes, uagtet Homuth forsikrede, at han ikke solgte af de Medicamenter, han havde men kun brugte dem til sin egen Fornødenhed. Han paatog sig at bevise med Homuths egne Regninger, at han solgte Medicin til sine Patienter og lovede at indestaa for Forretningens Følger, og Resultatet blev ogsaa, at al den Medicin, der fandtes i en Stue ind til Gaarden, blev beslaglagt. Og man maa indrømme at Homuth har haft store Fornødenheder, hvis det alt har været til eget Brug, for det var to store Kasser fulde, som Holten i forseglet Tilstand fik overleveret, og som indeholdt ikke mindre end 63 forskellige Medicamenter, for største Delen simplicia.⁵⁾

Cancelliraaden søgte senere Kongen om, at han maatte faa de beslaglagte Medicamenter tilbage, og at det maatte tillades ham selv at præparere Medicin, men det blev pure afslaaet.⁶⁾

Man kan tænke sig at det sikkert ikke har været uden en lidt kildrende Fornemmelse af Skadefryd at Homuth 2 Aar senere er vandret rundt i Svaneapoteket for at vurdere.

Ved Auctionen blev Ejendom og Medicamenter

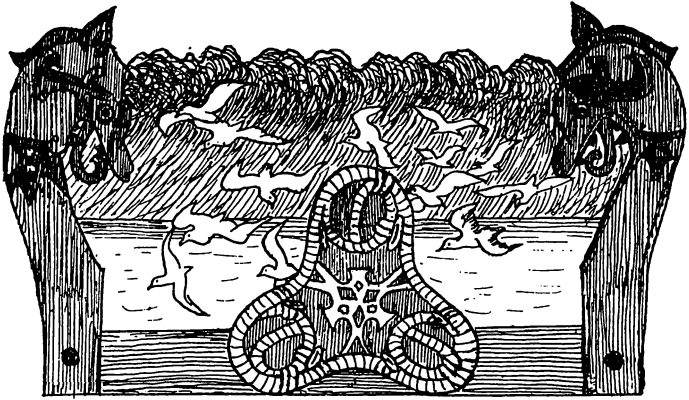
opraabt til Taksationssummen, hvorpaa Sr. Joh. Frid. Wulff bød 8450 Rdlr. „Og som efter lang Forventning og adskillige igentagne Opraab ingen højere Bud skeedte . . . . faldt derpaa Hammer-slaget“ og da Køberen havde produceret Kvittering for at den fulde Købesum var erlagt, forlangte han Skøde Det gik nu imidlertid ikke saa ganske let at faa det, for Holtens havde laant 1000 Rdlr. af Mad. Winge i København mod 2den Prioritet i sin Ejendom og da hun ikke vilde lade den udslette af Pantebogen, før den var fuld udbetalt, hvad den jo ikke kunde blive, da Købesummen kun lige dækkede 1ste Prioritet, trak det ud med Skødets Udstedelse lige til 15de Juli 1775, da der endelig faldt Dom hvorved den relaxeredes og hun henvistes til at søge sin Betaling i Holtens Falitbo.

Grunden til Holtens pekuniære Misère er det vel nu ikke nemt at faa opklaret. Om han har manglet de fornødne Egenskaber, der udkræves for at være en god Købmand, eller om han har brugt mere, end han burde, faar staa hen. Mod den sidste Antagelse strider, at han senere, med en ret hurtig voksende Familie, slog sig igennem med sin Gage, der navnlig til at begynde med ikke var særlig stor. Hvis han selv var bleven spurgt, vilde han ganske sikkert have anført, at Byen tog af, og at den i det hele befandt sig i en Nedgangsperiode. Man finder dette udtalt saa ofte og fra saa mange forskellige Sider, at man, hvor tilbøjelig man ellers kan være til at stille sig skeptisk overfor den Slags Undskyldninger, bliver nødt til at tro paa, at der har været noget om, at selv i Sundtoldens aller mest glimrende

Tid, har Helsingør ikke været en By, hvor det var helt let at slaa sig igennem, men at der krævedes strengt Arbejde og megen Dygtighed for at klare sig.

Apoteker Holten, der var gift med Anna Marie Abildgaard, en Datter af den bekendte Arkitekturmaler, og som efterlod sig adskillige Børn, vendte nu Pharmacien Ryggen og gav sig til at være Toldembedsmand. Som saadan kom han først til Næstved, men vendte senere tilbage til Helsingør, hvor han døde $16/2$ 1816.

Johan Frederik Wolf, der købte Apoteket, er født den $24/9$ 1739 i Skien, hvor hans Fader, der i 9 Aar havde været Discipel hos Pechel, var Apoteker; Moderen var sandsynligvis født Morland. Efter først at have staaet 4 Aar i Lære hos Faderen og 3 Aar hos dennes Eftermand drog han, kort Tid efter at være bleven Svend, ud for at se sig om i Verden. Først var han et Aarstid hos Frich i Roskilde, senere 2 Aar hos Mangor i København, hvorpaa han drog til Christiansstad og Friederichshald, for derpaa at vende tilbage til København, hvor han fik Plads hos Place paa Christianshavn, og derfra tog han $26/8$ 1773 sin Eksamen.

Da han søger Privilegiet, forsøger han samtidig at slippe for al Tynge og henviser til, at han har givet en ret anelig Sum for Apoteket, og desuagtet er „Næringen og afsetningen derved saa liden og ringen, at fast ingen Mand deraf kan ernære sig“,

hvis han da skal vedligeholde Apoteket i nogenlunde god Stand og svare hver, hvad der tilkommer ham.

Magistraten, der var bleven forespurgt om sin Mening, anbefaler paa det bedste Wolfs Ansøgning og fremhæver navnlig, at Apoteket trænger til Støtte, da det har mistet en betydelig Kundekreds fra Sverrig derved, at den svenske Regering har givet Apotekeren i Helsingborg ret vidtrækkende Privilegier, saa det næsten ikke er muligt at konkurrere med det.¹⁾ Ligeledes henviser den til, at Dr. Homuth og de i Byen boende Chirurger efter en Visitation har udtalt, at paa Grund af Holtens daarlige økonomiske Forhold manglede der mange Apotekersager, saa der vilde ikke gaa faa Penge med til at bringe det i ordentlig Stand, hvilket, da Wolff gør Indtryk af at være en paapasselig og akkurat Mand, nok vil lykkes. Ogsaa disse Omstændigheder, synes den, taler for, at hans Ansøgning bevilges²⁾, og det synes ogsaa, som om det er lykkedes for ham at slippe nogenlunde billigt, i ethvert Tilfælde for en Tid. I 1786 forespørger Stiftamtmanden i Anledning af en Ansøgning, der var indkommet til Kancelliet fra Apoteker Bøggild i Aarhus om at være fri for borgerlige Skatter i Henhold til Medicinalforordningen af $\frac{4}{12}$ 1672 om, hvorledes der forholdes med Helsingørs Apotek. Magistraten svarer, at saavel Wulff som hans Formand v. Holten blev ved deres Privilegiiholdelse tilpligtede efter Kleins Død (der havde særdeles Befrielse for Indkvartering Skats Svarelse) at betale Indkvarterings Skat af Apoteker Gaardens Grund,

og saalænge de ikke foretog sig anden Handel end med Apotekervarer og Specerier, som henhører til og sælges som Medicin, eller drev nogen anden borgerlig Næring, saa har de bestandig været fri for at svare nogen Indkvarterings-Skat, undtagen som meldt af Husets Grund og deres andre Ejendomme, hvilken endnu bestandig betaales og erlægges til Byens Kæmner Kasse.³⁾

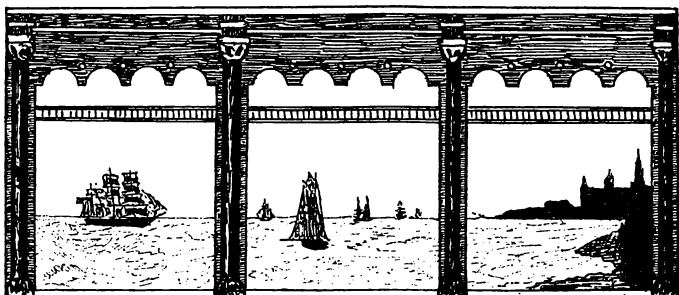
Wolf har imidlertid ogsaa haft andre Interesser end at slippe saa billigt fra sine Skatter, som muligt. Frimureriet havde netop paa denne Tid begyndt at vinde større Udbredelse i Danmark, og den ¹³/₁₂ 1779 oprettes Logen „Maria til den røde Ørn“ i Helsingør. Det er maaske rimeligt at antage, at Wolf har været mellem de Mænd, der har været virksomme i dens Tjeneste. I alt Fald er han samme Foraar bleven optaget i Ordnen i København⁴⁾, og Sandsynligheden taler jo saa for, at han, da der indstiftedes en særlig Loge i Helsingør, er overgaaet til denne. Hvor denne, den første helsingørske Loge, til at begynde med har haft Lokale vides ikke, men i 1790 købte den Oberstinde Eigtveds Ejendom paa Hjørnet af Sophiegade, som den imidlertid allerede igen afhændede det følgende Aar, og Logen synes at være ophørt faa Aar efter.

Nogle Aar efter, at han er kommet til Byen, gifter han sig med en ung Pige her fra, Charlotte Claudine Andresen. Hendes Fader var Kontrollør ved Øresunds Toldkammer og hørte saaledes til Byens Spidser. Af Børnene, der var ialt fire, overlevede kun den ældste Søn Faderen, og han blev 1802 cand. pharm., men da havde han allerede

længe været forældreløs og ude blandt fremmede. Wolf døde nemlig temmelig ung, knap 47 Aar gammel, og hans Enke ansøgte straks om Tilladelse til at fortsætte Bedriften mod at lade Apoteket bestyre ved en Provisor, og det blev ogsaa bevilget hende i Betragtning af de mange Penge, hendes afdøde Mand havde bundet i Forretningen.

Den Mand, paa hvem Valget til Provisor faldt, og hvis Søn og Sønnesøn kom til at lede Helsingørs Svaneapotek efter ham, var en Præstesøn fra Hedensted ovre ved Vejle. Under hans støtte og solide Styrelse arbejdede det sig lidt efter lidt ud af alle økonomiske Vanskeligheder, saa da han overdrog det til sin Søn, kom denne maaske nok til at sidde haardt i det paa Grund af de ret betydelige Udredelser, han havde at præstere, men Foretagendet var godt, der var oparbejdet en Forretning, der havde alle Betingelser for at kunne føde sin Mand, og de følgende Ejere fortsatte trolig i det Spor, der var givet.

Om Jens Foss Steenberg, som han hed, er der ikke meget at meddele. De tidligere Dages hyppige Stridigheder med Læger og Chirurger var taget meget af, og selv om vi kan se, at de endnu kan blusse op, som det skete under Sønnen, Schach August, saa var det ikke mere to fjendtlige stridende Magter, der hver for sig skulde se, hvem af dem, der var i Stand til at skrabe det mest mulige til sig, men to allierede, der i Forening arbejdede for deres lidende Medmennesker. Allerede fra ganske

ung af arbejdede Sønnen med i Faderens Virksomhed, og begge to kan i lige Grad tilegne sig en Del af Æren, for at Helsingørs Apotek blev et Mønster til Efterfølgelse.

I 1827 ansøgte cand. pharm. Andresen om at maatte anlægge en Handel i Helsingør med Ret til at sælge teknisk-kemiske og cosmetiske Præparater samt tillige at være Materialist. Det danske Kancelli sendte den til Amtmanden i Frederiksborg for at indhente Oplysninger i Sagen, og denne lod den gaa videre til Stiftsfysikus, der den 25. August afgav Erklæring i Sagen. Denne gik ud paa, at der efter hans Formening intet kunde være til Hinder fra Medicinalvæsenets Side for en saadan Handel som den førstnævnte, nemlig med teknisk-kemiske Præparater, s. s. Parfumer, vellugtende Vande, Olier og Spirituser, Pomade, cosmetiske Midler, Chokolade, teknisk Forædling af Brændevin, syltede Frugter og flere lignende Ting, som ikke hører til medicinsk Brug, eftersom derved intet væsentligt Indgreb gøres i Apotekerens Rettigheder. Men han anser det til Betyggelse for det offentlige for tjenligt, at Ansøgeren tilholdes, for Fysikus at opgive de Midler, som han agter at benytte sig af ved Tilberedelsen af sine Præparater, ligesom det vilde være ønskeligt om Destillationen, hvis han fik Tilladelse hertil, blev underkastet Fysikus eller en anden medicinalkyndig Embedsmands specielle Opsyn og Undersøgelse i Forening med Stedets Øvrighed.

Hvad derimod det andet Privilegium angaar, at forene Materialhandel dermed, er Fysikus af den Mening, at det ikke kan ske uden stor Skade for

den i Helsingør privilegerede Apoteker. Apoteket, som af ham i Efteraaret er blevet visiteret, fyldestgør i enhver Henseende baade Indbyggernes og Lægernes Fordringer, da der baade til Stadighed er et tilstrækkeligt Forraad af gode Lægemidler, og Ekspeditionen sker med Orden og Præcision, og det var ønskeligt for den offentlige Sundhedspleje, at Byen altid havde et saa velholdt og velbestyret Apotek, der er aldeles tilstrækkeligt for Staden og dens Omegn. Men dette vilde næppe blive Tilfældet, hvis den Handel, der nu er drevet af en Mand med Kraft og Energi, deltes imellem flere.

Vel er der Forskel paa Materialistens Handel og Apotekerens, for saa vidt som den førstnævnte kun maa sælge i større Partier. Men dels vilde Apotekeren, selv om Materialisten nøje holdt sig denne Regel efterrettelig lide et føleligt Afbræk, eftersom han jo ogsaa har Ret til at sælge i større Kvantiteter, dels vilde det være vanskeligt at hindre Misbrug ved en Kombination af en gros Handel med Medikamenter med en detail Handel med Varer, der i høj Grad nærme sig til Apotekervarer, eller i Virkeligheden er det. Man maatte frygte, at der vilde blive gjort Indgreb i Apotekerens Rettigheder at udsælge Medikamenter i mindre Kvantiteter, et Misbrug, som vilde være saa meget vanskeligere at hindre, som en Grænse mellem teknisk-kemiske Præparater og virkelige Medikamenter vilde være næsten umulig nøje at bestemme, og Ansøgeren desuden er praktisk Pharmaceut. Desuden er det tvivlsomt baade om en Materialhandel vil kunne gaa for Vedkommende da alle større Apoteker for-

synes med Varer fra Udlandet og de mindre uden Tvivl vil vedblive at forsyne sig fra København og om de Midler, som Supplicanten efter Ansøgningens Ord disponere over, er tilstrækkelige til en saadan Handels Anlæg.

Af de anførte Grunde tør Fysikus ikke anbefale denne Del af Ansøgningen, hvorimod den ansøgte Tilladelse til at anlægge Handel som Destillatør, med Ret til at udsælge de ovennævnte Præparater, ikke kan møde nogen Hindring fra Medicinalvæsenets Side, navnlig hvis de af ham anførte Betingelser knyttes til Privilegiet, ligesom der heller ikke var nogen Tvivl om, at Ansøgeren besad den nødvendige Indsigt og Duelighed til at forestaa en saadan Handel.

Allerede et Par Aar i Forvejen havde der været Tale om, at der skulde anlægges et Apotek til i Helsingør. Steenberg havde i den Anledning henvendt sig til Fysikus Lunding og af ham faaet en glimrende Anbefaling og en Attest for, at han drev sit Apotek godt. Men samtidig sender Fysikus ham et privat Brev, i hvilket han fremsætter sin Mening paa en saa klar og tydelig Maade, at det nok kan fortjene at fremdrages. Det lyder saaledes:

„Vedlagt giver ieg mig den Fornøjelse at tilsende deres Velædelhed den forlangte Attest, som ieg ønsker at maatte være til ret megen Gavn; om muligt med denne, men sikkert med næste Post skal ieg tilskrive min Svoger om denne Sag, som interesserer mig særdeles meget. Ieg har desværre alt for mange smaae maadeligt forsynede og slet

bestyrede Apotheker i mit Physikat, til at ieg skulle ønske at see dem formerede med et à to endnu, hvilket ville tidligt eller sildigi blive Tilfældet, hvis der oprettes eet Apothek endnu i Helsingør. Det ville være mig særdeles kjært, om denne Sag kom til min Erklæring da ieg saa fik Lejlighed til at sige min Mening om disse mange smaae Apotheker, der ere en sand Fortred for Publicum og Læger. Et Apothek maae af Regjeringen betragtes som at være til, ej for at en Mand kan have et Levebrød, men for Publicums Skyld, og dette er meget bedre tjent med at een nogenlunde velhavende Apotheker leverer det gode Varer, end at to Prakkere nødes til at bedrage det med slette Varer, og af Mangel paa veloplærte Folk at lade Uorden og Forsømmelighed faae Overhaand i deres Apotheker. Hertil kommer at det er yderst ubehageligt for Physicus at visitere slette Apotheker.

De kan altsaa forlade dem paa, at ieg skal gjøre alt, hvad ieg formaaer (hvilket da rigtignok ej er ret meget) for at forhindre et nyt Apotheks Anlæg i Helsingør.

Lunding.“

I 1830 var der igen Tale om at oprette et nyt Apotek i Helsingør, og dette gav Steenberg Anledning til at fremsætte en Del Betragtninger over Apothekerforholdene i Helsingør. Først og fremmest hævder han, at det langt fra er en saa lukrativ Forretning, som det af mange anses for at være og udraabes for, og han anfører som Grunde dertil en hel Del lokale Forhold. Medens saaledes Apotekerne i andre Købstæder have en ikke ringe Omsætning med Om-

egnen er Indtægten paa denne Konto for Helsingørs Vedkommende næppe over 200 Rdlr. aarlig. Beboerne paa Hellbæk, der ligger saa nær Byen, forsynes med Medicamenter af Stedets Læge, der ligesom den nærmeste Distriktsfysikus næsten leverer alle deres Patienter den Medicin, de bruge; Usserød Fabrik faar sandsynligvis sit Forbrug fra Frederiksborg, og større Gaarde og Ejendomme findes der kun faa af i Oplandet. Hvad Omsætningen til selve Byen angaar, saa er den heller ikke saa stor, som man ved en flygtig Betragtning skulde antage, for uagtet der baade paa Kronborg og i Helsingør ligger en betydelig Garnision, saa bringer dette dog ikke nogen Indtægt, da der er et eget Militærapotek. Der er ikke faa engelske Familier, der til Stadighed fra England forsyner sig med de Medicamenter, de personlig bruge, og Hovedstadens Nærhed og den livlige Forbindelse med den bevirker, at ikke saa ganske faa enten paa Grund af personlige Forbindelser eller af andre ikke nærmere paaviselige Motiver, henter deres Forbrug paa de københavnske Apoteker, uagtet, de godt kan faa de samme Varer i Helsingør.

Hvad endelig Indtægten af de søfarende angaar, saa er denne langt fra saa stor, som den tidligere har været. En af de Grunde, der bevirker dette er, at alle engelske og amerikanske Skibe er forpligtede under Straf at være forsynede med Medicinskister, inden de sejle hjemme fra, og mange af de andre Nationer har det ogsaa, saa det hører ikke til de almindelige Tilfælde, at de søge Hjælp i Land.

Han henviser dernæst til, at paa Grund af den særlige Art af hvilken Helsingørs Handel er, an-

vendes der mange Midler, der er ukendte andetsteds, for at erhverve Kunder og Søgning. Hvis der nu var to Apoteker, vilde det samme blive Tilfælde i dette Fag vistnok til stor Skade for Publikum i Almindelighed. Steenberg, der er barnefødt i Byen og har tilbragt sine fleste Leveaar i Helsingør, ved hvorledes det gaar til i de andre Forretninger og udkaster et Billede af, hvorledes de to Apotekere konkurrere. Der vilde blive givet Procenter til dem, der skaffede Kunder fra Søen, Procenter til alle Vedkommende, der kunde have Indflydelse paa Søgningen, der vilde aabnes en vid Mark for Protection og Familieintriger m. m., som det desværre er almindeligt i de andre Forretninger. Følgen deraf vilde blive, at den mere retsindige og delikate maatte trække det korteste Straa og under alle Omstændigheder, da to Apotekere kun vilde have et maadeligt Udkomme, hvor nu en kan leve godt, saa blev de nødt til at benytte dem af deres Privilegium til ogsaa at handle med andre Varer, og derved vilde deres Opmærksomhed og Interesse blive delt imellem det, der er deres rigtige Fag og andre Forretninger. De vilde derved afholdes fra at anvende al deres Tid til at studere de Videnskaber, som Apotekerne særlig bør lægge sig efter og ikke mere være i Stand til at holde deres Officin saa komplet forsynet, som ellers.

Endelig fremsætter han en Del mere personlige Indvendinger, idet han henviser til, at han maa svare sin gamle Fader en betydelig Afgift og desuden afdrage paa Købesummen og henviser til Slut til de meget smigrende Udtalelser fra baade den

nuværende og afdøde Fysikus om sin Duelighed som Apoteker og konkluderer tilsidst derhen, at han af alle de fremførte Grunde haaber paa at blive fri for en Konkurrent.

Selv om det jo er rimeligt, at Steenberg har set noget ensidigt paa Sagen og væsentlig fremhævet de Momenter, der talte for, at han blev fri for Anlægget af et konkurrerende Apotek, saa har hans Grunde dog vundet Indgang hos de Mænd, der skulde træffe den endelige Afgørelse, og han fik foreløbig Lov til at være ene. Men Sagen kom atter paa Bane i 1837, og nu naaede den frem til Borgerrepræsentationen i Helsingør. Kancelliet havde forlangt en Erklæring om, hvorvidt det maatte anses for hensigtsmæssigt og gavnligt, at et nyt Apotek blev etableret i Byen ved Siden af det alt bestaaende, og i sit Møde den $\frac{3}{8}$ 1838 valgte Byraadet en Komité paa 5 Medlemmer for at tage Sagen under Overvejelse og afgive Betænkning derom. Allerede Ugen efter var denne færdig med sin Betænkning, som blev vedtaget og tilstillet Magistraten.

Byraadet udtaler i denne, at der har været fremsat forskellige Meninger om, hvorvidt et nyt Etablissement, som det foreslaaede, maatte anses for gavnligt for Kommunen. Nogle mente, at naar et nyt Apotek etableredes ved Siden af det bestaaende, vilde man faa baade lavere Priser og „moralsk Garanti“ for gode Varer, og at det derfor vilde være heldigt, om et saadant blev anlagt. Andre derimod var af den Mening, at der ved et nyt Apotek ikke kan ventes de samme Fordele, som ved Konkur-

rence i andre Næringsfag, eftersom baade den gamle og den nye Apoteker er forpligtede til at holde gode Varer og berettigede til at forlange Betaling efter Medicinaltaksten. Selv om nu den nye Apoteker i Begyndelsen vil søge at tilvende sig Kunder ved at sælge under Taksten, saa er dog al Rimelighed for, at han meget snart vil blive enig med den gamle om at holde dennes Udsalgspriser. Ligesom dette kun vil være en forbigaaende Fordel for Indbyggerne, saaledes er det heller ikke rimeligt, at Konkurrencen og de nedsatte Priser vil forøge Afsætningen af Apotekervarer, eftersom det er Trangen til disse og ikke den lave Pris, der faar Folk til at købe dem. Desuden mener man, at Garantien hos en velhavende Apotheker er større med Hensyn til at levere gode Varer, end hos to eller flere, der paa Grund af, at deres Apotek ikke indbringer dem tilstrækkeligt til at leve af, maa give sig af med Urtekram- og Vinhandel.

Men hvad enten nu Repræsentanterne er af den Anskuelse, at Anlægget af et nyt Apotek maa anses for gavnligt eller skadeligt i al Almindelighed, saa er de dog fuldstændig enige om, at det med Hensyn til den etablerede Apotekers økonomiske Stilling maa anses for særdeles betænkeligt at anlægge det. Han havde nemlig købt sit Apotek til en Pris, som det vilde have været fuldstændig meningsløst at betale for det, hvis det ikke havde været i Haab om, i det mindste for en lang Aarrække at blive eneste Apoteker i Helsingør, og dette fremgik end yderligere af, at han foruden den høje Købesum forpligtede sig til at svare Faderen, af

hvem han købte, en betydelig aarlig Afgift. Nu var denne Forpligtelse ganske vist faldet bort ved Faderens Død, men saa var der kommet andre nok saa trykkende i Stedet for. Han skulde nu ikke blot svare sin Moder en aarlig Afgift men tillige forrente Restkøbesummen som er 14000 Rdlr. og afdrage 2000 Rdlr. aarlig paa den, saaledes at Apotekets Overskud blev mindre end hidtil. Steenberg havde til Magistraten indleveret et Uddrag af sine Bøger der viste, at Gennemsnitsoverskudet i de sidste 5 Aar havde været 3160 Rdlr. Dette Uddrag var sammenholdt med Apotekets Bøger og attesteret af Raadmand Rogert og Stadsfysikus Klem og ved at lægge denne Sum til Grund, kom Byraadet til det Resultat, at han for Fremtiden vilde have 2500 Rdlr. at leve af, og da han havde en meget talrig Familie at forsørge, mente man at han, hvis han fik et nyt Apotek at konkurrere med, vilde ligge under i Kampen.

Men naar der var gaaet 7 Aar, saa havde, hvis de Beregninger, der var opstillede, holdt Stik, Steenberg afbetalt sin Gæld og faaet de fleste af sine Børn opdragede, og saa kunde det være rigtigt at tage under Overvejelse, om det var hensigtsmæssigt at oprette et nyt Apotek; den gamle og den nye Apoteker vilde da omtrent have lige Chancer.

Da det jo imidlertid ikke kunde nægtes, at Steenbergs Indtægter, selv om de ikke kunde taale at deles med en anden Mand, i Forhold til andre borgerlige Næringsveje maatte siges at være rundelike, saa mentes det, at der var Rimelighed i at han, saa længe han var Eneapoteker i Helsingør deltog

i alle borgerlige Tynger, og foruden den Rabat, han alt ydede Fattigvæsenet paa Medicin, betalte det en passende aarlig Kendelse, om hvilken der jo altid kunde forhandles nærmere, og hvis det blev ordnet paa denne Maade, vilde det sikkert være til Gavn baade for Steenberg og Kommunen, idet den sidste vilde faa en sikrere Fordel end den, der kunde hentes af Konkurrencen mellem to Apotekere.

Dette blev da ogsaa paa det nærmeste den endelige Ordning, men den var jo rent midlertidig, idet Sagen om syv Aar igen skulde tages op til fornyet Drøftelse. Ganske vist havde Sundhedskollegiet paa det kraftigste anbefalet, at der oprettedes endnu et Apotek i Helsingør, dog med det Forbehold at der paalagdes den ny Mand, der skulde etablere sig, foruden Anlægsomkostningerne ved det nye Apotek at betale enten en vis Sum en Gang for alle eller ogsaa et fast aarligt Vederlag i visse Aar til Steenberg, som nogen Erstatning for det store og pludselige Tab ved det nye Etablissement. Hvis dette ikke kunde opnaas, mente derimod Sundhedskollegiet ligesom Amtmanden og Magistraten, at Anlægget hellere burde udsættes, til Steenberg havde afbetalt de 14000 Rdlr., og Kancelliet resolverede at et nyt Apoteks Anlæg i Helsingør ej kunde bevilges.

I Aaret 1843 havde Steenberg en for ham sikkert ærgerlig Sag med tre af Byens Læger. Disse havde indsendt en Forespørgsel til Sundhedskollegiet „om Helsingørs Apotek er berettiget til at falholde Medicin til de her anløbende Skibes Mandskab, samt om Haandkøb er tilladt, og hvad der forstaas ved Haand-

køb“. I den Anledning anmodede Stadsfysikus Klem Apotekeren at oplyse:

1) Hvorledes der paa Apoteket forholdes med Udlevering efter fremmede Recepter, hvorvidt det undersøges, om de er udstedt af en autoriseret Læge for Køberen, eller om der ogsaa dispenseres efter Kopier af Recepter?

2) Hvilke Regler der følges med Hensyn paa Bestemmelsen af hvilke Medicamenter der tør sælges i Haandkøb, om der i saa Henseende følges andre Regler med Hensyn paa Udlændinge end Byens Indvaanere?

3) Om der efter Købernes Forlangende sammenblandes forskellige Lægemidler inden Udleveringen?

4) Hvorledes der forholdes naar der forlanges Lægemidler mod et eller andet bestemt opgivet Sygdomstilfælde?

5) Om Afsætningen af Medicin til de søfarende og navnlig efter medbragte Recepter og i Haandkøb i de senere Aar er tiltaget eller aftaget?

Steenberg svarer under 9de Juli paa de forskellige Spørgsmaal. Han meddeler, at de fremmede Recepter, der komme paa Helsingørs Apotek, som oftest have været benyttet i længere Tid af vedkommende Patient og er skrevet af deres Lands Læger, og blive som saadanne recepterede. Kopier forekomme yderst sjældent, og blive kun recepterede, naar Lægemidlet er af en saa uskyldig Natur, at det ogsaa kunde udleveres i Haandkøb. Med Hensyn til dette retter man sig paa Apoteket efter Forordningerne, men nøje at opgive hvad der sælges til Søen er ikke let. Naar der forlanges Medica-

menter til et Skibsapotek, og de til dette hørende Glas medbringes, saa fyldes de. Ingen Medicamenter sammenblandes efter Køberens Forlangende uden Hoffmans- og Rabarberdraaber, Kamfer- og Sæbespiritus og lignende. Naar der forlanges Medicin mod en eller anden bestemt opgiven Sygdom, henvises vedkommende stadig til Lægerne. Hvad endelig Afsætningen af Medicin til Søen angaar, saa er den aftaget betydeligt. De medbragte Recepter er faa, Haandkøbet større uden dog at være omfattende.

Endelig slutter han med at erklære, at han meget vel kender Forordningen af 17de Januar 1809, men saa længe der kan huskes tilbage, er fremmede Nationers Recepter bleven ekspederede paa Apoteket, uden at det er bleven paataalt. Steenberg har ogsaa for at kunne fremme disse Recepters Expedition paa bedste Maade, sat sig i betydelige Omkostninger ved at anskaffe de fremmede Landes Pharmacoper, flere sjeldne og kostbare Medicamenter, og han hævder, at det er ikke for Fordelens Skyld, at de blive ekspederede, da de allerfleste af dem rimeligvis, hvis de blev afviste vilde komme igen med en Læges Underskrift til Apoteket, men fordi det stedse har været Skik, for ikke at fremkalde unødigt Sinken og Udgift for de søfarende, navnlig paa en Tid, hvor der ellers gøres alt muligt for at gøre Opholdet ved Øresunds Tolderlæggelse saa lidt trykkende som muligt.

Den 5te August overdrager saa det kgl. Sundhedskollegium Stadsfysikus Klem at meddele Apotekeren, at det „ifølge de indhentede Oplysninger

ikke finder Anledning til at paalægge Apoteker Steenberg nogen Forandring i hans hidtil brugte Fremgangsmaade i at falholde Medicin eller til ellers at tage videre Forholdsregler.“

Men nu rykker hans Modstandere frem med det svære Skyts. Hovedmanden for den var cand. chir. Galschjot, der udtaler sin Forundring over, at Stadsfysikus har indhentet sine Oplysninger om, hvorvidt Steenberg har handlet lovligt eller ikke, hos denne og ikke hos Byens Læger, for dersom dette var sket, havde Sundhedskollegiet sikkert faaet et andet Syn paa Sagen. Han fremsender to Erklæringer fra Bataillonschirurg Kølpin-Ravn og Regimentschirurg Bischoff og meddeler selv to Tilfælde, som han mener egner sig for Collegiets Opmærksomhed, og han tilføjer „da Vidner ei kunne tilvejebringes, er jeg villig til med min Ed at bekræfte Sandheden.“ Det ene Tilfælde gaar ud paa at hans Tjenestetyende en Dag i Mai Maaned var kommet ind paa Apoteket og havde, medens hun ventede der, set at en Sømand med et tilbundet Øje var kommet derind, havde faaet sit Øje undersøgt, hvorpaa der var bleven sagt ham, hvordan han havde at forholde sig. Det andet var en Fisker fra Humlebæk, der ved et Stød havde faaet et Saar paa Haanden, mod hvilket der var bleven ham udleveret en Salve, der imidlertid foraarsagede ham saa store Smerter, at han maatte ophøre med Brugen deraf, da han ellers (som han udtrykte sig) vistnok var creperet. Ikke desto mindre henvendte han sig der igen men blev saa henvist til en Læge.

De Tilfælde som de to Kolleger anfører er

omtrent af samme Beskaffenhed, idet Bischoff væsentlig anfører Eksempler paa og anker over, at der ekspederes efter Recepter fra Udlandet, om hvilke man ikke en Gang ved, om de er udstedt af en Læge, medens Ravn mener, at Apotekeren og hans Personale ligefrem optræder som Læger og giver Konsultation. Et af de Eksempler, han anfører, er karakteristisk for Lægernes Opfattelse af deres Eneret til at tage sig af syge Folk. En fremmed Sømand havde æsket Apotekerens Raad angaaende en Blodgang, men var bleven afvist, og der var senere ikke paa Apoteket indleveret nogen Recept for hans Sygdom. Ravn fremhæver nu „at han (Apotekeren) allerede deri havde overtraadt sin Pligt, idet han havde undersøgt Patientens sygelige Tilstand, naturligviis i den Hensigt at give ham Medicin derfor.“ Hvorfra han nu ved dette, der modsiges af hans egen Beretning om, at den syge blev henvist til en Læge uden at faa Medicin, er ikke let at se, og man kan nok forstaa at Steenberg havde let Spil lige over for saa latterlige Anklager.

Efter først ganske kort at have imødegaaet de enkelte Punkter, og henvist til at indhente Forklaring ikke blot hos hans nu havende Personale, men ogsaa hos dem, han tidligere har haft, og hvis Opholdssted han nærmere opgiver, slutter han saaledes: „Da Sagen imidlertid nu er kommen saavidt, at de Beskyldninger Man fremfører imod mig, ikke alene gaae ud paa at der finder Misligheder Sted ved Udleveringen af Medicin paa mit Apothek, men at der navnlig ogsaa der udøves uberettiget Lægepraxis, saa hverken kan eller vil jeg lade slige Be-

skyldninger gaae upaatalte hen, og jeg kan derfor heller ikke tilbageholde mit Ønske, at det maa blive paalagt de 3 Hrr. Læger, som have fremført Klager til Sundheds Collegiet imod mig, nærmere at bevise disse, hvorom jeg herved tillader mig at anmode Hrr. Stadsphysicus at gjøre Indstilling til Collegiet, idet jeg nærer det Haab, at dette Collegium, forsaavidt de nævnte Læger ikke see sig istand dertil, ikke vil nægte mig den Satisfaction, at ville tilkjendegive dem dets Misbilligelse af deres Fremgangsmaade ved saa uretfærdigen at anklage mig, som om jeg havde handlet ulovligt, hvor der ikke havde været mindste Grund til Klage.

Sluttelig tør jeg endnu med Hensyn til Hr. Doctor Galschiøts Ytringer om det Ønskelige i, at hans Collegers Erklæring denne Sag betreffende var bleven indhentet, for at Sundhedscollegiet kunde se den i sit rette Lys, anmode Hr. Stadsphysicus, forinden De gjør Indstilling til dette Collegium, i saa Henseende at indhente den fornødne Erklæring fra de øvrige Herrer Læger her i Byen, da det ogsaa vil være mig kjær, at Collegiet faaer Lejlighed til at erfare, hvorvidt disse formene at have Grund til Klage over mig og mit Apothek“.

Hvorvidt disse yderligere Erklæringer er bleven indhentede, ser jeg mig ikke i Stand til at oplyse, men de er i saa Tilfælde ganske sikkert faldet ud til Steenbergs Fordel, noget han heller næppe et Øjeblik har været i Tvivl om, thi den ²⁹/₁₂ 1843 afgik følgende Skrivelse:

„Hr. Stadsphysicus Klem har ved Skrivelse af 30. f. M. tilstillet Sundheds Collegiet Deres Betænk-

ning med Bilage angaaende de af Candidat Galsehiøtt, Regimentschirurg Ravn og Bataillonschirurg Bischoff fremførte Klager, saavel over, at Apotheker Steenberg i Helsingør sælger Medicin efter fremmede Recepter og i Haandkjøb som ogsaa over uberettiget Lægepraxis paa Apotheket.

Efter hvad bemeldte Documenter indeholde, finder Collegiet ei alene, at Apotheker Steenberg derved maa ansees aldeles disculperet, men og at Collegiet maa anmode Hr. Stadsphysicus om, at give Candidat Galschiøtt en Paamindelse om, for Fremtiden at afholde sig fra saa lidet begrundede Klager og tillige tilkjendegive Regimentschirurg Ravn og Bataillonschirurg Bischoff, at Collegiet har anset Deres Angivelser imod Apotheker Steenberg at være uden Betydning.

Om Forestaaende udbede vi iøvrigt Apotheker Steenberg behageligen meddeelt Underretning.

O. Bang. Withusen. Thal. Eschricht. C. Otto.

Decanus.

Trier. Müller. Bendz. Møller. Hoppe.

J. A. Beck.

Til

Bondo.

Hr. Stadsphysicus Klem“.

Af denne Kamp gik Steenberg saa ud som absolut Sejerherre, og det samme var Tilfældet, da Spørgsmaalet om det andet Apoteks Oprettelse fire Aar senere igen kom frem. De Argumenter, der fra begge Sider fremførtes var omtrent de samme som i 1838, uden at der fremkom noget særligt nyt af Interesse. Imidlertid skrev den nye Fysikus i Sjæl-

lands nordre Fysikat et Brev til Apotekereren, der giver et godt Begreb om, hvorledes de Mænd, der havde at kontrollere hans Virksomhed, saa paa denne, og som derfor her skal gengives:

„Deres Velædelhed har i Skrivelse af 19de sidstl. underrettet mig om, at det sidst 1838 omhandlede Spørgsmaal om et nyt Apotheks Anlæggelse i Helsingør atter er kommen paa Bane i hvilken Anledning de ønsker min Attestation om, hvorledes jeg ved Visitatserne har fundet deres Apothek samt Tilkjendegivelsen af min Mening om Ønskeligheden af, at der i Helsingør endnu anlægges et Officin.

Ligesom Stadsphysikus Klem, Regimentschirurg Møller og de øvrige Herrer Læger i Helsingør pleie i deres aarlige Medicinal-Beretninger at yttre sig om Apothekets fortrinlige Stand, saaledes er det mig en Fornøjelse at udtale ogsaa min Anerkjendelse deraf i Henhold til de af mig besørgede Visitatser, at udtale ogsaa min Bevisthed om Deres Velædelheds særdeles Interesse for Apotheket og endnu i de seneste Aar iværksatte bekostelige Forbedringer af Sammes Tilbehør. I Apothekerens Personlighed har efter min Overbevisning Helsingørs By og Omegn fortiden en sikrere Garanti end i og for sig kan tilvejebringes ved forøget Concurrence, i hvilken Henseende den Omstændighed kommer i Betragtning, at Helsingørs Nærhed ved og saare levende Samfærdsel med Kjøbenhavn end mere gjør det til Nødvendighed for Apothekereren dersteds end i de fleste andre Landets Købstæder ideligen at holde Skridt med Tiden og betragte selve Hovedstadens Apothekere som hans Concurrenter; at dette sidste er

Tilfældet med Deres Velædelhed er ved Visitatserne fremlyst af Deres rundelige Forsyning med ikke-officielle farmaceutiske Nyheder, dog end bedre fremlyst af den Forfatning, hvori Apotheket i sin Helhed befinder sig. — Denne bærer vistnok Præget af Eierens oeconomiske Velvære, som nødvendigviis betinger hiin, men nødvendigviis ogsaa maa lide et væsentligt Afbræk ved et nyt Officins Anlæggelse i i Helsingør. Det er indlysende, at forskjellige siden 1838 indtraadte Forandringer allerede maae virke endeel hæmmende paa Deres Erhverv; siden 1838 ere Filial-Apothekerne i Hirschholm og Frederiksværk blevne oprettede; siden nysnævnte Aar er vistnok Hillerød Apothek undergaaet ei uvæsentlig Forbedring; siden hiin Tid er blevet almindeligt, hvad det ikke nytter at ignorere, og hvad jeg har andraget for det Kongelige Sundheds-Collegium, navnlig i Skrivelse af 22de April f. A., at nemlig praktiserende Læger paa Landet dispensere Medicin med eller uden særlig Tilladelse. Dette yttrer Deres Velædelhed ei blot om Distriktslæge, Assessor Klingberg, som besidder jus dispensandi, men ogsaa om de øvrige Læger i Deres nærmere Omegn, og det er en Selvfølge, at Frequentationen af deres Officin især Indtægten pro labore derved lide. Hvorvidt nu i Fremtiden 2 Apothekere i Helsingør ville kunne ernære sig uden uvedkommende Næringsdrift, maa jeg lade henstaa uafgjort, Byen vilde formeentligen under nuværende Omstændigheder snarest risqvære Tab, dersom Oprettelsen af et nyt Officin skulde medføre Nødvendigheden af, at de respektive Eiere maatte hengive Interesse og pecuniar Kraft til

Brændeviinsbrænderi, Urtekramhandel eller deslige. Hvad nu Helsingørs Omegn angaaer maatte det vel komme under nærmere Overveielse, om et for denne beregnet nyt Apothek ikke hellere skulde anlægges i Esbønderup, hvor Sygehuus og Distriktslæge forefindes, end i nysnævnte Kjøbstad.

Nordre sjællandske Physikat 22de Marts 1847.

S. T.

Uldall.

Herr Apotheker Steenberg i Helsingør“.

Ved Siden af sin store Kærlighed tll sit egentlige Fag, Pharmasien, nærrede Steenberg en levende Interesse for Kendskabet til Danmarks Fuglefauna. Han besad selv en betydelig Samling af udstoppede Fugle, og hans Iagttagelser og Optegnelser vedrørende Nordsjællands Fauna er bleven benyttede i stort Omfang bl. a. af Kjærbølling i hans Bog „Skandiaviens Fugle“.

Ved Siden af sin ubestridelige Dygtighed og sine omfattende Kundskaber, skal Steenberg ogsaa have været en meget myndig Mand, der havde en stærkt udpræget Villie og forstod at gøre denne gældende. Og naar det ikke gik, som han vilde, det skulde gaa, var han ikke bange for at gribe kraftigt ind. Det fortælles saaledes, at Apotekerkarlene mere end en Gang har faaet at føle, at han kunde „tage et Tag og give en hjælpende Haand“ hvis han mente det gjordes fornødent for at opretholde Ordenen i sin omfattende Bedrift.

Schack Steenberg var gift med Chartotte Elisabeth Lawætz, en Datter af Justitsraad Lawætz, med hvem han havde 11 Børn, af hvem Charles, født

²⁵/₁ 1829, efter at han i 1851 havde taget pharmaceutisk Eksamen ved Privilegium dat. ¹⁷/₁₂ 1862 overtog Helsingørs Apotek. Han solgte det igen efter en Del Aar til James Henry Foersom, og denne afstod det atter til dets nuværende Ejer Johannes Rink. Men disse tre sidste Ejere ligger vor egen Tid saa nær, at de have et berettiget Krav paa, at deres Gøren og Laden endnu ikke overgives til Beskuelse for alle og enhver, og det bør overlades til en senere Tid at behandle det Indskud de har givet i Livet i Helsingør, og jeg vil da slutte denne lille Skildring med et Ønske, der i 1830 udtaltes af Fysikus Arends, og som med en lille Omskrivning lyder saaledes:

Gid den Orden og Nøjagtighed i Ekspeditionen, som næsten altid har udmærket dette Apotek samt dets Ejeres Iver, Nidkærhed og fortrinlige Duelighed i deres Fag maa bevares til Gavn for den folkerige Stad og dens Omegn.

Kildeangivelser.

I pag. 1—6.

- ¹⁾ Sjæll. Reg. No. 12 fol. 172 flg. — ²⁾ Hels. Tingb. 29. 10. 1582. — ³⁾ Tingb. 3. 2. 1578. — ⁴⁾ l. c. 10. 2. 1584. — ⁵⁾ Olai Kirkes Regnskaber. — ⁶⁾ Embeds- og Bestillingsmænd i Helsingør pag. 200 sammenholdt med pag. 38. — ⁷⁾ Sjæll. Reg. — ⁸⁾ Olai Kirkes Regnskaber. — ⁹⁾ Hels. Raadstueprotokol. — ¹⁰⁾ Hels. Raadstuebog 25. 7. 1623. — ¹¹⁾ Hels. Raadstuebog 24. 7. 1626. — ¹²⁾ Hels. Tingb. 28. 4. 1620. — ¹³⁾ Hels. Tingb. 20. 10. 1628. — ¹⁴⁾ Hels. Skifteprotokol 6. 12. 1628. — ¹⁵⁾ Hels. Raadstueprotokol. — ¹⁶⁾ Olai Kirkes Regnskab.

II pag. 7—18.

- ¹⁾ Sjæll. Reg. 18 fol. 69. — ²⁾ Om ham se Sjæll. Reg. 12. 2. 1626, 3. 6. 1627, Meddel. fra Rentekammerarkivet 1873—76 pag. 205. — ³⁾ Meddel. fra Rentekammerarkivet 1872 pag. 191. — ⁴⁾ Indkomne Sager til danske Kancelli 25. 7. 1636. — ⁵⁾ Domsprotokol No. 1. — ⁶⁾ Magistratens Copibog for aabne Breve 1621—51 under 14. 3. 1633. — ⁷⁾ Raadstueprotokollen 28. 4. 1641. — ⁸⁾ Tingb. 28. 5. 1643. — ⁹⁾ Tingb. 6. 4. 1635. — ¹⁰⁾ Tingb. 29. 4. 1643. — ¹¹⁾ Tingb. 5. 8. 1644. — ¹²⁾ Tingb. 5. 8. 1644. — ¹³⁾ Raadstueprotokol 10. 8. 1645. — ¹⁴⁾ Tingb. 14. 2. 1648. — ¹⁵⁾ Tingb. 13. 11. 1665. — ¹⁶⁾ Tingb. 27. 6. 1664. — ¹⁷⁾ Tingb. 11. 7. 1664. — ¹⁸⁾ Embeds- og Bestillingsmænd pag. 201. — ¹⁹⁾ Embeds- og Bestillingsmænd pag. 201.

III pag. 19—30.

- ¹⁾ Pakken «Indkomne Sager 1660—1700» i Raadstuearkivet. — ²⁾ Raadstuebogen 28. 6. 1683. — ³⁾ Protokol A. O. Nr. 1 pag. 37 b i Hels. Raadstuearkiv. — ⁴⁾ Hels. Pantebog I. fol. 34. — ⁵⁾ Tingb. 14. 2. 1681 flg. — ⁶⁾ Tingb. 4. 7. 1681. — ⁷⁾ Tingb. 6. 8., 27. 8. og 3. 9. 1683. — ⁸⁾ Marie Kirkes Copiebog.

IV pag. 31—42.

- ¹⁾ Sjæll. Landst. Justitsprotokol IV pag. 41. — ²⁾ Her efter Geheimarkivets Aarsberetning III Tillæg pag. 62. — ³⁾ Her efter Geheimarkivets Aarsberetning III Tillæg pag. 62. — ⁴⁾ Om Jens Mogensen Rosenvinge se Embeds- og Bestillingsmænd pag. 37. — ⁵⁾ Om Frands Lauridsen se Embeds- og Bestillingsmænd pag. 4. — ⁶⁾ Muligvis Klokkestøber. — ⁷⁾ Indkomne Breve til danske Kancelli 15. 3. og 12. 4. 1562. Fremstillingen af de forskellige Ejerskifter er sket paa Basis af Papirer i Hr. Apoteker Rinks Besiddelse. — ⁸⁾ Tingb. 19. 3. 1694 flg. — ⁹⁾ Tingb. Mai 1695. — ¹⁰⁾ Raadstueprotokol 18. 6. 1696. — ¹¹⁾ Pantebog A. fol. 96, 97, 98 og 145. — ¹²⁾ Tingb. 14. 11. 1698 flg. — ¹³⁾ Hels. Auktionsprotokol. — ¹⁴⁾ Tingb. 12. 12. 1701. — ¹⁵⁾ Sjæll. Landst. Justitsprotokol.

V pag. 43—56.

1) A. O. No. 3 fol. 9 flg. — 2) A. O. No. 3 fol. 11 flg. — 3) A. O. No. 3 fol. 19 flg. — 4) A. O. No. 3 fol. 22.

VI pag. 57—94.

1) A. O. No. 4 fol. 190. — 2) A. O. No. 4. fol. 196. — 3) A. O. No. 4 fol. 217. — 4) A. O. No. 6. pag. 339. — 5) A. U. No. 2 fol. 130. — 6) A. U. No. 3 fol. 93. — 7) A. U. No. 3 fol. 142. — 8) A. U. No. 4, 3. 9. 1711. — 9) A. U. No. 3 fol. 116. — 10) A. U. No. 4, 12. 9. 1711. — 11) A. U. No. 4, 2. 10. 1711. — 12) A. U. No. 4, 5. 10. 1711. — 13) A. U. No. 4 fol. 120. — 14) A. U. No. 4 fol. 119. — 15) Partikulære Breve 1716—30 under 16. 5. 1719. — 16) Partikulære Breve 1716—30 under 6. 10. 1717. — 17) Partikulære Breve 1716—30 under 12. 6. 1723. — 18) Auktionsprotokol 1722—36 fol. 251. — 19) Hist. Tidsskrift III R. 2 Bd. pag. 365.

VII pag. 95—98.

1) A. O. No. 18 fol. 41 flg. — 2) Exner: Efterretninger om det kgl. Vaisenhus pag. 14. — 3) Sjæll. aabne Breve No. 260, 23. 8. 1728. — 4) Partikulære Breve 1731—50 under 15. 10. 1739.

VIII pag. 99—104.

1) Tingb. 14. 7. 1752 flg. — 2) A. O. No. 32 fol. 36. — 3) A. O. No. 32 fol. 34 og 36. — 4) Raadstuebog 7. 6. 1746. — 5) A. O. No. 34. 10. 3. 1760.

IX pag. 105—112.

1) Sjæll. Indl. 7/1768. — 2) A. O. No. 35 fol. 186. — 3) A. O. No. 36 fol. 147. — 4) A. O. No. 26 fol. 275. — 5) Pakken «sagligt ord. Documenter» i Hels. Raadstuearkiv. — 6) A. O. No. 27 fol. 8.

X pag. 113—116.

1) Sjæll. aabne Breve 437/1773. — 2) A. O. No. 37 fol. 105. — 3) A. O. No. 30 fol. 127 og A. O. No. 42 fol. 50. — 5) N. Ritzau St. Joh. □ Z. & F. t. d. k. H.

XI pag. 117—137.

Dette Afsnit er saa godt som udelukkende udarbejdet paa Grundlag af Documenter, som er i Hr. cand. jur Hamanns Besiddelse.

